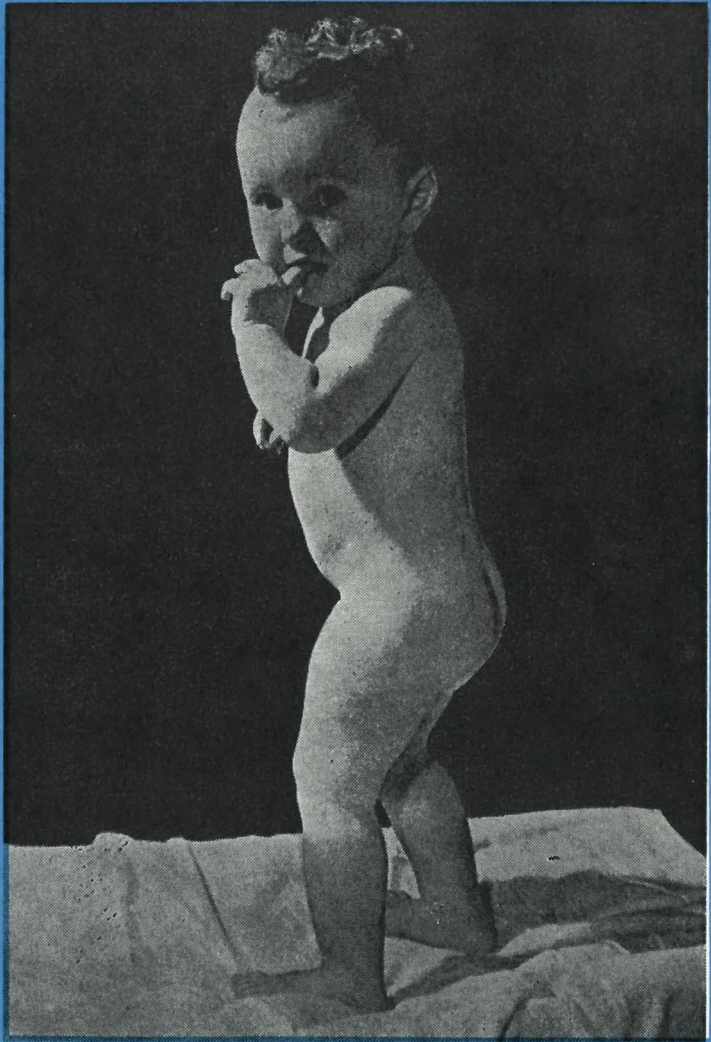

ΕΛΕΥΘΕΡΟ

ΔΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗ-
ΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟ-
ΔΙΚΟΝ, ΕΠΙΣΗΜΟΝ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΩΝ ΕΛ-
ΛΗΝΙΔΩΝ ΜΑΙΩΝ

ΤΕΥΧΟΣ 29

ΕΚΔΟΣΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΜΑΙΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, Λ. ΚΥΡΙΑΚΗΣ, Γ. ΠΑΓΚΑΛΟΣ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΑΤΡΙΝΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΣ ΜΑΙΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ "ΑΣΥΛΟΝ ΑΝΙΑΤΩΝ,,
ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Χ. ΚΑΣΔΑΓΛΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ : ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ, ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΧ. 70, ΕΞΑΜΗΝΟΣ ΔΡΧ. 40, ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΟΛ. 5. ΤΟ ΦΥΛΛΟΝ ΔΡΧ. 12
ΕΤΟΣ Ε', ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 29 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ-ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1962

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Φέρεται εις γνώσιν τών συνδρομητριών του περιοδικού «'Ελευθώ»,
ότι ή άκριβής διεύθυνσις αυτού, εις ήν δέον ν' άπευθώνωσι τās έπι-
στολάς των, είναι ή ακόλουθος:

Περιοδικόν «ΕΛΕΥΘΩ», Πλατεία Έλενας Βενιζέλου 2, 'Αθήναι 601.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΒΙΡΓΙΝΙΑΣ ΑΔ. ΖΑΝΝΑ, Μαρία Μιλτιάδου Νεγροπόντη	Σελ. 1
Κ. Β. ΧΩΡΕΜΗ, 'Ο ρόλος του Παιδιάτρου ως συμβούλου εις την οικο- γένειαν του άνατήρου παιδιοϋ [1]	» 4
Π. Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, 'Από όσα διαβάζω	» 7
ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΠΑΛΑ, Δημοσία υγεία και κοινοτική ανάπτυξις	» 8
Μία σταυροφορία	» 12
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΔΑΪΚΟΥ, Συνήθη λάθη κατά την χημειοθεραπείαν τών λοιμώξεων	» 13
Διεθνή Νέα	» 17
ΑΓΝΗΣ ΠΑΒΕΥ' (μετ. Μ. Μ. Νεγροπόντη), 'Ιστορία τής Νοσηλευτι- κής: Τέχνη-χάρισμα-επάγγελμα [Α' Είσαγωγή]	» 18
Μία έγκύκλιος του 'Υπουργείου Κοινωνικής Προνοίας	» 24
Βοηθήστε την 'Εθνική 'Υπηρεσία Αιμοδοσίας	» 24
ΧΑΡΑΣ ΒΟΓΙΑΤΖΑΚΗ, 'Η άποστολή και τó έργον τής Μαίας	» 25
Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ-ΛΙΑΚΑΚΟΥ, Συμπεράσματα εκ τής έργασίας τής Πειραματικής 'Υγειονομικής Μονάδος Θεσσαλίας	» 29
'Από τόν Κόσμο μας	» 33

ΟΡΜΟΝΙΚΑ & ΒΙΤΑΜΙΝΟΥΧΑ ΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΑΝ

E - VITA (VITAMIN - E)

Capsules

30x30 mg. - 20x50 mg.

Χονδ. 19.45 Χονδ. 23.65
Λιαν. 25.85 Λιαν. 31.45

E - VITA (VITAMIN - E)

amps.

6x50 mg. - 6x100 mg. - 3x200 mg.

Χονδ. 17.00 Χονδ. 26.05 Χονδ. 22.10
Λιαν. 22.60 Λιαν. 34.65 Λιαν. 29.40

ESTRO - PROL amps

συνδυασμός

Estradiol Progesterone

Κυττα 3x1 cc Χονδ. 25.50
Λιαν. 33.90

CORLUVITE amps.

(Progesterone)

3x5 mg. - 3x10 mg. - 3x25 mg.

Χονδ. 8.50 Χονδ. 11.90 Χονδ. 15.90
Λιαν. 11.30 Λιαν. 15.80 Λιαν. 21.15

ESTROVITE amps.

(Estradiol)

3x10.000 I. U. - 3x50.000 I. U.

Χονδ. 8.50 Χονδ. 15.30
Λιαν. 11.30 Λιαν. 20.35

NEO - ANDROVITE amps

(Testosterone Prop.)

3x25 mg. - 3x50 mg. - 3x100 mg.

Χονδ. 23.80 Χονδ. 44.20 Χονδ. 55.70
Λιαν. 31.65 Λιαν. 58.80 Λιαν. 74.05

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΑΦΟΙ ΚΟΛΟΚΥΘΑ Ο.Ε. ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 52
ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ: 524.610

Διά τήν φυσιολογικήν ανάπτυξιν
βρεφῶν καί παιδίων

VI-DAYLIN

Abbott

ΥΠΟ ΜΟΡΦΗΝ ΣΙΡΟΠΙΟΥ

*Εκαστον κοχλιάριον γλυκού (5 κ.ε.) περιέχει:

Vitamin A	3000 units (0.9 mg)
Vitamin D	800 units (20 mcg)
Thiamine Hydrochloride	1.5 mg
Riboflavin	1.2 mg
Ascorbic Acid	40 mg
Vitamin B ₁₂	3 mcg
Nicotinamide	10 mg
Pyridoxine Hydrochloride	0.5 mg

ΕΥΓΕΥΣΤΟΝ
ΕΥΛΗΠΤΟΝ
ΣΤΑΘΕΡΟΝ

ὄσμή καί γεῦσις
εὐχάριστος

ΥΠΟ ΜΟΡΦΗΝ ΣΤΑΓΟΝΩΝ

24 σταγόνες (0,6 κ.ε.) περιέχουν :

Vitamin A	5000 units
Vitamin D	1000 units
Thiamine Hydrochloride	1.5 mg
Riboflavin	1.2 mg
Ascorbic Acid	50 mg
Nicotinamide	10 mg
Pyridoxine Hydrochloride	0.5 mg

ABBOTT LABORATORIES C. A.,
PHARMACEUTICAL AND CHEMICAL PRODUCTS
39, ΕΑ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ — ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦ. 235-741 & 235-742

ΕΛΕΥΘΕΡΑ

ΜΑΡΙΑ ΜΙΑΤΙΑΔΟΥ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗ

Σὰ χάνεται ἓνας ἄνθρωπος, τὸν κλαῖν κοντὰ στοὺς συγγενεῖς πὸν τὸν ἀγάπησαν καὶ οἱ φίλοι πὸν νιώθουν τὴν ἀπώλειά του.

Στις 17 Ἰουλίου, σὰν ἔσβυσε ἡ Μαρία Νεγροπόντη, καὶ τὴν ἐπαύριο, μέρα τῆς κηδείας της, δὲν τὴν ἔκλαψαν μόνο μὲ ἀγάπη ὅσοι εὐτύχησαν νὰ τὴ γνωρίσουν προσωπικά, τὴν ἔκλαψαν ὅλοι καὶ μ' ἓνα βαθὺ αἴσθημα σεβασμοῦ. Ὁ σεβασμὸς γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ αὐτὴ γυναῖκα, πὸν πάντα δούλεψε χωρὶς ἐπίδειξη, καὶ μὲ μῖσος, θὰ ἔλεγα, γιὰ τὴ δημοσιότητα, ὅταν ἐπρόκειτο γιὰ τὸ πρόσωπό της. Ἦταν σὰ νὰ εἶχε κλονιστεῖ κάτι στὴν κοινωνία μας, ἓνας στύλος πὸν εἶχε τὴν πεποίθησι πὼς σὲ κάθε περίστασι θὰ ἔστεκε γερὰ ἐκεῖ, πιστὸς στὸν ἑαυτό του καὶ τὶς πεποιθήσεις του.

Τὴ ζωὴ της ὅλη τὴν εἶχε ἀφιερῶσει σ' αὐτὸ πὸν θεωροῦσε καθῆκον της, ὑποχρέωσι στὴν κοινωνία ὅπου ζοῦσε. Μόρφωσι εἶχε σπάνια, ἦταν κοσμογυρισμένη, εἶχε ἐπαφὲς μὲ πνευματικὰ ἀνώτερους ἀνθρώπους, μὲ πολιτικούς, μὲ καλλιτέχνες, καὶ σὲ ὅλους χάριζε κάτι ἀπ' τὸν ἑαυτό της, πάνω

ἀπ' ὅλα ὁμως χάριζε ἀπλὰ τὸ ἴδιο τῆς τὸ παράδειγμα, σὰ νὰ ἦταν αὐτὸ ἢ πιὸ φυσικὴ προσφορά.

Πλουσιογεννημένη καὶ πλουσιοπαντορεμένη, ἔζησε πάντα μὲ ἀπλότητα, γιατί ἐνωθε πὼς τὸ χρῆμα δὲν ἦταν γιὰ σφантаχτερές ἐπιδείξεις. Στὸν ἐαντό τῆς ἐπέβαλλε αὐστηρή, ἀκλόνητη πειθαρχία, ἀκόμα καὶ στὶς λεπτομέρειες, καὶ αὐτὸ τῆς ἐπέτρεπε νὰ ἀπαιτεῖ τὸ ἴδιο καὶ ἀπ' τοὺς ἄλλους. Μὲ μιὰ διαφορὰ μόνο: τοὺς ἄλλους τοὺς ἔκρινε μὲ μεγαλύτερη ἐπιείκεια, γιατί στὸ πλησίασμά τῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους εἶχε βαθειὰ ἀνθρωπιὰ καὶ κατανόηση. Ἔτσι τὴν ἔζησαν οἱ συνονήλικοί τῆς καὶ ὅλοι οἱ νεώτεροι πὸν ἔτυχε νὰ τῆ συναντήσουν ἢ νὰ ἐργαστοῦν κοντὰ τῆς.

«Τὴν φοβόμαστε», ἔλεγαν οἱ Ἀδελφὲς Νοσοκόμες πὸν τὴν εἶχαν ὡς Προϊσταμένη καὶ ἐργάστηκαν μαζί τῆς ἀκόμα καὶ στὸν τελευταῖο πόλεμο τοῦ 1940-41. Ὅταν τὴν ἔβλεπαν ὁμως νὰ ἀναλαμβάνει μόνη τῆς ὅλες τὶς δουλειές, χωρὶς νὰ λογαριάζει τὰ χρόνια τῆς, τὸν ἱεραρχικὸ βαθμὸ πὸν εἶχε, χωρὶς νὰ θέτει ποτὲ βαθμίδα ἀνώτερη ἢ κατώτερη στῆ δουλειὰ πὸν ἔπρεπε νὰ γίνε, τότε μετατρέπονταν ὁ «φόβος» σὲ «σεβασμὸ», σὲ θαυμασμὸ καὶ ἀγάπη, μὰ ἰδίως σὲ «παράδειγμα» πὸν ἄξιζε νὰ τὸ μιμηθοῦν.

Καὶ ὁμως, ἢ φαινομενικὰ ἀκαμπτῆ αὐτῆ «Προϊσταμένη» τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, πὸν ἀπ' τὸν πόλεμο τοῦ 1897 ἀνακούφιζε τὸν πόνο, εἶχε κοντὰ στὰ ἄλλα χαρίσματά τῆς καὶ τὸ δῶρο τοῦ μουσικοῦ. Γιὰ χρόνια ἔπαιζε βιολὶ στὴν ὀρχήστρα πὸν ὠργάνωσε τὸ Ὁδεῖον, καὶ ἔπαιζε χωρὶς καμμιά διάκριση, κοντὰ στοὺς συναδέλφους τῆς, ἀπ' ἀγάπη γιὰ τὴν τέχνη καὶ ἀπὸ καθήκον, γιὰ νὰ ἐνισχύσει μὲ τὸ παράδειγμά τῆς τὴν πρωτοποριακὴ αὐτῆ προσπάθεια τοῦ Ὁδεῖου. Γνωριμία καὶ φιλία εἶχε μὲ πολλὲς ἐξέχουσες καλλιτεχνικὲς φυσιογνωμίες, καὶ ἀπ' τοὺς πιὸ ἀφοσιωμένους φίλους τῆς ἦταν ὁ Δημήτρης Μητρόπουλος, ὡς πὸν πέθανε αὐτὸς καὶ ἔχασε τὴ φιλία του.

Στὴν κοινωνικὴ τῆς δράση δὲν ἔβαζε φραγμούς, φτάνει νὰ ἦταν αὐτῆ σύμφωνη μὲ τὴν ἰδεολογία τῆς καὶ μὲ τὶς ἀρχές τῆς. Τότε ἐργάζονταν μὲ πάθος καὶ ἀφοσίωση. Τῆ βλέπομε νύφη δεκαοχτάχρονη νὰ προσφέρει τὶς ὑπηρεσίες τῆς σὲ ἓνα πλωτὸ νοσοκομεῖο πὸν ἐξώπλισε τότε ἢ πεθερὰ τῆς καὶ νὰ ἐργάζεται ἢ ἴδια ὡς νοσοκόμα, χωρὶς δισταγμὸ νὰ νοσηλεύει στρατιῶτες στὰ 1897. Ἐπειτα στὸ Ὁδεῖο Ἀθηνῶν, στὸ Ἀσυλο Ἀνιάτων, στὸ Σύνδεσμο γιὰ τὰ Δικαιώματα τῆς Γυναίκας, στὸν Ἐρυθρὸ Σταυρὸ, στὸ Μαιευτήριο «Μαρίκα Ἡλιάδη» καὶ σὲ τόσα ἄλλα. Πάντα στὸ βάθος ἢ προσπάθειά τῆς ἔτεινε εἰς τὸ νὰ ἐξυψώνει τοὺς γύρω τῆς, καὶ ἰδίως τὴν ἐπαγγελματικὰ ἐργαζόμενῃ γυναίκα.

Τῆ θεωρία πὼς τὸ ἄτομο ἀνυψώνει τὸ ἐπάγγελμα, ὅποιο καὶ ἂν εἶναι αὐτό, τὴν πρέσβευε καὶ τὴν ἐφήρμοζε πάντα. Ἔτσι ἄφισε τὴ σφραγίδα τῆς σ' ὅλες τὶς Σχολὲς Νοσοκόμων, τόσο ἐπαγγελματικὲς ὅσο καὶ ἐθελοντικὲς. Ἦταν καὶ αὐτὸς ἓνας τρόπος γιὰ νὰ ἐξυψωθεῖ ἢ γυναίκα καὶ νὰ μπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ τὴν κοινωνικὴ ἐλευθερία τῆς καὶ τὰ δικαιώματά τῆς.

Τὸ χοῦμα στὰ χέρια της ἦταν μέσο γιὰ βοήθεια, δὲν ἦταν ποτὲ γιὰ ἐπίδειξη. Ὅταν ἔβλεπε καὶ πείθονταν γιὰ τὶς ἐλλείψεις στὴν ἐργασία της, σιωπηλὰ τὶς ἀναπλήρωνε, ἀγόραζε τὸ ἀπαραίτητο νοσηλευτικὸ ὑλικό, ἐργαλεῖα, κομοδίνα κλπ., καὶ ἔλεγε μάλιστα συχνὰ πὼς τὰ χρήματα τὰ λάμβανε ἀπὸ ἄλλον, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσει τὸ εὐχαριστῶ πὸν τῆς ἔπρεπε.

Ὅσο ζοῦσε ὁ ἄντρας της, ὁ Μιλτιάδης Νεγροπόντης, κατοχυρώνονταν πίσω ἀπ' τὴ δική του γενναιοδωρία, βοηθοῦσαν ὅμως καὶ οἱ δύο μόνο ἀφοῦ πείθονταν πὼς θὰ ἦταν σκόπιμη ἢ βοήθεια πὸν ἔδωαν. Καὶ οἱ δύο ἀνῆκαν στὴν ἐποχὴ, ὅπου ὁ πλούσιος ἐνιωθε σὰ χρέος τὸ καθῆκον νὰ βοηθεῖ τοὺς ἄλλους.

Τῇ νοσηλεία στὸ Στρατό, πὸν εἶχε ἀρχίσει ἀπ' τὰ 1897, βλέπομε νὰ τὴ συνεχίσει σ' ὄλους τοὺς πολέμους. Στὸν Βαλκανικὸν 1912-13, στὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅπου ἀπ' τὸ Μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης κατέληξε στὴν Κωνσταντινούπολη, καὶ τέλος στὸν Ἑλληνοϊταλικὸν τοῦ 1940-41.

Στὸ Μαιεντήριο «Μαρίκα Ἡλιάδη» πρέπει ἰδιαίτερα νὰ τὴν ἀναλογιστοῦμε μὲ ἀγάπη καὶ συγκίνηση. Δέχθηκε τὸ Νοέμβριον τοῦ 1937 τὴν Προεδρίαν τῆς Ἐφορίας Κυριῶν τῆς Σχολῆς Μαιῶν, γιὰ τὴν ἦταν πραγματικὰ ἡ πιὸ κατάλληλη, μὲ τὴν παλιὰ πείρα πὸν εἶχε ἀπ' τὶς Σχολὰς τῶν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων καὶ μὲ τὸν πόθον πὸν τὴν χαρακτήριζε νὰ ἀνυψῶναι τὰ γυναικεία ἐπαγγέλματα. Συνδέονταν στενὰ τόσο μὲ τὴν μεγάλη δωρήτρια τοῦ Μαιεντηρίου, τὴν Ἑλενα Βενιζέλου, ὅσο καὶ μὲ τὴν ἀλησμόνητη πρώτη Πρόεδρος τῆς Σχολῆς, τὴν Μαίην Χρυσοβελώνη. Ὅλοι τὴν παρακάλεσαν νὰ ἀναλάβει τὸ βαρὺ αὐτὸ ἔργο καὶ δέχτηκε, κυρίως ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὴ φίλη καὶ συνάδελφο, τὴ Μαίην Χρυσοβελώνη, πὸν τὴν ἔβλεπε νὰ σβύνουν οἱ δυνάμεις της καὶ νὰ ποθεῖ νὰ ἐξασφαλίσει τὸ ἔργο πὸν μὲ τόση ἀφοσίωση εἶχε ξεκινήσει.

Ἔτσι συνέχισε ἡ Μαρία Νεγροπόντη τὴν εὐεργετικὴν της δράση, μὲ μιὰ ὀλιγόχρονη διακοπὴ, ὡς τὰ μέσα τοῦ 1947, ὅποτε ἀποσύρθηκε πλέον ὀριστικά.

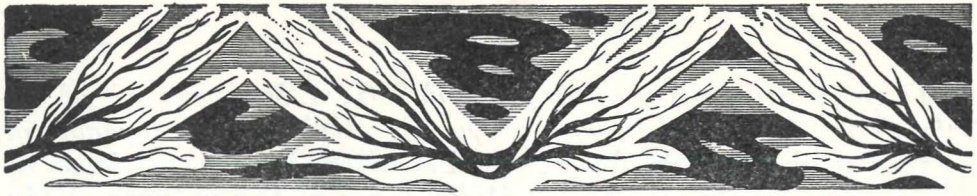
85 χρονῶν πέθανε ἡ Μαρία Νεγροπόντη, καὶ ὅλη της ἡ ζωὴ εἶναι σὰν ἓνα κομπολόγι ἀπὸ δράση, σκέψη καὶ ἀφοσίωση γιὰ τὰ ἰδανικά της πὸν τὰ θεωροῦσε καὶ καθῆκον της.

Ἔλεγε: «Δὲν θὰ ἦμουν συνεπὴς μὲ τὸν ἑαυτό μου», καὶ αὐτὸ ἦταν τὸ τέρμα σὲ μιὰ συζήτηση, ἢ μιὰ πίεση πὸν γύρευε νὰ τῆς ἐπιβάλλει κάτι πὸν τὴν ἐνοχλοῦσε. Αὐτὴ ἡ ἀδιαλλαξία καὶ τὸ ἀκαμπτο στὸ χαρακτήρα της ἦταν ἡ μεγάλη της δύναμη.

Καὶ ἔσβυσε χωρὶς νὰ κουράσει καὶ χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνει κανέναν μὲ ἀορώστιες καὶ μακροχρόνιες παθήσεις.

Καὶ σ' αὐτὸ ἀκόμα, συνεπὴς μὲ τὸν ἀλύγιστον, περήφανον ἑαυτό της.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΑΤΡΟΥ ΩΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ¹

Υπό

Κ. Β. ΧΩΡΕΜΗ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Θὰ ἤθελα πρῶτον νὰ εὐχαριστήσω θερμῶς τὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὴν εὐγενικὴν τῆς πρόσκλησιν νὰ ὀμιλήσω σήμερον ἐνώπιον τόσον ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου καὶ δι' ἐν τόσον σοβαρὸν καὶ ἐνδιαφέρον θέμα. Θὰ ἐπεθύμουν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, νὰ ἐκφράσω καὶ δημοσίᾳ τὸν θαυμασμόν μου καὶ τὴν ἱκανοποίησίν μου διὰ τὸ ἐπιτελούμενον ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος Προστασίας Ἀναπήρου Παιδιοῦ ἔργον, τὸ ὁποῖον, χάρις εἰς τὴν ἀκάματον προσπάθειαν καὶ τὰς φροντίδας τῶν διοικούντων αὐτό, ἀποτελεῖ ἕνα πρότυπον τοῦ εἶδους του, παρὰ τὰ γλίσχρα μέσα πού διαθέτει καὶ τὰ ὁποῖα ὁ ὑποφαινόμενος εἶναι ἀτυχῶς εἰς θέσιν ἰδιαιτέρως νὰ ἐκτιμήσῃ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του ὡς Διευθυντοῦ τῆς Παιδιατρικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἡ μέριμνα καὶ ἡ φροντίς διὰ τὸ ἀνάπηρο παιδί εἶναι κυρίως ἐπίτευγμα τῶν τελευταίων χρόνων. Κατὰ τὸ παρελθὸν μᾶλλον ἀδιαφορία ἐπεκράτει δι' αὐτό, διὰ νὰ μὴ εἶπω περιφρόνησις, ἢ δὲ πρόνοια καὶ περιθάλψις του ὑπῆρξε λίαν περιορισμένη.

Τοῦτο ἴσως ὀφείλετο εἰς προλήψεις ἢ καὶ εἰς τὰ περιορισμένα μέσα τὰ ὁποῖα τότε διετίθεντο καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν πολὺ πενιχρότερα ἀπ' ὅ,τι εἶναι σήμερον.

Ἴσως ἀκόμη διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναπήρων παιδιῶν ἔκτοτε ἠῤῥῆθη σημαντικῶς. Πολλοὶ καὶ ποικίλοι εἶναι οἱ παρὰ-

γοντες οἱ ὁποῖοι συνέβαλον εἰς τοῦτο.

Πρῶτον, ἡ μεγάλη ἐλάττωσις τῆς βρεφικῆς θνησιμότητος. Παιδιά τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ παρελθὸν ἐγεννῶντο ἐλαττωματικά, συνήθως ἀφίνοντο νὰ ὑποκύψουν ἢ ὑπέκυπτον ἀφ' ἑαυτῶν. Σήμερον ὅμως πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἐπιζοῦν. Ἐπίσης ἡ μεγάλη ἐπιβίωσις τῶν προῶρων παιδιῶν, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωρίζομεν, δημιουργοῦν συγχρότερον ὑποψηφίους μελλοντικῆς ἀναπηρίας.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλος σπουδαῖος παράγων. Εἶναι τ' ἀτυχήματα. Εἶναι ἕνας νέος σοβαρὸς κίνδυνος, ὅστις ἀπειλεῖ τὴν ζωὴν καὶ τὴν σωματικὴν ἀκεραιότητα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ ὅλον ἐν γίνεται μεγαλύτερος.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτυχημάτων ἀδξάνει συνεχῶς, καὶ συνεπῶς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξ αὐτῶν ἀναπήρων. Ἦδη, ἄλλωστε, εἰς τὰς πολιτισμένας χώρας τὰ ἀτυχήματα ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν αἰτίαν θανάτου διὰ τὰ παιδιά ἡλικίας 1-15 ἐτῶν.

Ἄλλὰ τί εἶναι ἀναπηρία;

Ὁ ὀρισμὸς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται εὐχερῆς, ἐφ' ὅσον ἡ ἔννοια αὐτῆς ἤθελε περιορισθῆ εἰς τὰς μορφολογικὰς μόνον ἀτελείας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ἡ ἀντίληψις ὅμως αὕτη θεωρεῖται πρὸ πολλοῦ «πεπερασμένη».

Ὁ αὐστηρὸς ἀνατομικὸς χαρακτήρ τῆς παθήσεως ὁ ὁποῖος ἐπεκράτει ἄλλοτε, τείνει νὰ ἀντικατασταθῆ ἀπὸ τὸν ἀνατομικολειτουργικόν, καὶ δικαιολογημένως. Χάρις εἰς τὴν ἐλαστικότητα καὶ τὸν δυνα-

1. Λόγος ἐκφωνηθεὶς τὴν 30ῆν Ἰανουαρίου 1962 ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

μισμὸν ποὺ προσδίδει εἰς αὐτὸν ἢ ἀποδέσμευσις ἀπὸ τὴν ἀκαμψίαν τῆς ἀνατομικῆς βλάβης, προσαρμύζεται οὗτος εὐχερέστερον πρὸς τὴν πραγματικὴν ἔκτασιν τῆς παθήσεως καὶ ἐπιτρέπει ἀκριβέστερον τὴν ἐκτίμησιν τῆς βλάβης.

Θεωροῦντες ὅθεν ἀπὸ μορφολειτουργικῆς ἀπόψεως τὴν ἀναπηρίαν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν αὐτὴν ὡς μείωσιν τῆς καθόλου δραστηριότητος τὴν ὁποῖαν τὸ πάσχον ἄτομον ἀρχικῶς ἐν τῇ οἰκογενεῖα καὶ βραδύτερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ δύναται ν' ἀναπτύσσει, διαφοροποιούμενον, ὡς ἐκ τούτου, καὶ μειονεκτοῦν πρὸς τὸ περιβάλλον του.

Ἡ ἔννοια τῆς ἀναπηρίας οὕτω εὐρύνεται πολὺ, θὰ ἔπρεπε δὲ αὕτη νὰ ἀναλυθῇ κάπως ἐκτενέστερον διὰ τὴν ἀντιληφθῶμεν τί εἶναι ἀνάπηρος καὶ ποῖα ἡ σημασία τῆς οἰκογενεῖας ἀρχικῶς, τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος κατόπιν καὶ τοῦ ἱατροῦ εἰδικώτερον διὰ τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν αὐτοῦ.

Ἐφ' ὅσον ἐν ἄτομον μειονεκτεῖ ἢ καὶ ξεχωρίζει εἰς τὰς οἰασδήποτε ἐκδηλώσεις του ἔναντι τοῦ φυσιολογικοῦ, εἶναι φανερόν ὅτι πρέπει νὰ καθορισθῇ ἀκριβέστερον ἢ φύσις τοῦ μειονεκτημένου ἢ τῆς διαφορᾶς, διότι ἐξ αὐτῶν θὰ ἐξαρτηθῇ ὁ τρόπος ἀντιμετωπίσεώς του καθόλου, τῆς θεραπείας δὲ εἰδικώτερον, ἐὰν αὕτη εἶναι δυνατὴ.

Θὰ ἦτο δύσκολον ὅμως νὰ ἐπεκταθῶν ἐδῶ καὶ νὰ περιγράψω τὰς ἀπειραριθμοὺς μορφὰς τῶν ἀναπηριῶν, οὔτε ἄλλως τε εἶναι ὁ σκοπός μου. Ἄπτονται σχεδὸν ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπίνης παθολογίας.

Ἐπίσης ἀδυνατῶ νὰ παράσχω στατιστικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναπήρων εἰς τὴν Χώραν μας, δὲν γνωρίζω μάλιστα ἂν ὑπάρχουν συγκεκριμένα τοιαῦτα· ἐὰν δὲν ὑφίστανται, καιρὸς εἶναι νὰ καταρτισθοῦν.

Αἱ σκέψεις καὶ τὰ ἐλατήρια ἅτινα με ὤθησαν εἰς τὴν παροῦσαν διάλεξιν εἶναι ἄλλα, καὶ ὄχι ἡ περιγραφή τῶν διαφορῶν μορφῶν τῆς ἀναπηρίας, διὰ τὴν ὁποῖαν θεωρῶ καὶ τὸν ἑαυτὸν μου ἀκατάλληλον.

Θὰ ἐπεθύμουν ἀπλῶς νὰ ἐπισημάνω τὴν

εὐθύνην τὴν ὁποῖαν φέρει ὁ παιδίατρος ἢ ὁ ἱατρός τῆς οἰκογενεῖας, ὁ ὁποῖος πρῶτος κατ' ἐξοχὴν διαπιστώνει τὴν βλάβην, διὰ νὰ συστήσῃ ἐγκαίρως τὰ προσήκοντα μέτρα καὶ συμβουλευσῇ τὰ δέοντα διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν πάσχοντα.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν φυσιολογικὸν τρόπον ζωῆς, τὸν ὁποῖον μόνον ἡ ὑγεία του ἐγγυᾶται καὶ διασφαλίζει, ἀναγκάζεται νὰ ζῇ σ' ἕναν ἄλλο κόσμον δικό του, διαφορετικὸν τοῦ ἰδικοῦ μας, καὶ μέσα σ' αὐτὸν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κινῆται, νὰ αἰσθάνεται, νὰ ἀντιδρᾷ.

Αὐτοῦ τοῦ διαφορετικοῦ κόσμου καλούμεθα ἡμεῖς νὰ περιγράψωμεν καὶ ἐξιχνιάσωμεν τὰ ὅρια, καὶ αὐτοῦ τοῦ διαφορετικοῦ κυρίως παιδιοῦ ν' ἀντιληφθῶμεν τὰς ἀνάγκας καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς ἀντιδράσεις. Δὲν ἔχει σημασίαν ἡ φύσις τῆς παθήσεως ἢ ἡ μορφή αὐτῆς, ἀρκεῖ ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ ἔχει κάπως ἐκτροχιασθῇ, καὶ τῆς νέας αὐτῆς τροχιάς πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν πορείαν.

Ὅπως δὲ, διὰ τὴν εὐχερεστέραν κατανόησιν τῶν μελλόντων ν' ἀναπτυχθοῦν ἐνταῦθα, θὰ ἔπρεπε νὰ λεχθοῦν ὀλίγα τινὰ καὶ ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ περὶ ἀναπήρων.

Αἱ ἀναπηρίαὶ δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν, ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν αὐτῶν, εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας: εἰς συγγενεῖς καὶ ἐπικτητούς. Ἐπίσης, εἰς ἀναπηρίας τοῦ σώματος καὶ ἀναπηρίας τοῦ πνεύματος. Αἱ τελευταῖαι αὗται εἶναι δυνατὸν νὰ συνδυάζονται καὶ ἐπομένως νὰ συνυπάρχουν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀτόμου, νὰ ἐμφανίζονται ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτοτελῶς ἢ κατ' ἄνισον τρόπον.

Ἐπὶ τῶν ἀναπηριῶν ἀνατομικαὶ ἀναπηρίαὶ ὀργάνων, ἢ καὶ συστημάτων, ὡς αἱ συγγενεῖς καρδιοπάθειαι μετὰ τὴν ἀπεραντον ποικιλίαν τῶν μορφῶν των, αἱ ἀνωμαλίαι τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος, αἱ βλάβαι τῶν αἰσθητηρίων, αἱ ὁποῖαι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι δὲν ἐνδιαφέρουν τὴν παροῦσαν διάλεξιν, ὄχι ὅμως

διότι πρέπει νὰ μὴ ἐπεκταθῆ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἢ μέριμνα καὶ ἡ φροντίς ἡμῶν.

Ὁ λαὸς ὁμῶς θεωρεῖ κυρίως ἀναπήρους τοὺς ὑπολειπομένους μερικῶς ἢ ὀλιγῶς τῆς κινητικῆς αὐτῶν λειτουργίας· εἶναι αἱ καλούμεναι ὀρθοπεδικαὶ ἀναπηρίαί. Αὗται ἀπασχολοῦν ἐδικώτερον καὶ τὴν ὑμετέραν Ἑταιρείαν, εἶναι καὶ αἱ περισσότεραι, καὶ ἐπ' αὐτῶν θὰ διατρίβωμεν περισσότερον, διότι παρουσιάζουν κάποιαν ἀξίαν λόγου διαφοροποίησιν ἐκ τῶν λοιπῶν.

Καθωρίσαμεν ἀνωτέρω τὰς ἀναπηρίας, ὡς πρὸς τὴν προέλευσίν των, εἰς συγγενεῖς καὶ ἐπικτήτους. Ἐνδιαφέρον ὅθεν νὰ προβῶμεν εἰς κάποια ἀνάλυσιν τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, διότι ἡ προφυλακτικὴ ἰατρικὴ δύναται νὰ περιστείλῃ ἢ καὶ νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἀνάπτυξιν ὀρισμένων ἐξ αὐτῶν.

Ἡ γενετικὴ ἔχει σήμερον ἄρκετὰ προσοδεύσει καὶ γνωρίζει τοὺς παράγοντας, οἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπηρεάζουν τὸ ἔμβρυον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κήσεως, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὸν τοκετὸν, ἐλάχισται δὲ εἶναι πράγματι αἱ αὐστηρῶς κληρονομικαὶ νόσοι.

Ἄρκομαι ν' ἀπαριθμήσω τινὰς τῶν παραγόντων τούτων, οἵτινες κατὰ τὴν κύησιν, καὶ δὴ κατὰ τὸ πρῶτον τρίμηνον, δύνανται νὰ ἐπηρεάσουν δυσμενῶς τὸ κύημα, ὡς τὴν ἐρυθράν, τὴν ἡπατίτιδα, τὴν τοξοπλάσμωσιν, εἶτα δὲ τὸν διαβήτην, τὰς νόσους τοῦ θυρεοειδοῦς, τὸν πρόδρομον πλακοῦντα, τὴν πρόωρον ρῆξιν τῶν ὕμένων κλπ.

Οἱ παράγοντες οὗτοι εἶναι προνεογνικοί· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τοκετοῦ οἱ κίνδυνοι τοῦ νεογνοῦ δὲν ἐξηφανίσθησαν τελείως. Λοιμῶξεις τῆς μητρός, ὡς παλαιότερον ἢ γονόρροια αὐτῆς, ὁ ἔρπηθς, ἡ ἀνοξία ἐκ ναρκώσεως ἢ ἀναισθησίας, ἐμβρυϊκὰ αἱμορραγίαί, τραύματα τῆς μητρός, εὐθύνονται ἐπίσης διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἀναπηρίας.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν ἡ ἀκεραιότης τοῦ νεογνοῦ καὶ ἡ ὑγεία του δὲν εἶναι ἐξησφαλισμένα. Οὕτω, αὐξησις μεταβολικῶν τινῶν παραγῶγων, ὡς τῆς ἐμμέσου χολερυθρίνης, ἐνζυμικαὶ ἀνωμαλῖαι προ-

καλοῦσαι πλημμελῆ μεταβολισμόν ὀρισμένων οὐσιῶν, ὡς τῆς γαλακτόζης, φρουκτόζης, φαινυλαλανίνης κλπ., ὀδηγοῦν εἰς ἀναπηρίας, αἵτινες, ἂν καὶ συγγενεῖς, δύνανται νὰ ἐκδηλωθοῦν βραδύτερον.

Τέλος, ἐπικτήτως διάφοροι λοιμῶξεις, ὡς ἐγκεφαλίτιδες, πολιομυλίτις κλπ., προσβάλλουσαι τὸ παιδί συμμετέχουν καὶ συμβάλλουν σημαντικῶς εἰς τὴν αὐξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀτυχῶν τούτων πλασμάτων. Ποῖος δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἀνεπιθύμητον ἐπίσκεψιν ὑπὸ μορφὴν ἐπιδημίας τῆς πολιομυελίτιδος τὸ 1950 καὶ ἡ ὁποία ἔκτοτε δὲν θέλει νὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ;

Μέσα στὸ ὕλικόν τὸ ὁποῖον ἡ Ἑταιρεία Ἀναπήρων Παιδῶν περιθάλλει καὶ νοσηλεῖ, τὰ ἀνάπηρα ἐκ πολιομυελίτιδος παιδιὰ ἀσφαλῶς θὰ ἔχουν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος.

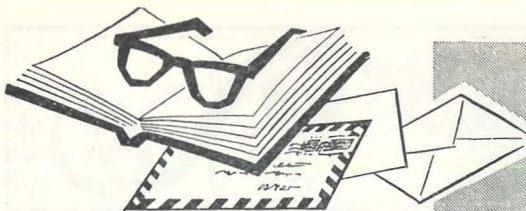
Δὲν θὰ ἔπρεπε τέλος νὰ κλείσω τὸ κεφάλαιον τῶν ἀναπηριῶν ἂν δὲν κατελόγιζα εὐθύνας καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Διότι ἀτυχῶς ὀρισμένοι ἀναπηρίαὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἀναπτύσσονται καὶ ἐκ καθυστερημένης διαγνώσεως ἢ ἐσφαλμένης ἀγωγῆς, εἶναι δηλαδὴ ἰατρογενεῖς.

Ἐνα μεγάλο μέρος αὐτῶν βαρύνει τὸν μαιευτήρα, μεγαλύτερον ὁμῶς ποσοστὸν τὸν παιδίατρον ἢ τὸν οἰκογενειακὸν ἰατρόν. Αὐτοὶ πρῶτοι θὰ ἐξετάσουν τὸ παιδί μόλις ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἀπὸ τὴν προσεκτικὴν καὶ ἐπιμελημένην ἐξέτασιν των θὰ ἐξαρτηθῇ ἀρχικῶς ἡ διαπίστωσις τυχὸν ὑφισταμένης ἢ λανθανούσης ἀναπηρίας, ὡς καὶ ὁ τύπος αὐτῆς. Ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἀναπηρία περιορίζεται μόνον εἰς ἀνατομικὴν βλάβην, ὡς ἡ μαιευτικὴ παράλυσις τοῦ βραχιονίου, τὸ συγγενὲς ἐξάρθρημα κλπ., ἡ ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς σφαίρας.

Ἄλλὰ καὶ πάλιν τὸ ἔργον του δὲν περατοῦται, διότι πολλάκις ἀναπηρίαί, ἂν καὶ συγγενεῖς, ἐμφανίζονται βραδύτερον ἢ διακρίνονται τότε σαφέστερον, ἐπιβάλλουσαι τὴν ἐνδελεχῆ καὶ συνεχῆ τοῦ παιδιοῦ παρακολούθησιν κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀναπτύξεώς του.

(Συνεχίζεται)

Ἀπὸ ὅσα διαβάζω

—Ὁ σακχαρώδης διαβήτης δὲν θεωρεῖται σήμερα ὡς προκαλούμενος μόνον ἀπὸ τὴν ἔλλειψι ἰνσουλίνης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξὶ ἀνταγωνιστῶν τῆς ἰνσουλίνης, ὅπως εἶναι ἐπιπεριδικὰ γλυκοκορτικοειδῆ καὶ ἡ αὐξητικὴ ὁρμόνη τοῦ προσθίου λοβοῦ τῆς ὑποφύσεως. Οἱ ἀνταγωνισταὶ αὐτοὶ συνδέονται πρὸς τὰ λευκώματα τοῦ πλάσματος, καὶ δύνανται ν' ἀνιχνευθοῦν, ἰδίως ἐπὶ νέων ἀτόμων καὶ ἐγκύων γυναικῶν. Ἡ γένεσις τῶν ἀνταγωνιστῶν αὐτῶν τῆς ἰνσουλίνης ἐξαρτᾶται ἐκ κληρονομικῆς προδιαθέσεως. (*Lancet*, 7181, 1961.)

—Ἀπὸ μιά ρωσικὴ στατιστικὴ πληροφοροῦμαι ὅτι στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωσί ὑπάρχουν 21.000 μαιευτῆρες-γυναικολόγοι, 152.000 μαῖες καὶ 55.000 παιδίατροι. Διατίθενται 200.000 νοσοκομειακὰ μαιευτικὰ κρεβάτια, 30.000 μαιευτικὰ κρεβάτια στὰ κολλευτιστικὰ ἀγροικτήματα καὶ 100.000 γυναικολογικὰ κρεβάτια. Οἱ ἔγκυες παίρνουν 56 ἡμέρες ἀδεια πρὸ τοῦ τοκετοῦ καὶ 56 μετὰ τὸν τοκετό, ἐκτὸς ἂν γεννήσουν δίδυμα, ὅποτε οἱ 56 μετὰ τὸν τοκετό γίνονται 70. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἡμέρες ἀδειας πληρῶνεται κανονικὰ. Τὸ ποσοστὸ γεννήσεων στὴν Σοβιετικὴ Ἐνωσί εἶναι 25,8‰. Ἡ μητρικὴ θνησιμότης κατὰ τὸν τοκετό ἀνέρχεται σὲ 0,6‰. Ἡ ἐπιλόχειος σηψαιμία ἔχει ἐξαφανισθῆ σχεδὸν τελείως.

—Τὸ κάταγμα τῆς κλειδὸς παρατηρεῖται κατὰ μέσον ὄρον στὸ 1% τῶν νεογνῶν μετὰ φυσιολογικὸν τοκετὸν ἐπὶ ἰνιακῆς προβολῆς. Ἡ συχνότης τοῦ κατάγματος αὐτοῦ εἶναι ἰδιαίτερα ἠξυημένη στὰ μεγάλου βάρους νεογνά. Τὸ κάταγμα παρατηρεῖται συχνότερα πρὸς τὸ στερνικὸν ἄκρον τῆς κλειδὸς, παρὰ πρὸς τὸ ἀκρωμιακόν. (K. Lemacher καὶ C. Lehmann: *Ztschr. Geburtsh.*, 158, 2, 134-165, 1962.)

—Αἱ ὀμφαλοκίχλαι μεγάλων διαστάσεων ἔχουν θνησιμότητα ὑψηλὴν. Ἡ θεραπεία των εἶναι χειρουργικὴ, ἀκόμη καὶ στὰς ἀπλᾶς μορφάς. Συχνὰ συνοδεύονται καὶ ἀπὸ ἄλλες ἀνωμαλίες τοῦ νεογνοῦ. (Q. Quist, *Acta paediatrica Suecica*, 51, 1, 113-114, 1962.)

—Εἰς τὸ Συνέδριον γιὰ «τὸ ἥπαρ καὶ τὰς νόσους του», ποῦ ἔλαβε χώραν τὸν περασμένο Ἰούνιον στὸ

Ann Arbor τοῦ Michigan (H.Π.Α.), ὁ F. Shaffner μίλησε γιὰ τὶς φαρμακευτικὰς ἥπατοπάθειες, στὶς ὁποῖες τὸ κύριον σύμπτωμα εἶναι ὁ ἔκτερος, διακρινόμενος: 1) σὲ καθαρὰ χολοστατικὸ φαρμακευτικὸ ἔκτερο, 2) σὲ φαρμακευτικὸ ἔκτερο μὲ βλάβη τοῦ ἥπατικοῦ κυττάρου, καὶ 3) σὲ φαρμακευτικὸ αἰμολυτικὸ ἔκτερο. Οἱ μορφές αὐτὲς εἶναι ἄσχετες πρὸς ἐκεῖνες ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ τοξικὴ βλάβη τοῦ ἥπατος μὲ κεντρολοβιακὰς νευρώσεις καὶ λιπώδη ἐκφύλισιν, ὀφείλονται δὲ σὲ βιομηχανικὰς, τυχαῖες ἢ ἐσκεμμένες (γιὰ αὐτοκτονία), δηλητηριάσεις μὲ τετραχλωράνθρακα, ἐντομοκτόνα ἢ δηλητηριώδεις μύκητες (*Amanita falloides*). Ὁ χολοστατικὸς ἔκτερος εἶναι σήμερα ἡ συχνότερη μορφή ἔκτερο, ὀφείλεται δὲ σὲ σουλφamidες, τῆ φαινοθειαζίνη καὶ τὰ παράγωγα τῆς σουλφονυλουργίας. Ὁ φαρμακευτικὸς ἔκτερος μὲ βλάβας τοῦ ἥπατικοῦ κυττάρου ὀφείλεται στὴν ἱπρονιανίδη, κίγχοφαίνη, πυραζιναμίδη, σουλφαμεθοξυπυριδοζίνη καὶ μεταεξαμίδη, καὶ διακρίνεται ἀπὸ τὴν ἥπατίτιδα ἐξ ἰοῦ. (*Monats-Spiegel*, Ὀκτώβριος-Νοέμβριος 1961.)

—Πόθεν ἡ ὀνομασία («καιοσαρική») πρὸς δῆλωση τῆς διὰ τομῆς τῆς μήτρας ἀπὸ τῆς κοιλίας ἐξαγωγῆς τοῦ ἐμβρυοῦ; Ἀκούσατε, λοιπόν, καὶ μάθετε: Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος, εἰς τὸ 7ον βιβλίον τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας του, ἀναφέρει ὅτι: «Ἡ ἰσχυρὴ προβολὴ ἔχει δυσμενῆ πρόγνωσην διὰ τὸ ἐμβρυον. Ἐπὶ εὐμενεστέρους ὅρους διεξάγεται ὁ τοκετός, ὅταν ἡ μήτηρ ἀποθνήσκει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγεννήθη Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς ὁ Πρεσβύτερος, ὅστις ὀνομάσθη καὶ πρῶτος τῶν *καιοσαρῶν*, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν τομῆσιν μήτραν τῆς μητρός του. Ἐκ τοῦ ἰδίου λόγου τὰ οὗτα γεννώμενα ὀνομάζοντο καὶ *καίσοιες* (ἐκ τοῦ λατινικοῦ ρήματος *coedere* = τέμνω). Ὁμοιοτρόπως ἐγεννήθη καὶ ὁ Μανίλιος». Καιοσαρική, ἐπομένως, σημαίνει τοκετὸν διὰ τομῆς καί, ὅπως ἐγράψαμε καὶ ἄλλοτε, ὀρθότερος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἱατροῦ Francois Rousset πλασθεὶς πρὸς δῆλωσην τοῦ πράγματος ὅρος: «ύστεροτομοτοκία». Μετὰ τὸν Γάτον Ἰούλιον Καίσαρα δὲν ἔχει νὰ κἀνη τίποτε ἡ «καιοσαρική», οὔτε δὲ αὐτὸς ἐγεννήθη μὲ τοιαύτην ἐπέμβασιν.

Παναγιώτου

ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ¹

Υπό

ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΠΑΛΑ

Ἰατροῦ - Ὑγιεινολόγου
Διευθυντοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας

Ἡ ὑγεία, οὐσιώδης παράγων τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν βασικῶν προϋποθέσεων τῆς κοινοτικῆς ἀναπτύξεως. «Χωρὶς ὑγείαν ἄβιος βίος» ἔλεγεν ὁ πατὴρ τῆς ἰατρικῆς Ἰπποκράτης, οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς θεὰν ἐλάτρευσαν τὴν ὑγείαν διὰ μέσον τῶν αἰώνων.

Ἡ Παγκόσμιος Ὁργάνωσις Ὑγείας εἰς τὸ Καταστατικόν της τὴν ὑγείαν καθώρισεν ὡς μίαν κατάστασιν πλήρους σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας καὶ ὄχι ἀπλῶς ἔλλειψιν νόσου ἢ ἀναπηρίας. Τὴν θεωρεῖ δὲ ὡς βασικὸν δικαίωμα κάθε ἀτόμου, ἀδιακρίτως φυλῆς, θρησκευομένου, πολιτικῶν πεποιθήσεων καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Ἐπὶ πλέον θεωρεῖ ταύτην ὡς μίαν προϋπόθεσιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, καὶ ὡς τοιαύτην τὴν ἐξαρτᾶ ἐκ τῆς στενῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν.

Τὰ διάφορα κράτη διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν προβλημάτων σχετικῶν μὲ τὴν ὑγείαν ἐδημιούργησαν ὑπευθύνους κρατικὰς ὑπηρεσίας δημοσίας ὑγείας, ποὺ ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῆς νόσου, ἐπιμήκνουν τοῦ χρόνου τῆς ζωῆς καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς σωματικῆς ὑγείας καὶ ἰκανότητος μέσῳ κοινοτικῆς ὀργανωμένης προσπάθειας. Ἐἶναι δὲ γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ὅτι αὕτη εἰς τὰ ἀρχικὰ της στάδια ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ περιβάλλοντος καὶ

τὴν καταπολέμησιν τῶν λοιμοδῶν νόσων καὶ ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη ἠρμηνεύετο ὡς ἐνέργεια ὅπως ἐπιλύσῃ προβλήματα εἰς τὸ κοινὸν καὶ διὰ τὸ κοινόν, πολλάκις διὰ ἐπεμβάσεως τοῦ νόμου, καὶ μόνον τελευταίως, μὲ τὴν νέαν ἐρμηνείαν τῆς δημοσίας ὑγείας ὡς γενικοῦ συνόλου τῆς ἀτομικῆς ὑγείας, κατέληξαν νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἀνάγκην ὅπως τὰ ὑγειονομικὰ ζητήματα λύωνται ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ κοινοῦ.

Εἰς τὴν Χώραν μας, ὅπως καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, χάρις εἰς τὰς προόδους τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ἀξιοποίησιν αὐτῶν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, αἱ ἄλλοτε μεγάλαι ἐπιδημῖαι ποὺ ἐμάστιζον τὴν ἀνθρωπότητα ἐξηφανίσθησαν. Ἡ μεγάλη βροφικὴ θνησιμότης, χάρις εἰς τὰ ληφθέντα μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς μητέρας καὶ τοῦ παιδιοῦ, κατῆλθεν εἰς ἰκανοποιητικὸν σημεῖον. Ἡ ἐλονοσία, ἡ πραγματικὴ αὕτη μάστιξ τῆς φυλῆς μας μὲ τὰ 1.500.000 κρούσματα καὶ τοὺς 5.000 θανάτους ἐτησίως, δέχεται τὴν χαριστικὴν βολήν, καὶ σήμερον προκαλεῖ ὀλίγας ἐκατοντάδας κρουσμάτων μὲ σπανιωτάτους θανάτους, καὶ χάρις εἰς τὸ ἐφαρμοζόμενον πρόγραμμα ἐκρίζώσεως, αὕτη τείνει νὰ ἐκλείψῃ. Ἡ θνησιμότης ἐκ φυματιώσεως ἠλαττώθη, εἰς δὲ τὰ ὀξέα λοιμώδη νοσήματα παρατηρήθη σημαντικὴ ὑποχώρησις, ἐνῶ ἀντιθέτως νοσήματα φθορᾶς ὅπως αἱ καρδιοπάθειαι, ὁ καρκίνος, αἱ ψυχικαὶ παθήσεις, ὁ διαβήτης καὶ τὰ ἀτυχήματα ἐσημείωσαν σημαντικὴν αὐξήσιν.

Παρ' ὅλον ὅτι ἡ πατρις μας, μετὰ τὸ Ἰσ-

1. Ὁμιλία γενομένη εἰς τὸ Συνέδριον Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως Ἰωαννίνων (Σεπτέμβριος 1960).

ραήλ, παρουσιάζει τὴν μικρότεραν θνησιμότητα ἐξ ὄλων τῶν χωρῶν τοῦ Κόσμου, αἱ προσπάθειαι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν βελτιώσεως καὶ προαγωγῆς τῆς υγείας πρέπει νὰ συνεχισθοῦν, καθ' ὅτι ἡ ἐκ φυματιώσεως νοσηρότης ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὴ ὥστε αὐτὴ νὰ παρουσιάζεται ὡς ἐν σοβαρὸν ὑγειονομικὸν μασ πρόβλημα, αἱ δὲ νόσοι ὑδρικῆς προελεύσεως, ὅπως ὁ τῦφος, παράτυφοι, δυσεντερία, καθὼς ἐπίσης ἡ λύσσα, ὁ μελιταῖος καὶ ὁ ἐχινόκοκκος κτλ., ἀποτελοῦν σημαντικὰ προβλήματα.

Τὸ Κράτος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην διαθέτει τὴν Κεντρικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας, ἣτις μελετᾷ τὰ ὑγειονομικὰ προβλήματα καὶ καταρτίζει ἀνάλογα προγράμματα, καὶ τὰς Περιφερειακὰς τοιαύτας (Ὑγειονομικὰ Κέντρα, Κέντρα Ὑγείας, Νοσοκομεῖα πάσης φύσεως, Σχολὰς ἐκπαιδεύσεως ὑγειονομικοῦ προσωπικοῦ, Ἐργαστήρια) ἐπανδρωμένας μὲ τὸ κατάλληλον ἐπιστημονικὸν καὶ βοηθητικὸν προσωπικόν, αἱ ὁποῖαι ἐφαρμόζουσιν τοιαῦτα, συνεργαζόμεναι μετὰ τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων. Ὅπως ἰδιαιτέρως δέον νὰ τονισθῇ τὸ ἀπὸ τετραετίας ἐφαρμοζόμενον πρόγραμμα κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἀγροτῶν. Τοῦτο ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν ὑγειονομικὴν πολιτικὴν τῆς Χώρας μας. Διὰ πρώτην δὲ φορὰν 4.500.000 ἀργόται τυγχάνουν δωρεὰν ἰατροφαρμακευτικῆς περιθάλψεως. Λειτουργοῦν δὲ 1.072 ἀγροτικὰ ἰατρεία μὲ 1.092 ἰατρούς, 331 ἐπισκεπτικὰς ἀδελφὰς καὶ νοσοκόμους καὶ 315 μαῖας. Ἐπίσης 99 Ὑγειονομικοὶ Σταθμοὶ εἰς τὰς πρωτενοῦσας ἐπαρχιῶν ἢ κομποπόλεων, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν 5-12 κλῖνας.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς κυρίους σκοπούς, ὡς ἐλέχθη, τῶν ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας εἶναι ἡ συνελθὴ ἀνύψωσις τοῦ ἐπιπέδου τῆς υγείας τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐξασφάλισις τούτου θὰ ἔδιδε μίαν σταθερὰν ἀνάπτυξιν τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Χώρας, ἀλλὰ καὶ μίαν ἀνυπολόγιστον καὶ θετικὴν προσφορὰν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτον.

Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο πρέπει, ἀνεξάρ-

τητα μὲ τὰς προσπάθειάς διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν γενικὰ τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὴν πρόληψιν καὶ θεραπείαν τῆς νόσου, νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ καθιέρωσις καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀτόμου ἀφομοίωσις καὶ συνειδητὴ ἐκτέλεσις σειρᾶς κανόνων ὑγιεινῆς, οἱ ὁποῖοι συνδέονται μὲ ὅλας τὰς λεπτομερεῖας τοῦ καθ' ἡμέραν ἀτομικοῦ, οἰκογενειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου.

Οἰαδήποτε ὁμως καὶ ἂν εἶναι ἡ καταβαλλομένη προσπάθεια ὑπὸ τῶν ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους, τὰς ὁποίας κυρίως βαρύνει ἡ εὐθὴν τῆς ἐπιτευξέως τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἔχη τὰ ποθοῦμενα ἀποτελέσματα ἂν ἐν προκειμένῳ δὲν ἔχη συνεργικοῦς καὶ συμπαραστάτας καὶ τὰς λοιπὰς διαφοροῦς κρατικὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰς πάσης φύσεως κοινωνικῶς ὁργανωμένας ομάδας ἀτόμων (ἐθελοντικὰς ἰδιὰ ὁργανώσεις κοινωνικῆς δράσεως), ἀκόμη δέ, καὶ κυρίως, τὴν καθαρῶς ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν. Τονίζομεν ἰδιαιτέρως ὅτι ἡ συμβολὴ τῆς τελευταίας ταύτης ἔχει κυριαρχοῦσαν θέσιν καὶ ἐνίοτε ἰδιαζόντως πρωτεῖον σὲν σημασίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν πάσης προσπάθειας τῶν ὑπηρεσιῶν δημοσίας υγείας.

Ἡ ἔγκαιρος π.χ. ἐκτέλεσις τῶν διαφορῶν προληπτικῶν ἐμβολιασμῶν, ἡ ἔγκαιρος προσφυγὴ τῶν ἀσθενῶν εἰς τὴν ὑγειονομικὴν ἐν γένει ὑπηρεσίαν, ἡ ἔγκαιρος ἐνημέρωσις τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως ὑπόπτων διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν περιστατικῶν, ἡ ἴδουσις ἢ ὑποβοήθησις τῆς ἐκτελέσεως διαφορῶν ἐξυγιαντικῶν ἔργων, τῆς προσηκούσης λειτουργίας νοσηλευτικῶν ἢ ὑγειονομικῶν ἐν γένει ἰδρυμάτων, ἡ κατανόησις ὡς καὶ ἡ ὑποβοήθησις διὰ τὴν περαιτέρω ἐκλαϊκεύσιν κανόνων ὑγιεινῆς ἀναφερομένων εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον, εἶναι θέματα τὰ ὁποῖα, καίτοι ἀνάγονται ἀπολύτως εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀτομικῆς δράσεως, ἐν τούτοις εἶναι συνδεδεμένα ἀναπόσπαστα μὲ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὄλου ἔργου τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τῆς Κοινοῦτος, καὶ κατὰ συνέπειαν μὲ τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν.

Βασικὴ ἐπομένως προϋπόθεσις τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου τῶν ὑπηρεσιῶν δημοσίας

υγείας είναι ή κινητοποίησις τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν διαφόρων κοινωνικῶς ὀργανωμένων δμάδων, ὡς καὶ ὅλων τῶν κρατικῶν ἐν γένει καὶ Δημοσίου Δικαίου Ὑπηρεσιῶν πρὸς ἐνίσχυσιν πάση θυσία τῆς υγειονομικῆς ὑπηρεσίας εἰς ὅλα τὰ κεφάλαια δράσεως αὐτῆς.

Τοῦτο ὅμως θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς προσήκουσας διαφωτίσεως ὅλων τῶν ἀνωτέρω παραγόντων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς σημασίας τῆς διαφωτίσεως εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς προληπτικῆς ἰατρικῆς καὶ ἡ θεώρησις ταύτης ὡς ἰδιαιτέρας δραστηριότητος εἰς τὸν τομέα τῆς δημοσίας υγείας ἐγένετο μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πλέον πολιτισμένα καὶ οικονομικῶς ἰσχυρὰ κράτη. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη ἦτο συνέπεια τῆς ἀποτυχίας διαφόρων υγειονομικῶν προγραμμάτων, ὀφειλομένης εἰς τὸ γεγονός ὅτι τὸ κοινὸν πρὸς ὄφελος τοῦ ὁποίου ἐγένοντο δὲν εἶχε καταλλήλως ἐνημερωθῆ, ὥστε νὰ προσπαθῆσιν νὰ ὀφελῆσθῆ καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ. Ἡ ἀποτελεσματικότης ὅθεν τῶν διαφόρων υγειονομικῶν προγραμμάτων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κατανόησιν, τὴν ὑποστήριξιν καὶ βοήθειαν τοῦ κοινοῦ διὰ τὸ ὁποῖον προορίζονται.

Τὴν υγειονομικὴν διαφώτισιν, ποῦ εἶναι κλάδος τῆς δημοσίας υγείας, δυνάμεθα νὰ τὴν χαρακτηρίσωμεν ὡς τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην ἢ ὁποία ἀποβλέπει νὰ κάμῃ τὰς γνώσεις υγιεινῆς καὶ ὄχι τῆς ἰατρικῆς κτῆμα τοῦ κοινοῦ διὰ τεχνικῶν μέσων τὰ ὁποῖα διεγείρουν, παροτρύνουν καὶ ὀδηγοῦν εἰς ἐνέργειαν πρὸς υγιεινὴν διαβίωσιν. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι νὰ βοηθήσῃ τὰ ἄτομα ὅπως ἐξασφαλίσουν τὴν υγείαν των δι' ἰδίων ἐνεργειῶν καὶ προσπαθειῶν, καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι αὕτη ἀρχίζει μὲ τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ ἐπιδεικνύει τὸ κοινὸν διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν υγιεινῆς διαβιώσεως καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἀναπτύξῃ ἕνα αἴσθημα ἐθθότης εἰς τὸ ἄτομον διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς υγείας.

Ἡ υγεία δὲν εἶναι παρὰ ἕνα τῶν στοιχείων ποῦ συμβάλλουν εἰς τὴν γενικὴν εὐημερίαν τοῦ κοινοῦ, καὶ υγειονομικὴ διαφώτισις εἶναι μόνον εἰς τῶν παραγόντων ποῦ

συμβάλλουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν υγειονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν.

Εἶναι ἀναπόσπαστος καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀποτελῆ ἕναῖον σύνολον μὲ τὰς λοιπὰς κοινωνικὰς, υγειονομικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς ὑπηρεσίας. Αὕτη δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν παροχὴν πληροφοριῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν παρότρυνσιν τοῦ ἀτόμου πρὸς ἐνεργὸν δράσιν, πρὸς αὐτοβοήθειαν· οὕτω δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ εἰπωμεν εἰς ἕνα ἄτομον ὅτι ὁ προληπτικὸς ἐμβολιασμὸς κατὰ τῆς διφθερίτιδος ἔχει καλὰ ἀποτελέσματα, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ πείσωμεν τὸ ἄτομον πρὸς τοῦτο, καὶ τότε μόνον θὰ θεωρήσωμεν ὅτι ἡ διαφώτισις ἔφερε τὰ ἐπιδιωκόμενα καλὰ ἀποτελέσματα, ὅταν τὸ ἄτομον τοῦτο κατέφυγεν εἰς τὴν υγειονομικὴν ὑπηρεσίαν ἢ τὸν οικογενειακὸν ἰατρὸν καὶ ἐνεβολίασε τὰ παιδιὰ του.

Κάθε υγειονομικὴ δραστηριότης ἔχει τὴν ἐκπαιδευτικὴν της (διαφωτιστικὴν) ἄποψιν καὶ δὲν ξεχωρίζει ἀπὸ τὰς ἰατρικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀπόψεις. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἐπιβάλλει ὅπως ἡ ἐξάσκησις τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος γίνεται κατὰ ἕνα τρόπον περισσότερο πλήρη, περισσότερο ἀνθρώπινον καὶ περισσότερο ἀποτελεσματικόν. Ἡ ἀνωτέρω ἀρχὴ φυσικὸν εἶναι νὰ ἐπιβάλλῃ μεγαλυτέρας εὐθύνας ἐπὶ ὅλου τοῦ υγειονομικοῦ προσωπικοῦ, τοῦ παρέχει ὅμως καὶ πολλὰς ἐνκαιρίας διὰ διαφωτιστικὴν ἐκπαιδευτικὴν προσπάθειαν.

Ἡ διαφύλαξις τῆς υγείας καὶ ἡ πρόληψις τῆς νόσου εἶναι πρὸ παντὸς ζήτημα γνώσεως καὶ διαφωτίσεως. Ὅλα δὲ τὰ ἄτομα ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι προστατευμένα ἐναντίον τῆς ἀγνοίας καὶ νὰ εἶναι ἐνημερωμένα ἐν σχέσει μὲ τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς υγείας καὶ νὰ τυγχάνουν στοιχειῶδους ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰ τῆς υγιεινῆς· αὐτὸ δὲ τὸ δικαίωμα ποῦ ἔχει τὸ κοινὸν διὰ τὴν υγειονομικὴν διαφώτισιν ἐπιβάλλει καθήκοντα εἰς ἐκείνους ποῦ ἔχουν τὴν σχετικὴν γνώσιν.

Τὴν κυρίαν εὐθύνην διὰ τὴν υγειονομικὴν διαφώτισιν ἢ ἄλλως διὰ τὴν ἐκλαίκευσιν ὄρων υγιεινῆς διαβιώσεως ἔχει, ὡς εἶναι φυσικόν, τὸ προσωπικόν τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ὑγιεινῆς τοῦ Ὑπουργείου Κοι-

νωνικῆς Προνοίας, τὸ ὁποῖον φέρει καὶ τὴν κυρίαν εὐθύνην τῆς προστασίας καὶ προαγωγῆς τῆς υγείας τοῦ πληθυσμοῦ, ἢτοι Ὑγεινωλόγοι ἰατροί, Ὑγεινωλόγοι μηχανικοί, Ἐπισκέπτρια ἀδελφαί, Κοινωνικαὶ λειτουργοὶ, Νοσοκόμοι πάσης φύσεως, Ἐπόπται ἐξυγιάνσεως, Μαΐαι, Ὀδοντίατροι. Τὴν ἐπὶ μέρος εὐθύνην ἔχει τὸ προσωπικὸν ἄλλων υγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν, ὡς Σχολίατροι, Κτηνίατροι, Ὀδοντίατροι, Ἰατροὶ Ἐνόπλων Δυνάμεων, I.K.A., ὡς καὶ πᾶν ἄτομον τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται μὲ τὴν υγείαν, ἰδιαίτερος δὲ οἱ Διδάσκαλοι, ὁ Κλῆρος, διάφοροι υγειονομικαὶ ὀργανώσεις, ὡς π.χ. οἱ Ἰατρικοὶ Σύλλογοι, καὶ τέλος—ἀλλ' ὄχι τελευταῖοι—οἱ γονεῖς.

Ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι εἶναι καθήκον ὄλων τῶν ἀνωτέρω, καὶ ἰδίᾳ τοῦ υγειονομικοῦ προσωπικοῦ, ὅπως ἐν συνδυασμῶ μὲ τὴν τεχνικὴν ἐπαγγελματικὴν δραστηριότητα ἀναπτύσσουν καὶ ἀντίστοιχον διαφωτιστικὴν, ἢ ὁποία διπλασιάζει τὴν ἀξίαν τῆς πρώτης, τὴν παρατείνει, ἀξάνει τὴν ἀποτελεσματικότητά της καὶ τῆς προσδίδει πραγματικὴν ἀνθρωπιστικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀξίαν.

Οἱ υγειονομικοὶ ὑπάλληλοι, ὡς καὶ τὰ ἀσχολούμενα μὲ τὴν υγείαν ἄτομα, γενικῶς τὰς εὐκαιρίας διὰ τὴν υγειονομικὴν διαφώτισιν θὰ τὰς ἔχουν εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὸ σχολεῖον καὶ τὴν κοινωνίαν ἰδιαίτερος. Οὗτοι, λόγῳ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας των καὶ τῆς καθημερινῆς ἐπαφῆς τὴν ὁποίαν ἔχουν μὲ τὰ ἄτομα καὶ τὰς ομάδας ἐργαζόμενοι καὶ συνεργαζόμενοι μετ' αὐτῶν, συμβάλλουν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τοῦ θεσμοῦ τῆς κοινοτικῆς ἀναπτύξεως.

Δεδομένον δὲ ὅτι ἡ υγειονομικὴ διαφώτισις ὡς μία ἐκπαιδευτικὴ προσπάθεια ἐνδιαφέρεται διὰ νὰ ἐπέλθῃ μεταβολὴ εἰς τὰς γνώσεις, τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ κοινοῦ εἰς ὃ, τι ἀφορᾷ τὰς υγιεινὰς συνθήκας ποὺ πιστεύεται ὅτι θὰ φέρουν τὴν καλυτέραν δυνατὴν κατάστασιν εὐημερίας, θὰ πρέπει τὸ υγειονομικὸν προσωπικὸν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποῖου τὸ κοινὸν μαθαίνει, δηλ. ἀποκτᾷ γνώσεις. Νομίζω δὲ ὅτι καλύτερον παντὸς ἄλλου ἀπο-

δίδει τὸν τρόπον μαθήσεως μία κινεζικὴ παροιμία, ἢ ὁποία λέγει:

Ἐὰν ἀκούσω κάτι, τὸ ξεχνῶ.

Ἐὰν ἰδῶ κάτι, τὸ θυμᾶμαι.

Ἐὰν κάνω κάτι, τὸ μαθαίνω.

Δηλαδή μόνον διὰ τῆς ἐνεργοῦ δράσεως τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν ἐφαρμογὴν διαφόρων υγιεινῶν κανόνων ἐπέρχεται μάθησις, ἢ ὁποία εἶναι περισσότερο ἀποτελεσματικὴ ὅταν ὅ,τι μαθαίνεται τίθεται ἀμέσως εἰς ἐφαρμογὴν. Μόνον διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς εἰς υγειονομικὴν ἐργασίαν τὸ κοινὸν κερδίζει βαθμιαίως πεῖραν καὶ ἀποκτᾷ ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς αὐτοβοηθείας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινοτικότητός του.

Ἐν συμπεράσματι, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ κοινοτικὴ ἀνάπτυξις εἶναι μία εὐκαιρία καὶ πρόκλησις εἰς πάντα ὑπάλληλον δημοσίας υγείας, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν παροχὴν οἰασθήποτε υγειονομικῆς ὑπηρεσίας, ἰδιαίτερα, εἰς τοὺς ἀγροτικούς πληθυσμοὺς ἢ εἰς τὰς πτωχὰς συνοικίας τῶν ταχέως ἀξαναομένων μεγαλοπόλεων.

Ἐφ' ὅσον ἡ υγιεινὴ ἀποψις εἶναι ἓνα ἀναπόσπαστον τμῆμα ἐνὸς ὁλοκληρωμένου προγράμματος κοινοτικῆς ἀναπτύξεως, οἱ Ὑγεινονομικοὶ ὑπάλληλοι, Ὑγεινωλόγοι, Ἐπισκέπτρια ἀδελφαί, Μαΐαι, Κοινωνικαὶ λειτουργοὶ, Ὑγεινονομικοὶ ἐπόπται καὶ λοιπὸν υγεινονομικὸν προσωπικὸν θὰ κληθοῦν ὅπως συμμετάσχουν εἰς ὄλον ἐξαναόμενον βαθμὸν εἰς προγράμματα κοινοτικῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ γνώσις τῆς τεχνικῆς τῆς υγεινονομικῆς διαφωτίσεως τοῦ κοινοῦ, ἢ ἱκανότης ποὺ διαθέτει εἰς τὸ νὰ ἀναλύῃ καὶ νὰ κατανοῇ κίνητρα καὶ ἀνάγκας τοῦ κοινοῦ εἶναι ἐν μέγα προσόν διὰ τὸν υγεινονομικὸν ὑπάλληλον ποὺ λαμβάνει μέρος εἰς ἓνα πρόγραμμα κοινοτικῆς ἀναπτύξεως.

Εἰς τὸν τύπον αὐτῆς τῆς ἐργασίας, ὅπως καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην δραστηριότητα τῆς δημοσίας υγείας, ἢ ἰδέα τῆς συνολικῆς υγείας καὶ αἱ μέθοδοι τῆς υγεινονομικῆς διαφωτίσεως θὰ εἶναι ἀποτελεσματικὰ μέτρα καθιστῶντα τὸ υγεινονομικὸν προσωπικὸν ἱκανὸν νὰ ἐξυπηρετῇ τὸ κοινὸν τῆς περιοχῆς του, νὰ ἐργασθῇ διὰ τὸ μέλλον του καὶ διὰ τὸ καλὸν τῶν συναθροῦπων του.

Ἐν κατακλειδί, ἐπιτρέπατέ μοι νὰ τονίσω ὅτι ὁ τελικὸς σκοπὸς παντὸς δημιουργικοῦ προγράμματος εἶναι ἡ ἀνύψωσις τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ. Τὸ πρόβλημα εἶναι «πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ κάμῃ τὸν λαὸν ν' ἀναπνυχθῆ». Ὁ λαὸς ἀναπτύσσεται ὅταν αὐτὸς σκέψῃς τὸν πλουτίζονται μὲ γνώσεις τοῦ περιβάλλοντος, αἱ ὁποῖαι ἐπηρεάζουν εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως τὴν εὐημερίαν του. Οἷτοι ἀναπτύσσονται ὅταν δὲν θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν πλέον ὡς ἀπομονωμένα ἀνεξάρτητα ἄτομα, ἀλλ' ὡς ἄτομα τὰ τὰ ὁποῖα ἔχουν εἰδικὴν συμβολὴν νὰ προσφέρουν, τὴν ὁποῖαν κανεὶς ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρει διὰ τὴν εὐημερίαν ὁλοκλήρου

τοῦ Ἔθνους. Ὁ λαὸς ἀναπτύσσεται ὅταν διαπιστώσῃ ὅτι ὅλοι ἔχουμε τὴν ἀνάγκην ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου καὶ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι καλὸν καὶ ὠραῖον μόνον του. Αὐτοὶ εἶναι οἱ παράγοντες οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουν τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰς συνηθείας τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ καὶ συνήθεια εἶναι ἐκεῖναι ποὺ τὸν ἔχουν πλουτίσει ἀπὸ μόρφωσιν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου εἶναι μέρος τῆς βασικῆς φιλοσοφίας τῆς κοινοτικῆς ἀναπτύξεως.

Ἄς ὀδηγήσωμεν τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξίν του, βοηθοῦντες αὐτὸν ἵνα βοηθήσῃ τὸν ἑαυτὸν του.

ΜΙΑ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΙΜΟΔΟΣΙΑΣ

Πρὸς τὸ Περιοδικὸν «Ἐλευθά»

Ἡ ἄνοδος τοῦ δεικτοῦ τῶν ἀτυχημάτων, κυρίως ὁμοῦ αἱ πρόοδοι τῆς συγχρόνου χειρουργικῆς, ἠδῆσαν τὰς ἀνάγκας τῆς μεταγίσεως αἵματος. Αἱ πολλῶροι ἐπεμβάσεις αἱ ὁποῖαι ἐπιτυγχάνονται σήμερον—ἐγχειρήσεις τῆς καρδίας, θωρακοπλαστικαὶ κτλ.—ἀπαιτοῦν συνεχῆ προσφορὰν αἵματος, ἡ ὁποία εἶναι δυνατὸν νὰ καλυφθῆ μόνον διὰ τῆς ἐθελοντικῆς αἱμοδοσίας.

Εἰς ὅλας τὰς προηγμένας χώρας ἡ ἐθελοντικὴ προσφορὰ αἵματος ἔχει πλέον καταστήθῃ θεσμός. Τόσον οἱ ἱατροὶ ὅσον καὶ οἱ νομικοὶ ὅλου τοῦ κόσμου θεωροῦν ὡς ἠθικῶς ἀπαράδεκτον τὴν ἐμπορίαν τοῦ αἵματος, παραβάλλοντες ταύτην πρὸς οἰανδήποτε ἐμπορίαν τοῦ σώματος.

Διότι, πράγματι, τὸ αἷμα εἶναι ἰσθὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πωληθῆται. Αἱ εἰς αἷμα ἀνάγκαι ἑνὸς Ἔθνους πρέπει νὰ καλύπτανται μόνον διὰ τῆς ἐθελοντικῆς προσφορᾶς.

Πᾶς ὄντις πολίτης πρέπει νὰ προσφέρῃ ἄνευ οὐδενὸς φόβου τὸ αἷμα του διὰ τὸν συγγενῆ του, διὰ τὸν ἄγνωστον συνάνθρωπόν του. Ἡ προσφορὰ αἵματος εἶναι προσφορὰ ζωῆς, καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ αἷμα πρέπει νὰ προσφέρεται καὶ νὰ χορηγῆται δωρεάν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ ἡ ὁποία πρέπει νὰ κατανοηθῆ ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνι-

κὸν λαόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν ἀποβλέπει ἡ σημερινὴ ἐκκλησις ἡμῶν.

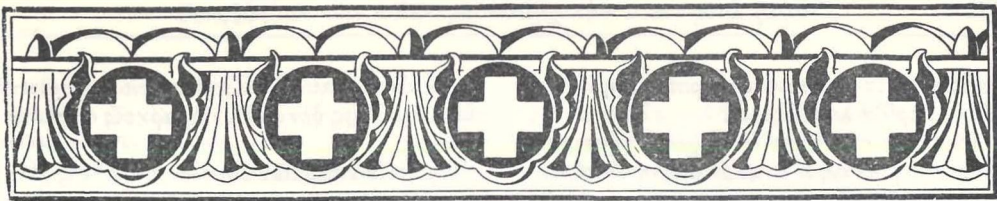
Ἡ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ Διαφωτίσεως τῆς Αἱμοδοσίας, συσταθεῖσα ἐσχάτως, ἀναλαμβάνει ἤδη εἰς ὁλόκληρον τὴν Χώραν μίαν διαφωτιστικὴν σταυροφορίαν. Συνεπικουρούμενη εἰς τὸ ἔργον τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Στρατοῦ, ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Ὑπηρεσίας Αἱμοδοσίας, τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τῶν Ὑπουργείων Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ἐργατικῶν Κέντρων τοῦ Τ.Ε.Β.Ε., τοῦ Ι.Κ.Α. κτλ., φιλοδοξεῖ νὰ καταστήσῃ γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς πολίτας τὸ πρόβλημα τῆς αἱμοδοσίας καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἐνστερνισθοῦν τὴν ἰδέαν τῆς ἐθελοντικῆς προσφορᾶς αἵματος.

Εἰς τὸ μακρόπνοον τοῦτο ἔργον θέλομεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι θὰ σᾶς ἔχωμεν συμπαραστάτην, οὕτως ὥστε διὰ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὰς στήλας σας ἄρθρων, εἰδήσεων, σχολίων, συνθημάτων, στατιστικῶν στοιχείων κτλ., συμβάλῃτε καὶ ὑμεῖς εἰς τὴν διάδοσιν τῆς θεαρέστου ταύτης ιδέας καὶ βοηθήσῃτε εἰς τὴν κάλυψιν τῶν εἰς αἷμα ἀναγκῶν τῆς Χώρας μας.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς
† Ο ΑΧΑΪΑΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Σημειώσεις: Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν παρακαλοῦμεν ὅπως ἀπευθύνεσθε εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν Αἱμοδοσίας τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας (4ος ὁροφος, τηλέφωνον 524.859).

ΣΥΝΗΘΗ ΛΑΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΗΜΕΙΟΘΕΡΑΠΕΙΑΝ ΤΩΝ ΛΟΙΜΩΞΕΩΝ

Υπό

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΔΑΪΚΟΥ

Υφηγητοῦ Παθολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Χωρὶς ἀμφιβολίαν, ἡ χημειοθεραπεία ἀποτελεῖ ἐν τῶν μεγαλυτέρων καυχημάτων τῆς συγχρόνου Ἱατρικῆς. Παρὰ τὸν βραχὺν χρόνον τῆς υπάρξεώς της, διαθέτει πολλὰ καὶ ἰσχυρὰ μέσα πρὸς καταπολέμησιν τῶν καθημέραν καὶ σπανιωτέρων λοιμώξεων. Τὰ χημειοθεραπευτικὰ (τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὁποίων εἶναι τὰ ἀντιβιοτικά) ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ καταστρέφουν τὸν εἰσβολέα-μικρόβιον ἐνῶ φεῖδονται τῶν κυττάρων τοῦ πάσχοντος. Ἐνῶ τοιαῦται οὐσίαι ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ αἰῶνων, ὡς ἡ κινίνη καὶ ἡ ἐμετίνη, διὰ πρώτην φοράν συνετέθησαν ὑπὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς Ehrlich εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἀμ-πρὸς καρπὸς τῆς συνθετικῆς ἐκείνης ἐργασίας εἶναι τὰ ἀρσενικοῦχα ἀντισηψιδικὰ. Ἡ παρασκευὴ ὅμως τῶν σουλφοναμιδῶν καὶ κατόπιν τῆς πενικιλίνης καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἀντιβιοτικῶν ἐσήμανε τὴν νέαν σύγχρονον ἐποχὴν διὰ τὴν χημειοθεραπείαν τῶν λοιμώξεων.

Συνέπεια τῆς προόδου ταύτης ἦτο ὁ ἔλεγχος μεγάλης μερίδος μικροβιακῶν νόσων. Τοῦτο ἤγαγεν εἰς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐκυριαρχήσαμεν τοῦ μικροβιακοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀντιμετώπισις μιᾶς λοιμώξεως ἢ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον ἐνός πυρετοῦ (ὡς τὸ ἀντιλαμβάνεται τὸ κοινόν) ἀπετέλει εὐκόλον ἐγχείρημα, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπῆτει κἀν τὴν βοήθειαν τοῦ ἱατροῦ. Οὕτως ἡ ἔννοια τοῦ ἀντιβιοτικοῦ συνεταυτίσθη διὰ πολλοὺς μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀντιπυρετικοῦ.

Δὲν εἶναι ὅθεν ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἡ ἄσκησις τῆς χημειοθεραπείας ἐθεωρήθη ὡς κἀτι

πολὺ εὐκόλον καὶ ἀπλοῦν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γίνωνται ἀμπολλὰ λάθη ὑφ' ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀσκούντων ταύτην. Παρ' ὅλον ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ διεξέλθωμεν τὸ λίαν ζωτικὸν τοῦτο θέμα εἰς τὰ πλαίσια ἐνός ἄρθρου τῆς «Ἐλευθοῦς», θὰ τονίσωμεν τὰ συνηθέστερα τούτων, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ βοηθήσωμεν εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῶν.

Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς χημειοθεραπείας, ἡ ὁποία προσφυῶς ὠνομάσθη «ἐκλεκτικὴ τοξικότης», εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις εἶναι ἀδύνατον νὰ προεῖπωμεν περὶ τῆς δραστηκότητος ἐνός χημειοθεραπευτικοῦ μέσου ἐπὶ μιᾶς συγκεκριμένης λοιμώξεως. Ὀλίγα εἶναι αἱ περιπτώσεις ὅπου ἡ κλινικὴ εἰκὼν μιᾶς λοιμώξεως εἶναι τόσον σαφὴς καὶ αὕτη προκαλεῖται ὑφ' ἐνός μόνου παθογόνου αἰτίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁμοιόμορφως εὐπαθὲς πρὸς μίαν ἀντιμικροβιακὴν οὐσίαν. Εἰς ἐκείνας τὰς περιπτώσεις ἡ χημειοθεραπεία εἶναι εὐκόλος, διότι χορήγησις τῆς ἐν λόγῳ δραστηκῆς οὐσίας θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταπολέμησιν τῆς λοιμώξεως. Δυστυχῶς εἰς πολλὰς (τὰς περισσοτέρας) περιπτώσεις εἶναι ἀδύνατον νὰ προκαθορισθῇ τὸ ἀποτέλεσμα, διότι ἀφ' ἐνός δὲν εἶναι ἐν τὸ παθογόνον αἷτιον, ἀφ' ἑτέρου τοῦτο δὲν εἶναι ὁμοιόμορφως εὐπαθὲς πρὸς τὰ διάφορα χημειοθεραπευτικὰ. Ἐξ ἑκατὸν π.χ. στελεχῶν κολοβακτηριδίου, μικρὰ ἀναλογία εἶναι εὐπαθὲς εἰς τὰς τετρακυκλίνας, ἐπίσης μικρὰ εἰς τὴν χλωραμφαινικόλην καὶ ἔτι μικρότερα εἰς τὴν στρεπτομυκίην. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἐμπειρικὴ χη-

μειοθεραπεία προώρισται ν' ἀποτύχη εἰς μεγάλην μερίδα λοιμώξεων.

Ἰδεώδεις συνθήκαι ἐπιτυχοῦς χημειοθεραπείας ὑφίστανται ὅταν ἀπομονωθῇ τὸ παθογόνον αἷτιον ἐκ τοῦ πάσχοντος, εὐρεθῇ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἢ πρὸς τὰ διάφορα χημειοθεραπευτικά εὐαισθησία του καὶ δοθῇ τὸ καλύτερον διὰ τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν φάρμακον εἰς τὰς καταλλήλους δόσεις.

Ἀνεπαρκεῖς δόσεις. Ὅπως εἶναι ἀντιληπτόν, πρέπει τὸ δοθὲν φάρμακον νὰ φθάσῃ εἰς ἰκανὴν ποσότητα ἐντὸς τοῦ πάσχοντος ὀργανισμοῦ, ὥστε νὰ ὑπερβῇ τὴν ἐλαχίστην διὰ τὸ παθογόνον στέλεχος ἀνασταλτικὴν *in vitro* πυκνότητα. Μόνον τότε θὰ προκαλέσῃ τὴν ἀναστολὴν ἀναπτύξεως τοῦ μικροβίου, καὶ ὁ πάσχων θὰ δυνηθῇ νὰ κυριαρχήσῃ τῆς λοιμώξεως. Ἐὰν δοθῇ εἰς ἀνεπαρκεῖς δόσεις, τότε δὲν θὰ ἔχῃ τὸ ἐπιθυμητὸν ἀποτέλεσμα. Ἐπίσης, ἐὰν δὲν δοθῇ διὰ τῆς καταλλήλου ὁδοῦ, δὲν θὰ δράσῃ. Π.χ. πολλὰ χημειοθεραπευτικά δὲν ἀπορροφῶνται ἀπὸ τοῦ στόματος, ὁπότε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιοῦν πρὸς θεραπείαν γενικῆς λοιμώξεως εἰμῆ παρεντερικῶς. Ταῦτα ἐφαρμόζονται ἐπιτυχῶς πρὸς τοπικὴν χημειοθεραπείαν. Εἶναι χρήσιμον νὰ τονισθῇ ὅτι τὰ ἐξῆς δὲν ἀπορροφῶνται χορηγούμενα ἀπὸ τοῦ στόματος, ἐνῶ πολλάκις δίδονται μὲ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀπορροφῶνται ἐκ τοῦ γαστρεντερικοῦ σωλήνος. Ἡ νυστατίνη (γνωστὴ ὡς μυκοστατίνη), δρῶσα ἐναντίον μυκήτων καὶ δὴ τοῦ ωιδίου τοῦ λευκάζοντος (*Candida Albicans*), αἰτίου κολπιτιδῶν (οὐχὶ συνήθως), δὲν ἀπορροφᾶται εἰμῆ εἰς μὴ ἀνιχνευσίμους ποσότητας. Δὲν πρέπει νὰ δίδεται ἐσωτερικῶς, εἰμῆ πρὸς τοπικὴν ἐπὶ τὸν ἐντερικὸν αὐλὸν καὶ τὸ περιεχόμενον του δρᾶσιν. Τὰ ὀνομαζόμενα σήμερον ὀλιγοσακχαριδικὰ ἀντιβιοτικά, ὡς ἡ στρεπτομυκίνη, νεομυκίνη, καναμυκίνη, ἀμινοσιδίνη, παρομομυκίνη, ἐπίσης δὲν ἀπορροφῶνται διδόμενα ἀπὸ τοῦ στόματος, χρησιμοποιούμενα μόνον δι' ἐντερικὴν ἀντισηψίαν. Τὰ νιτροφουράνια (*Furadantin*) ἀπορροφῶνται εἰς ἐλαχίστας ποσότητας. Ἡ χρῆσις των εἶναι ἐπιτυχῆς μόνον ἐπὶ λοιμώξεων τοῦ οὐροποη-

τικοῦ, ὅπου καὶ ἀθροίζονται, ἐνῶ εἰς γενικὰς λοιμώξεις δὲν δίδουν ἐπαρκεῖς συγκεντρώσεις.

Ἐπὶ τῶν ἐπαρκῶν δόσεων πολλάκις παρατηροῦνται σοβαρὰ λάθη. Ἀναμένεται δηλαδὴ ὑπὸ τινων νὰ θεραπευθῇ τύφος διὰ δύο ἢ τριῶν δισκίων (ἢ καψυλίων) χλωραμφαινικόλης ἡμερησίως. Ἀπαιτεῖται ἀκριβῆς γνώσις τῶν δόσεων ἐκάστου, ὥστε νὰ γίνεται ἐπιμελὴς χρῆσις. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκταθῶμεν ἐπ' αὐτοῦ. Αἱ πληροφορίαι ὑπάρχουν εἰς τὰ ἀρμόδια βιβλία.

Περιττή, ἂν ὄχι ἐπιβλαβὴς χρῆσις χημειοθεραπείας. Αὕτη ἀποτελεῖ τὸ συχνότερον τῶν λαθῶν. Δὲν χρειάζεται κἂν νὰ τονισθῇ ὅτι εἶναι περιττὴ ἡ χημειοθεραπεία ἐπὶ λοιμώξεων προκαλουμένων ὑπὸ παθογόνων αἰτίων μὴ καταστρεφόμενων ὑπὸ τῶν σημερινῶν φαρμάκων. Ἡ μεγαλύτερα ὁμάς τοιούτων λοιμώξεων εἶναι αἱ *ιώσεις*. Αὗται ἐν τῷ συνόλῳ των διαφεύγουν τῆς θεραπείας μας.

Μία ὁμάς ἰῶν, ἀποκαλουμένων παλαιότερον «τοῦ μεγάλου μεγέθους», ἀπεχωρίσθησαν σήμερον ὡς ἰδιαιτέρα ὁμάς μικροοργανισμῶν, μεταξὺ ρικκετσιῶν καὶ ἰῶν, ἀποκαλουμένων *χλαμυδοζωϊκά*: ταῦτα εἶναι εὐπαθῆ εἰς σουλφοναμίδια, ἀντιβιοτικά εὐρέως φάσματος καὶ τινα ἄλλα χημειοθεραπευτικά. Λοιμώξεις προκαλούμεναι ὑπὸ τούτων εἶναι: τὸ τράχωμα, παρατράχωμα, ἡ ψιττάκωσις-ὀρνίθωσις, τὸ ἀφροδίσιον λεμφοκοκκίωμα κ.ἄ.

Ἄπαντες οἱ ἀληθεῖς ἰοὶ δὲν εἶναι εὐπαθεῖς εἰς τὴν χημειοθεραπείαν· παρὰ ταῦτα, ἡ μεγαλύτερα ἴσως κατανάλωσις χημειοθεραπευτικῶν γίνεται ἐπὶ ἰώσεων, ὡς εἶναι τὰ κρυολογήματα καὶ αἱ ἀποκαλούμεναι «γρίππαι», ἐπὶ τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχουν τὰ διάφορα χημειοθεραπευτικά. Μόνον ἐπὶ ἐπιπλοκῆς τῆς ἰώσεως διὰ δευτερογενῶν μικροβιακῶν λοιμώξεων ἐνδείκνυται ἡ κατάλληλος δι' ἐκάστην περίπτωσιν χημειοθεραπεία. Ἐθεωρήθη παλαιότερον καὶ θεωρεῖται εἰσέτι ὑπὸ τινων ὅτι ἡ προληπτικὴ χρῆσις ἀντιβιοτικῶν κατὰ τὴν ὀξεῖαν φάσιν τῆς ἰώσεως ἐκριζώνει τὴν πιθανότητα μικροβιακῆς ἐπιπλοκῆς διὰ δευτερογενῶν εἰσβολῶν. Τοῦτο

ἀπεδείχθη ἀνακριβές ἐπὶ μεγάλου ἀριθμοῦ ἰώσεων, ὡς ἱλαρᾶς, κρυολογημάτων καὶ πολλῶν ἄλλων ἰώσεων.

Ἡ χρῆσις στρεπτομυκίνης—ἐπὶ λοιμώξεων ὅπου ἐνδείκνυται μόνῃ ἢ πενικιλίνη. Τυπικὸν παράδειγμα τοιοῦτου λάθους ἀποτελοῦν αἱ στρεπτοκοκκικαὶ λοιμώξεις, ὡς κυνάγχαι, ὠτίτιδες (ὀξείαι) κλπ., ὅπου ἡ δρᾶσις τῆς πενικιλίνης, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς εὐπαθείας τοῦ β-στρεπτοκόκκου πρὸς ταύτην, εἶναι πάντοτε ἐπιτυχῆς. Εἰς τὸ λάθος τοῦτο περιπίπτουν εὐχερέστερον ὡς ἐκ τῶν σκευασμάτων τοῦ ἐμπορίου, τὰ ὁποῖα περιέχουν ἀμφοτέρα τ' ἀντιβιοτικά εἰς τὸ αὐτὸ φιαλίδιον.

Ἄτελής θεραπεία. Αὕτη ὀφείλεται εἴτε εἰς ἀνεπαρκεῖς δόσεις εἴτε εἰς βραχεῖαν λήψιν τοῦ φαρμάκου. Εἰς τοῦτο ἀποδίδεται π.χ. εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις ἢ ἀποτυχία τῆς θεραπείας τῆς γονορροίας, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ναϊσσέρια τῆς γονορροίας (γονόκοκκος) ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον, ὡς καὶ εἰς τὸ παρελθόν, νὰ εἶναι εὐπαθῆς εἰς τὴν πενικιλίνην. Λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς μεγάλης εὐπαθείας τοῦ γονοκόκκου πρὸς τὸ ἀντιβιοτικὸν τοῦτο, ἐφηρμόσθησαν ἐξ ἀρχῆς πολὺ μικραὶ δόσεις (π.χ. ἐφ' ἀπαξ 600.000 μονάδες, ἢ καὶ ὀλιγώτερον!). Σήμερον ἔχει εὐρεθῆ ὅτι ἐὰν γίνῃ ἔγκαιρος θεραπεία διὰ συνήθων δόσεων πενικιλίνης (π.χ. 500.000 ἀπαξ ἢ δις ἡμερησίως ἐνδομυϊκῶς ἐπὶ 7 ἢ καλύτερον 10 ἡμέρας), ἡ ἀναλογία ἰάσεων εἶναι μεγάλη. Παρόμοια ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῆς στρεπτοκοκκικῆς λοιμώξεως ἐπίσης διὰ πενικιλίνης. Ἐπὶ κυνάγχης ἐκ β-στρεπτοκόκκου ἢ ὀξείας μέσης πυώδους ὠτίτιδος, ἡ θεραπεία πρέπει νὰ παρατείνεται ἐπὶ ἐβδομάδα, ἢ 10 ἡμέρας, παρ' ὅ,τι ὁ πυρετὸς ὑποχωρεῖ πολλάκις ἐντὸς 24ώρου.

Συνηθέστατον φαινόμενον ἀτελοῦς χημειοθεραπείας παρατηρεῖται ἐπὶ διαφόρων μορφῶν φυματιώσεως. Δὲν ἔχει γίνεαι συνειδητὸν ὅτι ἡ φυματίωσις χρήζει μακροχρονίου θεραπείας. Ἐφόσον τεθῆ διάγνωσις ἐν δράσει φυματιώσεως (οἰασθῆποτε μορφῆς καὶ ἐντοπίσεως), πρέπει νὰ ἐγκατασταθῆ κατάλληλος χημειοθεραπεία εἰς ἐπαρκεῖς δόσεις συνήθως ἐπὶ ἓνα ἢ ἓνα καὶ

ἡμισυ ἔτος. Πολλάκις ἱκανοποιοῦνται πάσχοντες καὶ ἱατροὶ διὰ μιᾶς σειρᾶς θεραπείας ἐνὸς μηνὸς ἢ καὶ ὀλιγώτερον.

Χημειοπροφύλαξις. Ἡ χρησιμοποίησις οὐσιῶν προληπτικῶς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπελεύσεως λοιμώξεως ἔχει τόσον εὐρέως διαδοθῆ ὥστε νὰ θεωρῆται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ὡς αὐτονόητος. Πράγματι, θεωρητικῶς δικαιολογεῖται ἡ χημειοπροφύλαξις, ἐφόσον ἀνάμεσα διαθέτομεν ἰσχυρὰς ἀντιμικροβιακὰς οὐσίας ἱκανὰς νὰ καταστρέψουν τὰ τυχόν ἐμφανιζόμενα μικροβία, προτοῦ προφθάσουν ν' ἀναπτύξουν λοιμώξιν. Εἰς τὴν πρᾶξιν ὅμως ἀπεδείχθη ἐπιζήμιος καὶ δὲν συνιστᾶται πλέον, εἰμὴ ἐπὶ εἰδικῶν περιπτώσεων. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ χημειοπροφύλαξις ἔβλαψε εἶναι ὅτι ἠνόνησε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ εὐπαθοῦς μικροβιακοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ ἀνθεκτικῆς χλωρίδος. Ὡς ἐκ τούτου, ἐδημιουργήθησαν αἱ νοσοκομειακαὶ λοιμώξεις ὑπὸ τὴν νέαν των μορφήν, με ὑπερίσχυσιν διεθνῶς τῶν σταφυλοκοκκικῶν, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τῶν ἐξ ἀρνητικῶν κατὰ Gram, συνεπεία τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν ν' ἀπολεσθῆ ὁ πάσχων. Ἡ κυρία νόσος προσλαμβάνει δευτεροῦσαν σημασίαν, ἐνῶ προέχει ἡ ἱατρογενῆς πλέον λοιμώξις, ἥτις εἶναι τοσοῦτ' μᾶλλον ἐπικίνδυνος καθόσον προκαλεῖται ὑπὸ ἀνθεκτικῶν μικροβίων. Φορεὺς τῶν ἀνεπιθυμητῶν νοσοκομειακῶν στελεχῶν εἶναι τὸ ἱατρικὸν καὶ νοσηλευτικὸν προσωπικόν, τοῦ ὁποίου ἡ φυσιολογικὴ χλωρίς ἀντικαθίσταται βαθμιαίως ὑπὸ ἀσυνήθων ἀνθεκτικῶν στελεχῶν. Ἐχουν προκληθῆ οὕτω μικροεπιδημίαι σταφυλοκοκκικῶν λοιμώξεων ἐν νοσοκομείοις, πλέον ἐπικίνδυνον δὲ μεταξὺ νεογνῶν. Εἰς μέγα νοσοκομεῖον τῶν Ἀθηνηνῶν διεπιστώθη ἀρνητικὴ κατὰ Gram χλωρίς εἰς μεγάλην ἀναλογίαν καλλιεργῶν ἐκ ρινοφάρυγγος μαιῶν. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς τὸ ζωτικώτατον τοῦτο πρόβλημα, οὔτε εἰς τὰς ἱατρογενεῖς ἀναπτυσσομένας λοιμώξεις ἐκ τῆς χημειοπροφύλαξεως ἐπὶ χειρουργημένων ἀσθενῶν. Παραπέμπομεν εἰς τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ χημειοπροφύλαξις κατηργήθη εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ παρ' ἡμῖν, ἐφαρ-

μοζομένης τῆς καταλλήλου χημειοθεραπείας ἀναλόγως τοῦ παθογόνου αἰτίου εὐθύς ὡς ἀναπτυχθῆ λοιμώξεις. Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι πολὺ καλύτερα δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου. Ἰδιαιτέρως διαπιστοῦται ἡ ἀνάγκη αὐστηρῶν μέτρων ἀντισηψίας καὶ ἀσηψίας εἰς τὰ χειρουργεῖα, ὅπου ποιά τις χαλάρωσις παρετηρήθη λόγῳ τῆς ἐσφαλμένης ἐντυπώσεως ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ὄντων ἰσχυρῶν ἀντιβιοτικῶν θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ καταστήσῃ τὰ ἐπίπονα ταῦτα καθιερωμένα μέτρα περιττά. Ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν παλαιὰν καὶ ἔτι μεγαλύτεραν αὐστηρότητα εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία.

Ἀκατάλληλος θεραπεία. Ἡ ὀρθολογικὴ χημειοθεραπεία, διὰ τῆς χρήσεως τοῦ βάσει τοῦ ἐργαστηριακοῦ ἐλέγχου ἐνδεικνυομένου ἀντιβιοτικοῦ, εἶναι μὲν, ὡς ἐλέχθη ἐν ἀρχῇ, ἰδεώδης, ἀλλὰ πολλάκις καθίσταται δυσχερὴς ἢ ἀδύνατος. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐμπειρικῆς μεθόδου ἐνέχει μεγαλύτερας δυσχερείας καὶ προϋποθέτει περισσοτέρας γνώσεις, ἄλλως ἀκολουθεῖται ὑπὸ ἀποτυχίας. Δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀριθμήσωμεν τὰ συνήθη λάθη ἐξ ἐφαρμογῆς τοῦ ἀκατάλληλου χημειοθεραπευτικοῦ. Γενικῶς δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐμπειρικῆς χημειοθεραπείας δὲν ὑπερβαίνει τὸ 50%, ἐφόσον εἶναι λογικὴ καὶ ἐφαρμόζεται ὑπὸ γνώστου τῶν πραγμάτων. Ἐὰν ἐφαρμόζεται ὑπὸ ἀκατατοπίστου ἀτόμου, ἀκολουθεῖται ὑπὸ ἀποτυχίας ἢ καὶ ἐπιπλοκῶν, εἰς τὰς περισσότερας περιπτώσεις. Ἡ ἔννοια τοῦ ἀντιβιοτικοῦ εὐρέος φάσματος ἔχει μᾶλλον ζημιώσῃ παρὰ ὠφελήσει, καὶ τοῦτο διότι εὐνοεῖ τὴν ὀκνηρίαν σκέψεως καὶ ἀντιδράσεως. Εἰς τοὺς πολλοὺς συναδέλφους τὰ ἐν λόγῳ ἀντιβιοτικά ἔχουν τὴν θέσιν πανακείας, ἐνδεικνύμενα εἰς ὅλας τὰς λοιμώξεις. Αἱ τετρακυκλῖναι ἀποτελοῦν τὰ πλέον διαδεδομένα ἀντιβιοτικά ὡς ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀντιλήψεως. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ὡς ἐκ τῆς εὐρείας των χρήσεως, τὰ χρήσιμα ταῦτα ἀντιβιοτικά ἔχουν ἀχρηστευθῆ, λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως ἀνθεκτικῶν στελεχῶν. Οὕτως οἱ σταφυλόκοκκοι δὲν καταστρέφονται εἰμὴ εἰς μικρὰν ἀναλογίαν ὑπὸ τῶν διαφόρων τετρακυκλινῶν. Ἐπίσης τὰ κολοβα-

κτηρίδια ἔχουν γίνει εἰς τὴν μεγαλύτεραν τῶν ἀναλογίαν ἀνθεκτικὰ πρὸς ταύτας.

Ἐτέρα πηγὴ λάθους εἶναι ἡ εἰς τὴν θεραπευτικὴν εἰσόδος νεωτέρων ἀντιβιοτικῶν, τὰ ὅποια περιβάλλονται ὑπὸ τινος μυστηρίου καὶ ἐκλαμβάνονται ἐπίσης ὡς πανάκεια. Τοῦτο συνέβη π.χ. μὲ τὰς νεωτέρας ἡμισυνθετικὰς πενικιλῖνας. Πολλάκις δίδονται ἐκεῖ ὅπου δὲν ἔχουν ἐνδείξιν. Αἱ λοιμώξεις ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι δραστικαὶ αἱ ἀξιολογώτεροι πενικιλῖναι τῆς ομάδος ταύτης, δηλ. ἡ μεθικιλῖνη (Staphellin) καὶ ὀξακιλλίνη (Prostaphlin) εἶναι μόνον αἱ σταφυλοκοκκικαί, ἐνδείκνυνται δὲ ἐφόσον ἡ συνήθης πενικιλῖνη ἀποδειχθῆ ἀδρανῆς. Παρὰ ταῦτα, ἔχουν χρησιμοποιηθῆ ἐμπειρικῶς ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑφίστατο σταφυλοκοκκικὴ λοιμώξις.

Μία τῶν σπουδαιότερων συνεπειῶν τῆς ἀκατάλληλου ταύτης χημειοθεραπείας εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνσις τῶν πασχόντων. Εἶναι τραγικὸν νὰ ἐπιβάλλῃ ὁ ἰατρὸς φορτίον βαρὺ καὶ δυσβάστακτον εἰς πάσχοντα, ὁ ὅποιος θὰ ὑποβληθῆ εἰς αἱματηρὰς θυσίας διὰ νὰ προμηθευθῆ τὸ πανάκριβον φάρμακον, ὅταν τοῦτο δὲν εἶναι ἐνδεδειγμένον. Δυστυχῶς συχνὰ συμβαίνουν τοιαῦτα λάθη.

Ἀνεπιθύμητοι ἐνέργειαι. Συχνὴ εἶναι ἡ διὰ τὸν πάσχοντα ἐπιζήμιος χρῆσις ἀντιβιοτικῶν. Δὲν δυνάμεθα νὰ θίξωμεν κἂν τὰς ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀντιμικροβιακῶν οὐσιῶν προκαλουμένας ἀνεπιθυμήτους ἐνεργείας. Αὗται εὐτυχῶς δὲν εἶναι συχναί, διότι ἐν τῷ συνόλῳ των τὰ χημειοθεραπευτικά εἶναι ἀβλαβεῖς οὐσίαι. Παρὰ ταῦτα, εἶναι δυνατόν νὰ προκληθοῦν ἀνεπιθύμητοι ἀντιδράσεις διαφόρου βαρύτητος, ἀκόμη καὶ θανατηφόροι. Αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι εἶναι ἀφ' ἑνὸς τοξικῆς φύσεως, δηλαδὴ ἔχουν σχέσιν μὲ τὸ ποσὸν τοῦ λαμβανομένου φαρμάκου καὶ εἶναι εἰδικαί δι' ἐκάστην οὐσίαν, ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἀλλεργικαί, προκαλούμεναι ὑπὸ ἐλαχίστων ποσοτήτων οὐσίας ἐφόσον ὑπάρχῃ ὑπερευαισθησία πρὸς ταύτην, εἶναι δὲ μὴ εἰδικαί, τῆς αὐτῆς κλινικῆς εἰκόνας ἐκλυομένης ὑπὸ πλειόνων φαρμάκων. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐλέγχεται προηγουμένως ἡ τυχὸν εὐαισθησία τοῦ ἀτόμου πρὸς

κάθε ουσίαν. Ἰδιαιτέρως εἶναι τοῦτο ἀναγκαῖον ἐπὶ ἐφαρμογῆς πενικιλίνης, ἡ ὁποία ἔχει προκαλέσει θανάτους, ὡς γνωστόν, καὶ τὴν ὁποίαν εὐτυχῶς ἔχει ἀρχίσει νὰ τὴν φοβῆται τὸ κοινόν. Ἐπίσης οἱ ἰατροὶ εἶναι πολὺ προσεκτικώτεροι κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν τῆς. Παραπέμπομεν εἰς τὰς σχετικὰς δημοσιεύσεις ἐπὶ τοῦ λίαν ζωτικού τούτου θεμάτος.

Ἡ γνῶσις ἐξ ἄλλων τῶν τοξικῆς φύσεως παρενεργειῶν, ὡς εἶναι π.χ. ἡ ἐπὶ τὴν δην συζυγίαν βλάβη τῆς στρεπτομυκίνης καὶ τῶν συγγενῶν τῆς καναμυκίνης, νεομυκίνης κλπ., εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητος. Ἡ ἡμερησία δόσις τῆς στρεπτομυκίνης δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει τὰ 20 mg κατὰ kg βάρους σώματος. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ χρειάζεται ἐπὶ νεφρικήs ἀνεπαρκείας, ὅποτε δὲν

ὑπάρχει ἡ κατάλληλος ἀπέκκρισις τῶν φαρμάκων διὰ τῶν νεφρῶν καὶ συνήθεις δόσεις ἀποβαίνουν τοξικαί. Πολλοὶ ἔχουν ὑποστῆ κώφωσιν, κατόπιν χρήσεως διυδροστρεπτομυκίνης, διὰ τοῦ ἐν λόγῳ μηχανισμοῦ.

Ἐν συμπεράσματι, δεόν ὅπως τονισθῆ ἡ ἀνάγκη περισσοτέρας μελέτης καὶ ἀγρύπνου προσοχῆs κατὰ τὴν θεραπευτικὴν χρῆσιν τῆς συγχρόνου ἰσχυρᾶς χημειοθεραπείας, ὥστε αὕτη νὰ γίνεται ἐπ' ἀγαθῶ καὶ οὐχὶ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ πάσχοντος. Σήμερον αἱ ἀπαραίτητοι γνώσεις διὰ κάθε θεραπευτὴν εἶναι κατὰ πολὺ περισσότεραι ἀφ' ὅ,τι ἦσαν παλαιότερον. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιοῦνται ἰσχυρὰ μέσα ἄνευ ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν κανόνων οἱ ὅποιοι διέπουν τὴν χρῆσιν των καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας προσοχῆs καὶ πείρας κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν των.

Δ Ι Ε Θ Ν Η Ν Ε Α

ΑΚΤΙΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΠΡΟΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ ΤΟΥ ΚΑΡΚΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΑΣΤΟΥ

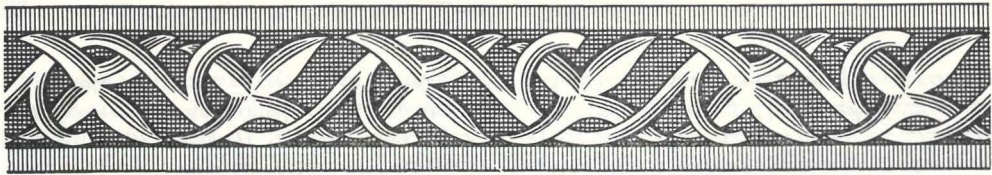
Philadelphia, Pennsylvania, Η.Π.Α.—Περιοδικῆ ἀνὰ ἐξάμηνον ἀκτινολογικὴ ἔρευνα πρὸς ἀποκάλυψιν καρκίνου τοῦ μαστοῦ, διεξαχθεῖσα ἐπὶ δετῶν εἰς 150 γυναῖκας ἡλικίας ἀνω τῶν 35 ἐτῶν, ἀπεκάλυψε καρκίνον εἰς ἀναλογία 17 τοῖς χιλίοις. Κατὰ τὸν Dr. J. Gershon-Cohen (Ἰατρικὸν Κέντρον Albert Einstein, Βόρειον Τμήμα, Φιλαδέλφεια, Πενσυλβανία), ὅστις ἀνεκοίνωσε τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα, «ὁ μέσος ὅρος ἀποκαλύψεως καρκίνου διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, ὅστις εἶναι τετράκις μεγαλύτερος τοῦ ἐπιτυγχανομένου διὰ αὐτοεξετάσεως, θὰ βελτιώσῃ σημαντικῶς τὰς ἐν τῆς νόσου ταύτης στατιστικὰς ἐπιβιώσεως». Ἡ περιοδικὴ ἀκτινολογικὴ ἐξέτασις γυναικῶν ἡλικίας μεταξὺ 40 καὶ 60 ἐτῶν θὰ ἀποτελέσῃ πολὺτιμον βοηθητικὸν μέσον τῶν σήμερον ἐφαρμοζομένων χειρουργικῶν καὶ ἀκτινολογικῶν μεθόδων, «αἵτινες κατὰ τὰ τελευταῖα 50 ἔτη οὐδόλως ἐβελτίωσαν» τὴν ἐκ τῆς νόσου θνησιμότητα. «Ἀπασαί αἱ περιληφθεῖσαι εἰς τὴν μελέτην ταύτην γυναῖκες ἐδήλωσαν ὅτι δὲν εἶχον ἀνιχνεῦθῆ διὰ τῆς αὐτοεξετάσεως τῶν ἀσθενῶν. Οἱ ὄγκοι ἦσαν οἱ ἡμίσεις περίπου εἰς μέγεθος τῶν διὰ τῆς αὐτοεξετάσεως ἀνακαλυπτομένων καὶ ἐνετοπιζόντων εἰς ἀναλογία 70 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ μαστοῦ, τῆς ἰσσεως τῶν ἐξασφαλιζομένης οὕτω δι' ἀπλῆς τινος ἐπεμβάσεως. Ὁ ἐρευνητὴς ἐν συνεχείᾳ ἀνέφερε τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀκτινογραφίας διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἐκ τοῦ μαστοῦ κλινικῶν προβλημάτων. Δι' αὐτῆς ἀποφεύγεται ἡ καθυστέρη-

σις, ὡς αἰεὶ ὑπάρχει ἐνδείξις χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως. Δι' αὐτῆς ἐπίσης ἐλέγχεται τὸ κακόηθες ἢ κακώηθες τοῦ προεξάρχοντος ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ὄγκου καὶ διαπιστοῦται ἡ ὑπαρξίς ἢ μὴ κακοήθους ἀλλοιώσεως εἰς θέσιν διάφορον τοῦ προεξάρχοντος ὄγκου. Τέλος, συχνάκις δι' αὐτῆς λυεταὶ τὸ πρόβλημα τῆς διαγνώσεως, προκειμένου περὶ μαστῶν μὲ πολλὰπλᾶ ὄζιδια ἢ μαστῶν ὑποβληθέντων προγενεστέρως εἰς χειρουργικὴν ἐπέμβασιν.

ΟΙ ΚΟΝΤΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΑΠΟΚΤΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΤΕΚΝΑ

Ἐὰν εἴσθε μικρόσωμος, πρὸ παντὸς μὴν ἀφήσετε τὸν ἑαυτό σας νὰ καταληφθῆ ἀπὸ αἰσθημα κατωτερότητος. Διότι οἱ κοντοὶ ἔχουν πολλὰ πλεονεκτήματα καὶ χαρίσματα ἐν γενετῆς. Αὐτὸ τοῦλάχιστον ὑποστηρίζει ὁ ἐκ τῶν καλυτέρων ἰατρῶν γυναικολόγων τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, Δόκτωρ Ἄλφρεντ Οὐτίμαν. Ὁ ἐν λόγῳ ἐπιστήμων ἐδήλωσε προσφάτως ὅτι, συμφώνως μὲ προσωπικὰς παρατηρήσεις του, οἱ ἄνδρες μικροῦ ἀναστήματος ἀποκτοῦν κατὰ κανόνα περισσότερα παιδιὰ ἀπὸ τοὺς ὑψηλοῦς! Ὁ Δόκτωρ Οὐτίμαν προσέθεσε πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θεωρίας του ὅτι αἱ χώραι αἱ ὅποια κατοικοῦνται ἀπὸ Ἀραβίαι ἢ Κινέζους, τὸ ἀνάστημα τῶν ὁποίων δὲν ὑπερβαίνει τὸ 1 μέτρον καὶ 55 ἑκατοστὰ ἢ τὸ 1 μ. 65, χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν γεννήσεων, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς χώρας ὅπου οἱ ἄνδρες εἶναι ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ὅπως ἐκ παραδειγματι εἰς Σουηδίαν ἢ Νορβηγίαν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΤΕΧΝΗ - ΧΑΡΙΣΜΑ - ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Υπό

ΑΓΝΗΣ ΠΑΒΕΪ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α' ΕΙΣΑΓΩΓΗ

“Όταν αναλογιζώμεθα ότι γέννησις, αρρώστια, τυχαῖα δυστυχήματα καὶ θάνατος ἀποτελοῦν κατ' ἀνάγκην μέρος τῆς ζωῆς κάθε ἀνθρώπου πού πέρασε ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, δὲν μποροῦμε παρὰ νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ἡ νοσηλευτικὴ, ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν, πρέπει καὶ αὐτὴ νὰ ἐνεφανίσθῃ ἀπὸ τὴν ὥραν πού ἐδημιουργήθη ἡ ζωὴ, καίτοι ματαίως ἐρευνοῦμε μέσα εἰς τὰ ἀπομείναντα ἔτη τῶν περασμένων χρόνων διὰ ν' ἀνακαλύψωμε κάποια ἐνδείξειν περὶ αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ περὶ τοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον ἀναγκαστικῶς θὰ ἔπαιζαν αἱ γυναῖκες εἰς τὴν φροντίδα τῶν ἀσθενῶν καὶ ἀναπήρων. Εἶναι προφανές ὅτι, σὲ κάθε μας ἀπόπειρα πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς προόδου τῆς νοσηλευτικῆς, πρέπει νὰ ἐξιχνιάσωμε καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς θεραπευτικῆς ἐν γένει, καὶ νὰ παραδεχθοῦμε πὼς εἰς κάθε ἐποχὴν καὶ εἰς κάθε φυλὴν αἱ γυναῖκες ἀσφαλῶς θὰ κατεῖχον τὴν θέσιν των εἰς τὸν ἀγῶνα πού διεξάγει ἡ ἀνθρωπότης ἐναντίον («τῶν κακῶν εἰς τὰ ὁποῖα ὑπόκειται ἡ σάρξ»). “Ἄλλοι κλάδοι τοῦ ἔργου αὐτοῦ—Ἱατρικὴ, Χειρουργικὴ, Ὑγιεινὴ, Φαρμακευτικὴ, μαλάξεις, ἐλαφραὶ θεραπείαι—ἔχουν ἀναμφιβόλως παλαιὰν τὴν καταγωγὴν, καὶ ὑπέστησαν μακροχρόνιον ἐξέλιξιν μέσα εἰς διαφόρους φυλάς καὶ γνωστάς περιοχὰς ἢ χώρας, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συμφώνως πρὸς τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας ζοῦσαν οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τὰ θρησκευτικὰ των ἔθιμα.

Πρωτόγονη ψυχολογία

Ὁ ἄνθρωπος ἀνέκαθεν ἀντέδρασε πρὸς τὸ

περιβάλλον του, ὅχι μονάχα ἀπὸ ἀπόψεως τῆς σωματικῆς του ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς του ἐξελιξέως—εὐρέθη ἐπὶ τοῦ πλανήτου αὐτοῦ χωρὶς γνώσεις ἐκ κληρονομικότητος, ἀλλὰ προικισμένος μὲ τὸ χάρισμα τῆς μνήμης, τῆς κρίσεως καὶ τῆς φαντασίας. Ἐγνώρισε τὸν κόσμον πού τὸν περιέβαλλε, καὶ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του πρὸς τὴν κατανόησιν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως πρὸς προαγωγὴν τῆς ἰδίας του εὐημερίας.

Δὲν ἀπεδείχθη πάντοτε ὀρθὸς εἰς τὰς κρίσεις καὶ τὰ συμπεράσματά του, ὑπέπεσε κατὰ καιροὺς εἰς μεγάλα σφάλματα, καὶ παρ' ὅλα ταῦτα, ἀκόμη καὶ στὶς πιὸ παράδοξες θεωρίες του ὅσον ἀφορᾷ τὸν προορισμὸν καὶ τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου μέσα εἰς τὴν αἰωνίαν πρὸς τὰ πρόσω πορεῖαν τῶν πραγμάτων, ἀνευρίσκεται κάποιος πυρὴν πραγματικῆς καὶ βαθείας κρίσεως—κάποια προσπάθεια πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς μεγάλης Ἀληθείας μέσα εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως.

Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμε τί σκέπτεται περὶ τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του μέσα εἰς τὸν κόσμον πού τὸν περιβάλλει, ποία εἶναι ἡ ἀντίληψίς του περὶ τῆς καταγωγῆς του καὶ τοῦ τελικοῦ του προορισμοῦ διὰ νὰ μπορέσωμε νὰ κατανοήσωμε τὴν στάσιν του πρὸς τὸ σῶμα του καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματός του. Πῶς θὰ φθάσῃ σὲ κάποιο συμπέρασμα ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν; Μονάχα διὰ τῆς παρατηρητικότητός του καὶ τῆς συσσωρεύσεως τῶν ἐντυπώσεών του εἰς τὴν μνήμην του, πρὸς ἐνδεχομένην μελλοντικὴν χρησιμοποίησιν των.

Ἡ ζωὴ ἐξωτερικεύεται μὲ τὴν κινητήριον δύναμιν καί, ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ προβλήματα τῆς φύσεως, ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος συγγείει τὴν ζωὴν μὲ τὴν κίνησιν, καὶ στοχάζεται ὅτι τὸ κάθε κινούμενον πρᾶγμα ἀναγκαστικῶς ἔχει καὶ ζωὴν—ὁ ψίθυρος τῶν φύλλων μέσα στὸ δάσος, ὁ θόρυβος τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς βροχῆς, τὸ φαινόμενο τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς βροντῆς, τὸ τρεμούλιασμα τῶν σκιῶν μέσα στὸν ἥλιον ἢ στὴν φωτιά, αὐτὴ ἢ φωτιά, ἡ ἡχώ ἐνὸς ἤχου—ὅλα ἔχουν ζωὴν καὶ ὅλα ἔχουν τὴν δύναμιν ἢ νὰ τὸν βοηθήσουν ἢ νὰ τὸν βλάψουν. Συνεπῶς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνήσῃ τὴν φύσιν τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ τὰς ἐλέγχῃ οὕτως ὥστε νὰ καταστοῦν συντελεσταὶ εὐημερίας καὶ ὄχι κακοδαιμονίας του.

Παρακολουθεῖ τὰ φαινόμενα τοῦ ὕπνου, ζητεῖ νὰ ξαποστάσῃ σὲ κάποια ἤσυχη γωνιά, ὕστερα ἀπὸ ὀλίγα λεπτά (ἢ ἔτσι τοῦ φαίνεται) ἀλλάζει τὸ περιβάλλον του, βγαίνει σὲ ταξίδια, συναντᾷ καὶ ὑπερnickα κινδύνους, πολεμᾷ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν του, καὶ νοιώθει μέσα του περισσότεραν δύναμιν καὶ ἀντοχὴν παρ' ὅ,τι αἰσθάνεται τὶς ὥρες ποὺ εἶναι ξυπνός. Βλέπει καὶ συνομιλεῖ μὲ φίλον διὰ τὸν ὅποιον πληροφορεῖται ἀργότερα ὅτι εὐρίσκετο μακριὰ τὴν ὥραν ἐκεῖνην. Παρακολουθεῖ τὸν ὕπνον ἄλλου συντρόφου του καὶ παρατηρεῖ τὴν σωματικὴν του ἀτονίαν καὶ τὴν ἀποξένωσιν του ἀπὸ τὸ ὄραμα καὶ τοὺς ἤχους τοῦ περιβάλλοντός του. Ἐυπνᾷ κατόπιν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἀφηγεῖται τὸ ὄνειρόν του. Ὁ παρακολουθήσας ξεύρει ὅτι τὸ σῶμα τοῦ φίλου του δὲν ἐκινήθη, καὶ ὅτι οὔτε ἐκεῖνοι μὲ τοὺς ὁποίους ἔκαμε ὁμιλίαν κατὰ τὸν ὕπνον ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό. Τί λοιπὸν συμβαίνει; ὁ ἄνθρωπος, προφανῶς, θὰ ἔχῃ δύο ὄντοτητας—μίαν ὄρατὴν καὶ μίαν ἀόρατον—καὶ ἡ τελευταία αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ κατὰ πολὺ ἰσχυρότερα· ἐν τούτοις, θὰ ἔχῃ ἀνάγκην τῆς πρώτης διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν τῆς ἐνέργειαν, καθ' ὅτι τὸ σῶμα ἀδρανεῖ καὶ εἶναι ἀδύναμον ἐφ' ὅσον χρονικὸν διάστημα τὸ πνεῦμα (δηλαδὴ ἡ ἀόρατος ὄντοτης) δὲν παρίσταται. Καὶ ἐνίοτε τὸ πνεῦμα ἀποδημεῖ ἐπὶ μακρὸν,

καὶ τότε πολλὰ δυσάρεστα συμβαίνουν εἰς τὸ σῶμα. Παρουσιάζονται ἐκφυλιστικαὶ καὶ ἀποσυνθετικαὶ ἀλλοιώσεις, ἡ σὰρξ καταβροχθίζεται ἀπὸ τσακάλια καὶ ἄγρια θηρία—καὶ ἂν, κατόπιν πολλῶν περιπλανήσεων, ἐπιστρέψῃ τὸ πνεῦμα, ποῦ θὰ εὕρῃ καταφύγιον; θὰ ἐνεδρεύσῃ σὲ διάφορα μέρη—μέσα στὰ δένδρα, στοὺς βράχους, στὰ ποτάμια, μέσα σὲ κανένα ζῶον, ἢ θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ εἰσχωρήσῃ μέσα σὲ κανένα ἄλλο ἀνθρώπινον σῶμα. Μὰ εἶναι ἀκόμη δυναμικὸ, καὶ ἐνδεχομένως θὰ καταστῇ πολυτιμος σύμμαχος ἂν εἶναι πνεῦμα κάποιου φίλου. Πόσο δύσκολος ὅμως ἡ συνύπαρξις ἂν εἶναι πνεῦμα κάποιου ἐχθροῦ μὴ ἔχοντος πλέον σῶμα ὄρατὸν εἰς τὸ ὅποιον νὰ μπορῇ νὰ ἐπιτεθῇ ἢ νὰ τὸ ἀποφύγῃ!

Ἔτσι, εἰς τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον τὸ κάθε ξύλο ἢ ἡ κάθε πέτρα, τὸ βουνὸ ἢ ὁ χείμαρρος, κάθε σύννεφο ἢ ἀστὴρ στὸν οὐρανὸν κατοικεῖται ἀπὸ ἀόρατο μὰ δυναμικὸ πνεῦμα. Σὲ μεταγενέστερον στάδιον ἀνθρωπίνης ἐξελιξέως, τὰ πνεύματα αὐτὰ ἀποτελοῦν ὁμάδας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν δυναμικωτέρων τινῶν πνευμάτων—ὄντα ὅμοια πρὸς ἐκεῖνον καὶ καθοδηγούμενα ἀπὸ συγκινήσεις καὶ συναισθήματα ὅμοια μὲ τὰ ἰδικά του.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ πνεύματα αὐτὰ εἶναι πρόθυμα νὰ τὸν βοηθήσουν ὡσάκις παρουσιάζεται εὐκαιρία πρὸς τοῦτο, ἄλλα πάλιν ζητοῦν νὰ τὸν καταστρέψουν. Διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ συνοδοιπορήσῃ μὲ τὰς δυνάμεις αὐτάς, εἶναι ἀνάγκη, σὲ κάθε δύσκολη ὥρα, νὰ ἐπικαλῆται τὴν βοήθειαν τῶν φιλικῶν πνευμάτων καὶ νὰ ἐξευμενίσῃ τὰ ἐχθρικά, καὶ ἐκεῖ εὐρίσκεται τὸ σπέρμα ἀπὸ τὸ ὅποιον θὰ ἐξελιχθῇ ἡ θρησκεία του.

Ἐπίδρασις πρωτόγονης θρησκείας

Τί ἐνοοῦμε λέγοντας θρησκεία; εἶναι αὐτὴ λέξις ποὺ δύναται νὰ προκαλέσῃ τόσας πολλὰς ἐρμηνείας, ὥστε εἶναι ἴσως καλύτερον νὰ τὴν καθορίσωμε πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων συγχύσεων· καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς εἰς τὴν διάθεσίν μας ἐρμηνείας, ἐκεῖνη ποὺ ἔδωκε ὁ Μάξ Μύλλερ εἶναι πιθανόν αὐτὴ ποὺ ἀποδίδει καλύτερα τὴν ἐνοιαν τῆς λέξεως. Λέγει ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι («ἡ λατρεία ἀνωτέρας δυνάμεως ἀπὸ πνεῦμα ἀνάγκης»).

Αυτό, βέβαια, άγει πρὸς ποικίλας σκέψεις—πρῶτον, τὴν πίστιν εἰς ὑπαρξίν δυνάμεως ἐξωτερικῆς καὶ ἀνωτέρας ἐκείνης πού κατέχουν τὰ ἀνθρώπινα πλάσματα· δεύτερον, τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν θέλησιν τῆς δυνάμεως αὐτῆς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν λατρείαν καὶ τὸν εἰσακούη τὰς παρακλήσεις τῶν πιστῶν· καὶ τρίτον, τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς ἀνθρωπίνης ἀνάγκης.

Λοιπόν, αἱ ἀνάγκαι τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου εἶναι ὅλα φύσεως σωματικῆς· ἔχει ἀνάγκην νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, ἀπὸ ἄγρια θηρία καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ζέστην, τροφήν, στέγην, ἀνακούφισιν εἰς τὸν πόνον, καὶ ἀνάρρωσιν ὕστερα ἀπὸ ἀρρώστιαν. Πιστεύει εἰς ὀλόκληρον ἱεραρχίαν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν πνευμάτων, δαιμόνων ἢ θεῶν· καὶ πιστεύει ὅτι εἶναι αὐτὰ τὰ αἷτια τὰ ὑπεύθυνα διὰ τὴν πλουσίαν ἐσοδείαν ἢ τὴν καταστροφὴν τῆς συγκομιδῆς πού περιμένει, διὰ τὴν ὑγίαν ἢ τὴν ἀρρώστιαν τῶν ζώων του, διὰ τὴν αὔξησιν καὶ ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν ἢ τὶς ἀσθένειες καὶ τοὺς θανάτους τῆς οἰκογενείας του. Ἔτσι, ὄχι μονάχα ἡ πίστις του καθορίζεται ἀπὸ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὑλικῶν του ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ στάσις του πρὸς τὸ σῶμα του θὰ ἐξαρτηθῇ κατὰ σημαντικὸν βαθμὸν ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς του πεποιθήσεις.

Οὕτω φθάνομε εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἀπὸ ὅλους τοὺς παράγοντας οἱ ὁποῖοι βαθιὰ ἐπηρέασαν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱατρικῆς, καὶ συνεπῶς καὶ τῆς νοσηλευτικῆς, εἰς τὴν ἀρχαιότητα, κανένας δὲν ὑπῆρξε τόσοσὺν βαθὺς καὶ τόσοσὺν εὐρείας ἐκτάσεως ὅσον ἡ θρησκεία, καὶ μποροῦμε νὰ καταλάβωμε τὰ ἱατρικὰ ἔθιμα μονάχα ἐφ' ὅσον προσπαθοῦμε νὰ κατανοήσωμεν τὴν νοοτροπίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς θρησκευτικὰς των πεποιθήσεις. Δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχωρίσῃ τὴν πρωτόγονον ἱατρικὴν ἀπὸ τὴν πρωτόγονον θρησκείαν, καὶ τὸ κοινὸν σημεῖον ἐπαφῆς εἰς τὸν ἱατρικὸν «λαϊκὸν θρόνον» ὅλων τῶν ἐθνῶν εἶναι ἡ πεποίθησις ὅτι τὰ πνεύματα ἢ ἄλλοι ὑπερφυσικοὶ συντελεσται εὐθύνονται διὰ τὴν ἀρρώστιαν καὶ τὸν θάνατον.

Συνεπῶς, μέγα μέρος τῆς ἱατρικῆς κατὰ

τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο προσπάθεια κατεϋθύνσεως ἢ ἐλέγχου τῶν παραγόντων αὐτῶν. Ἄν ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἐγένετο ἀπὸ τὸν ἱερέα, τὸν ἱατρόν, τὴν μάγισσαν ἢ τὸν πρακτικὸν θεραπευτὴν, αὐτὸ δὲν ἐπηρέαζε πραγματικὰ τὴν ἔκβασιν.

Ἐφ' ὅσον προῶδευε ὁ πολιτισμὸς καὶ διευρύνετο ὁ ὅριζων τοῦ ἀνθρώπου, διεμορφούντο ἰδανικὰ διαγωγῆς· καὶ αἱ ἀνάγκαι του, καὶ συνεπῶς καὶ ἡ θρησκεία του, ἐγίνοντο πολὺ περισσότερον πολὺπλοκοι, μὰ αἱ κυριώτεραι βασικαὶ ἀρχαὶ παρέμενον ἐν τούτοις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ αὐταί.

Πρωτόγονη παθολογία

Δὲν ὑποτίθεται πῶς ἡ γραμμὴ τῶν σκέψεων τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου ἦτο λογικὴ, ἢ ἔστω καὶ συνεπής· ἐν τούτοις, κατὰ κάπως ἀσαφῆ καὶ ἀκαθόριστον τρόπον, συνέλαβε ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ παθολογίας, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπὶ τῶν ἐξῆς γραμμῶν· ἡ ἀρρώστια προέρχεται ἀπὸ ἓνα ἐκ τῶν κάτωθι αἰτιῶν:

1. Κάποιο κακὸ πνεῦμα ἔχει ἐκτοξευθῆ μέσα στὸ σῶμα—ἴσως νὰ εἰσῆλθε διὰ τῆς ἀναπνοῆς, ἴσως νὰ εἰσεχώρησε μαζί με τὴν τροφήν ἢ με κανένα ποτό, ἢ καὶ διὰ τοῦ δέρματος.

2. Κάποιο καλὸ, συνετὸ πνεῦμα ἔχει τραβηχθῆ ἀπὸ τὸ σῶμα ἢ ἀπεχώρησε αὐτοβούλως.

3. Κάποια μαγγανεία ἔχει ἐπενεργήσει ἐπὶ τινος μέρους τοῦ σώματος ἢ ἐπὶ τινος ἀντικειμένου πού ἀνῆκε ἢ πού εἶχε χορηγηθῆ στὸ θῦμα.

Ὅταν ἐξετάζωμε τὶς θεωρίες αὐτές, αὐθορμήτως αἰσθανόμεθα κάποιαν ἐκπληξίν διὰ τὴν πολὺ στενὴν ἀναλογίαν πρὸς τὴν σύγχρονον διδασκαλίαν. Ἐνα ἄορατο, ζωντανὸ στοιχεῖο εἰσεχώρησε μέσα στὸ σῶμα διὰ νὰ τὸ συνταράξῃ με τὶς ζωντανές του ἐνέργειες. Ἄν ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς («κακὸ πνεῦμα») ἢ «βακτηριακὴ μόλυνσις» χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν εἰσβολὴν αὐτήν, αὐτὸ δὲν ἐπηρεάζει οὐσιαστικὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἢ τὶς ἀνάγκης τοῦ προσβαλλομένου ἀτόμου. Οὕτε καὶ ἔχει κατὰ βάθος σημασίαν ἂν («τὰ καλὰ, εὐγενικὰ πνεύματα») θεωροῦνται σήμερον ὡς προφυλάσσοντα ἀπὸ ἀδενικὰς ἐκ-

κρίσεις ή από τὸ τρίτον αἴτιον, ἤτοι τὴν «μόλυνσιν ἀπὸ παράσιτα».

Πράγματι, εὐρίσκουμε σὲ ὅλες τὶς ἀπολίτιστες φυλὰς τὴν ἀντίληψιν πὼς ἡ δύναμις πρὸς ἔλεγχον τῶν στοιχείων τῆς φύσεως εἶναι χάρισμα ὀλίγων ἐκλεκτῶν ἀτόμων, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ποὺ θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπηρέαζῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, τὴν βροχὴν καὶ τοὺς ἀνέμους, ἐκεῖνος ποὺ θὰ μπορούσε νὰ κατευθύνῃ τὶς μυστηριώδεις δυνάμεις ποὺ ἔφεραν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν στοὺς πολέμους, ἀφθονίαν ἀγαθῶν καὶ πλουσίαν παραγωγῆς ζῶων, θὰ μπορούσε ἐπίσης νὰ βοηθήσῃ τὸν συνάνθρωπόν του ὁσάκις αὐτὸς προσεβάλλετο ἀπὸ νόσον ἢ καταντοῦσε ἀνάπηρος κατόπιν τραυματισμοῦ. Αὐτὸς θὰ ἦτο τὸ μεσάζον πρόσωπον μεταξὺ τῶν ἀοράτων δυνάμεων καὶ τῶν ὁρατῶν ἀνθρώπων τῶν κατοικούντων τὴν γῆν· αὐτὸς θὰ εἶχε καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ θεραπεύῃ τοὺς φίλους του καὶ νὰ προκαλῆ τὴν ἀρρώστιαν μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν του. Πολλὰκις ἐθεωρήθη πὼς ἡ δύναμις αὐτῆ ἦτο κληρονομικὴ καὶ στενὰ περικυλισμένη σὲ ὀρισμένην οἰκογένειαν ἢ φυλὴν, συνήθως τὸν ἀρχηγὸν τῆς φυλῆς· καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες μπορούσαν νὰ εἶναι προικισμένοι μὲ τὸ ἀπροσδιόριστον μὲ φυσικὸ αὐτὸ χάρισμα. Δὲν μπορούσε νὰ μεταβιβάζεται σὲ ἄλλα πρόσωπα ἀνήκοντα σὲ διαφορετικὰς οἰκογένειες, ἀλλὰ, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε, μπορούσε νὰ ὀγκοῦται καὶ νὰ ἐνισχύεται διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ τῆς διδασχῆς τῆς μεταβιβαζομένης ἀπὸ πατέρα σὲ υἱὸν καὶ ἀπὸ μητέρα σὲ κόρη.

Μέσα Θεραπευτικὰ

Κατὰ ποῖον τρόπον προσπαθοῦσε ὁ πρωτόγονος αὐτὸς θεραπευτὴς ν' ἀντιμετωπίζῃ τὴν ἀρρώστιαν; ἀποκαλύπτομε ὅτι ἐκτελοῦσε θρησκευτικὰς θυσιὰς διὰ ν' ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν τῶν κακῶν πνευμάτων. Προσπαθοῦσε μὲ ἐξιλεωτικὰ τεχνάσματα νὰ τὰ ἐξημερώσῃ, νὰ τὰ ἐξευμενίσκῃ, καὶ ν' ἀνακόπτῃ τὴν πρὸσδον τῆς ἀρρώστιας διώχνοντάς τα. Ἡ θεραπεία του συνίστατο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ μέσα μαγικά, γοητευτικά, ἐπικλήσεις, χρῆσιν φυτῶν καὶ ψυχοθεραπείαν, προσωρισμένα ὅλα νὰ ματαιώσουν τὰς ἐπιδράσεις τῶν ὑπερφυσικῶν φορέων.

Φυσικά. ἡ προσωπικότης τοῦ θεραπευτοῦ ἔπαιζε τότε σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν θεραπευτικὴν, ὅπως καὶ σήμερον· ὅμως, αἱ ὑποδείξεις του ἐξετελοῦντο συχνὰ κατὰ τρόπον κάκιστον. Ὡς μέσα ἐκδιώξεως τῶν κακοποιῶν πνευμάτων χρησιμοποιοῦσε καθαρτικά, ἐμετικά, θερμὰ καὶ ψυχρὰ ἐπιθέματα, καυτηριάσεις, ἐκδόρια, βεντουζες, ἐφίδρωσιν, μαλάξεις—αἱ ὁποῖαι συνίσταντο ἀπὸ γρονθοκοπήματα εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματος—ὑπνωτισμούς, βότανα προκαλοῦντα ναυτίαν καὶ ἀπολυμαντικά. Ὁ σκοπὸς του ἦτο νὰ καθιστᾷ τὸ σῶμα μίαν τόσον πολὺ ἀπεχθῆ διαμονήν, ὥστε τὸ κακὸ πνεῦμα νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ. Ἐπίσης καὶ χειρουργικαὶ ἐπεμβάσεις ἀναφαίνονται στὴν ἀρχαιότητα, λόγῳ χάριν τρυπανισμοὶ τοῦ κρανίου δι' ἐπιληψίαν, δηλαδὴ ἀνοιγμὰ ὁπῆς διὰ νὰ μπορέσῃ νὰ εὕρῃ διέξοδον τὸ κακὸ πνεῦμα, ὅποτε τὰ τεμάχια τοῦ κρανίου ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς μάγια ἢ ὡς φυλαχτά.

Δεισιδαιμονία καὶ λαϊκὴ παράδοσις

Εἶναι καταφανὲς ὅτι ἡ γενεαλογία πολλῶν ἐκ τῶν σημερινῶν θεραπευτικῶν μέσων μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὸ πολὺ παλαιὸν παρελθόν, ἀλλὰ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐκαλύπτετο μὲ πυκνὸν πέπλον δεισιδαιμονιῶν, πλεῖστα σημεῖα τῶν ὁποίων ἀκόμη καὶ σήμερον ὑφίστανται μεταξὺ ἀνθρώπων ἐχόντων ἐν τούτοις μακρὰν ἱστορίαν πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν σχεδὸν κάθε κομητεία ἔχει τὴν δικήν της πρόληψιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποφυγὴν καὶ τὴν θεραπείαν τοῦ κοκκύτου. Ἰδοὺ μερικὰ παραδείγματα: εἰς μίαν κομητείαν οἱ χωρικοὶ δένουν μίαν ἀράχνην σ' ἕνα τουλπάνι καὶ τὸ καρφιστῶνουν στὸ τζάκι· ἄλλοῦ βαστοῦν ἕνα παιδί μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω, χωμένο σὲ μιὰ τρύπα σκαμμένη μέσα στὸ χῶμα· ἄλλοῦ πάλιν θεωρεῖται θεραπευτικὸν τὸ ζουμὶ τῆς κοκκουβάγιας· τέλος σὲ ἄλλη κομητεία ἕνα ζουζοῦνι μέσα σὲ μιὰ μποτίλια θεωρεῖται ὠφέλιμο—πιθανὸν ἢ θεωρία αὐτῆ νὰ ἔχη τὴν πηγὴν της ἀπὸ τὴν σημασίαν ποὺ εἶχεν ὁ σκαραβαῖος εἰς τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον. Σὲ κάποιο ἐπιστημονικὸν ἔργον ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς τὴν πεποιθήσιν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ νὰ πε-

ράση κανείς ένα παιδί από μέσα από μίαν ρωγμήν ενός ώρισμένου δένδρου θεραπεύει την κήλην, και προστίθεται ότι ἐγένετο αὐτὸ πρὶν ἀπὸ σαράντα χρόνια ἀκόμη, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρεται ποῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα. Σὲ πολλὰς κομητείας τῆς Ἀγγλίας συναντοῦμε νοστροπιάν καθ' ἣν μία ρωγμὴ ἢ μία τρύπα σ' ἓνα δένδρον ἢ σ' ἓνα βράχο ἔχουν μαγικὰς ιδιότητες. Κάπου ἄλλου πάλι ἦτο ἓνας τρύπιος βράχος, μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖον περνοῦσαν γυμνά τὰ παιδιὰ πού εἶχαν προσβληθῆ ἀπὸ παθήσεις τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἢ νοσήματα τοῦ δέρματος, καὶ ἐθρυλεῖτο ὅτι ἐθεραπεύοντο. Αἱ καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουσαι προλήψεις αἱ σχετικαὶ μετὰ βότανα, μετὰ ἀριθμούς ἢ χρώματα, ἢ συνάντησις μετὰ ἀσπρόμαυρο ἄλογο, φορτίον σανοῦ ἢ ἓνα ἄτομο ἀλλήθωρο, ὅλαι αὐταὶ ἔχουν ἀναμφιβόλως τὴν προέλευσίν των ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Οἱ παράξενες αὐτὲς προλήψεις παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον καὶ εἶναι σχετικῶς ἀνώδυνες· ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἄλλη μορφή πολὺ διαφοροτική, ἴσως ἢ πῶς ἀπαισία δεισιδαιμονία ἢ ὁποῖα ἐβασάνισε ποτὲ τὴν ἀνθρωπότητα—ἢ σχεδὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἐφανισθεῖσα πίστις εἰς τὴν μαγανείαν. Τὰ τρομακτικὰ ἀποτελέσματα τῆς πίστεως αὐτῆς μεταξὺ τῶν ἀπολιτίστων φυλῶν ἀποτελοῦν μίαν ἀπὸ τῆς πῶς βλαβερῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν. Εἶναι, βέβαια, μία ἐπέκτασις τῆς θεωρίας τῶν ἀπὸ ὀλέθρια πνεύματα προκαλουμένων ἀσθενειῶν, ἀλλ' ἢ ἐκ νέου ἐφανισθεῖσα διάδοσις τῆς εἰς τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐποικάλεσε βασιανιστήρια καὶ θανάτους εἰς πολλὰς χιλιάδας ἀθῶων ὑπάρξεων. Ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἀγωνία τὴν ὁποίαν ἔσπειρε ἢ φρικτὴ αὐτὴ ἀπάτη δὲν ἔχει παρομοίαν εἰς τὴν παγκόσμιον Ἱστορίαν.

Πρωτόγονη ἱατρικὴ

Θεραπεῖα διὰ βοτάνων εἶναι τὸ γινώρισμα ὅλων τῶν πρωτογόνων θεραπευτικῶν μεθόδων. Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ νωρῆς κατενόησεν ὅτι δηλητήρια τινὰ ἔχουν θεραπευτικὰς ιδιότητες ὑπὸ ὀρισμένους ὄρους, καὶ κατῶρθωσε νὰ μάθῃ ποῖο ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ ἀσφαλέστερο, τὸ δραστικώτερο, καὶ ποῖα

φυτὰ ἢ χόρτα θὰ ὄφειλε ν' ἀναζητῆ ὡς ἀντίδοτα. Γνωρίζει τὰς ἀρετὰς τῶν φυτικῶν φαρμάκων καὶ πῶς πρέπει νὰ παρασκευάζωνται καὶ νὰ χορηγοῦνται. Περιποιεῖται πληγὰς καὶ ἐπιφανείας πού παρουσιάζουν ἔλκη μετὰ χλόην καὶ νωπὰ φύλλα καὶ ρουφᾶ τὸ αἷμα ἀπὸ τὰς πληγὰς ἢ τὰς καυτηριάζει.

Ὅλαι αἱ θεραπευτικαὶ αὐταὶ μέθοδοι χρησιμοποιοῦνται ἀκόμη καὶ σήμερον ἀπὸ ἀμορφώτους λαούς, λόγου χάριν ἀπὸ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἄλλους. Αὐτόπτης μάρτυς διεπίστωσε ὅτι, μετὰ τὴν χρῆσιν μικρᾶς ποσότητος κάποιου βοτάνου, ἰθαγενῆς ἐπέτυχε τὴν ἴασιν ἔλκους τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε ὑποχωρήσει παρὰ τὰς ἐντατικὰς θεραπευτικὰς προσπαθείας λευκοῦ ἀνδρός. Ὁ πάσχων εἶχε παρακαλέσει νὰ τοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πατρικόν του συνοικισμόν, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγες ἐβδομάδες ἐνεφανίσθη ἐκ νέου μετὰ τὸ τραῦμα τοῦ θεραπευμένου ἀπὸ τὴν ἰατροσόφια τοῦ μαύρου θεραπευτοῦ. Ἀλλὰ τὸ εἶδος τῶν χρησιμοποιουμένων φαρμάκων τηρεῖται ἀπολύτως μυστικόν, καὶ ὁ λευκὸς ἰατρὸς μάντην θ' ἀναζητήσῃ ν' ἀνακαλύψῃ ποῖα ἀκριβῶς μέθοδοι θεραπευτικῆς ἐφαρμοζόνται. Ἀναμφιβόλως θὰ συνοδεύωνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπὸ ἐπιμελῶς τηρουμένους θρησκευτικούς θεσμούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐξασκοῦν κάποιον ἔλεγχον ἐπὶ τῶν κινήσεων τοῦ πάσχοντος, καὶ οὕτω θὰ προάγουν τὴν ἴασιν.

Καὶ σήμερον ἀκόμη φυλαί τινες τῆς Ἀφρικῆς πιστεύουν ὅτι τὸ ρίζος καὶ ὁ πυρετὸς ἠμποροῦν νὰ μεταφερθοῦν εἰς ἓνα δένδρον ἢ στὸν ἰδιοκτήτην του ἀποκόπτοντες μίαν τούφαν μαλλιῶν τοῦ πάσχοντος καὶ ἐμπήγοντες αὐτὴν σὲ μιὰ ρωγμὴ τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου. Ἀνακαλύπτουμε ὅμως ὅτι ἐπιπροσθέτως ἐχορηγεῖτο κάποιον ἀφέψημα.

Ἐπίδρασις τῶν πολέμων

Καίτοι, ὅπως τὸ εἶδαμε, ἡ συνεχὴς ἐξέλιξις καὶ πρόοδος τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς χειρουργικῆς τόσον πολὺ συνδέεται μετὰ τὴν ἐκάστοτε θρησκευτικὴν ἀντίληψιν τῶν λαῶν, δὲν εἶναι ἐν τούτοις αὐτῇ ὁ μόνος δυναμικὸς συντελεστὴς ὁ ὁποῖος ἤσκησε καὶ ἐξακο-

λουθεῖ νὰ ἀσκῆ σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς προόδου. Ὁ κάθε πόλεμος, εἴτε εἶναι ἀπλῶς μία φυλετικὴ διένεξις εἴτε συμπαρασύρει μίαν τόσον εὐρεῖαν ἀκτῖνα τοῦ κόσμου ὅπως συνέβη κατὰ τὸν μεγάλον πόλεμον τοῦ 1914-1918, τόσον τεράστια αὐξάνει τὸν ὄγκον δυστυχίας καὶ ζημιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ στρέφῃ τὴν σκέψιν καὶ τὰς ἐνεργείας του πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξευρέσεως νέων μέσων καὶ μεθόδων πρὸς ἀνακούφισιν καὶ θεραπείαν.

Ἐκ παραλλήλου, ὁ πόλεμος πάντοτε δημιουργεῖ τόσα πολλὰ προβλήματα, θίγει ἐν τῷ συνόλῳ τόσον τοὺς πλέον ἐξέχοντας ὅσον καὶ τοὺς περισσότερο ἀσημάντους τῆς χώρας· ἀσυγκρίτως ἐντονωτέρα περίθλιψις ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἐκείνην ποὺ χρειάζεται ἐν καιρῷ εἰρήνης, διότι δὲν εἶναι μονάχα οἱ τραυματίαι οἱ χρήζοντες φροντίδων, ἀλλ' ὁ σάλος τοῦ πολέμου προκαλεῖ καὶ λιμὸν καὶ φέρι καὶ ἐπιδημίας. Αὐτὲς τῆς ὥρας τῶν ἐθνικῶν συμφορῶν αἱ γυναῖκες ὅλων τῶν τάξεων ἀναμφισβητήτως ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πολιτείας πρὸς παροχὴν ὑπηρεσιῶν, καίτοι εἰς τὰ ἔπη τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας ἐλάχιστα ἀναφέρεται ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον ἀσφαλῶς θὰ ἔπαιξαν. "Ἐστὼ καὶ ὅταν στὶς γυναῖκες δὲν ἐπετρέπετο ἀκόμη ν' ἀκολουθοῦν τὰ στρατεύματα, ἐν τούτοις ἀσφαλῶς ὅλα περιποιήθησαν τοὺς τραυματίας ἀνδρας καὶ υἱοὺς των κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των εἰς τὰ σπίτια των. Καὶ δὲν πρόκειται μονάχα διὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν καθ' ἑαυτόν, ἀλλὰ παρουσιάζονται αἱ φρικταὶ συνέπειαι, ἡ δυστυχία καὶ αἱ ἀσθένειαι, ἀκρωτηριασμένα σώματα, αἱ βασανισμένα ψυχὰ, δεινὰ τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν καὶ οἱ κύριοι φραγμοὶ εἰς τὴν πρόδον. Κάθε ἐποχὴ καὶ κάθε φυλὴ ἔχει γινώσκει τὸν πόλεμον, καὶ δι' αὐτὸ κάθε ἀνασκόπησις τῆς ἱστορίας τῆς νοσηλευτικῆς ἀναγκαστικῶς συμπεριλαμβάνει καὶ ἀφηγήσεις πολέμου· ὡς ἐκ τούτου, ἅμα σκεπτώμεθα ὁποῖα σειρὰ ἑκατονταετιῶν αἱματοχυσιῶν παρήλθον προτοῦ ἰδρυθῆ ὁ ἀρμόδιος ὀργανισμὸς, τοῦ ὁποῖου προορισμὸς εἶναι νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν τὸν τραυματίαν τοῦ πεδίου τῆς μάχης με ἐκείνους

οἱ ὁποῖοι εἶναι πρόθυμοι νὰ τὸν βοηθήσουν, μᾶς καταλαμβάνει ὀδυνηρὸν αἶσθημα ἀπορίας καὶ συντριβῆς. Ὁ τοιοῦτος ὀργανισμὸς δέον, φυσικὰ, νὰ συμπεριλαμβάνῃ πρῶτας βοηθείας, μεταφορὰς καὶ καλῶς ἐξοπλισμένα νοσοκομεῖα με ἐπαρκῆς ἰατρικὸν καὶ νοσηλευτικὸν προσωπικόν.

Ἐπίδρασις τῆς ἐπιστήμης

Ἐπάρχει καὶ τρίτος μεγάλος συντελεστής: ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔμαθε νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ προσδιορίζῃ τὰ πραγματικὰ αἷτια τῶν παρουσιαζομένων φαινομένων τόσον εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ὅσον καὶ εἰς τὸν πᾶν ἐρίξ κόσμον. Μετὴν αὐξήσιν τῶν γνώσεων ἐδημιουργήθησαν νέαι θεραπείαι καὶ παρουσιάσθησαν ἀνάγκαι νὰ ἐπανεξεταστοῦν καὶ ν' ἀναθεωρηθοῦν παλαιαὶ μέθοδοι. Μέσα σὲ πλείστα ὅσα σπίτια καὶ νοσοκομεῖα ἀπρηχαιωμένα θεραπείαι πολλῶν ἑκατονταετιῶν ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ ἐφαρμόζονται, ὄχι με ἐπιπολαίαν καὶ τυχοῦσαν προσπάθειαν ἀντιμεταπίσεως τῆς μαγγανείας καὶ τῶν κακῶν πνευμάτων, ἀλλὰ με πλήρη ἐπίγνωσιν ἐπιστημονικῶν δεδομένων, με κατανόησιν τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τῆς προελεύσεως καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ νοσήματος, καὶ τῶν ἐπιδιώξεων καὶ τῶν σκοπῶν τῶν ἐφαρμοζομένων θεραπειῶν.

Τοῦτο δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα συνεχοῦς προόδου πρὸς τὰ ἄνω· συχνὰ τὸ σωστὸ μονοπάτι διεκόπτετο ἢ ἐγκαταλείπετο, καὶ ἐχρειάσθη νὰ ἐξιχνιασθῆ ἐκ νέου, κάποτε καὶ μετὰ παρέλευσιν ἑκατονταετιῶν, καὶ ἄς εἶχαν ἐρευνηθῆ ἐσφαλμένα ἔχνη τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαν φέρι πρὸς ἀποτελέσματα, εἰμὴ μόνον πρὸς ἐφαρμογὴν σκληρῶν θεραπευτικῶν μέσων, ἢ πρὸς ἄγωνα πεδία ἐκμεταλλεύσεως.

Εἰς τὰ ἀκόλουθα κεφάλαια θὰ προσπαθήσωμε ν' ἀκολουθήσωμε τὰ μονοπάτια αὐτά, διὰ νὰ δοῦμε πῶς τὰ ἀσφῶς χαρᾶγμένα ἔχνη τοῦ παρελθόντος τείνουν νὰ μᾶς φέρουν πρὸς τὸν εὐρὺν φωτεινὸν δρόμον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐμεῖς, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ὀδεύομεν· ἐπίσης διὰ ν' ἀποδώσωμε με πραγματικὴν ταπεινοφροσύ-

νην τὸ γέρας εἰλικρινοῦς καὶ βαθειᾶς ἐκτιμήσεως—τὸ ἀνῆκον εἰς κάθε ἔντιμον ἀνθρώπινην προσπάθειαν—εἰς τὰς γενεὰς ἐκείνας καὶ τὰ ἄτομα τὰ ὅποια ἐχάραξαν τὸν

δρόμον, ἔστω καὶ ἂν ὁ δρόμος αὐτὸς συχνὰ ὠδήγησε πρὸς περιπλοκάς αἱ ὅποια ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα σχεδὸν ἀπέκρυψαν τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν καὶ τὸ τέρας του.

Μετὰφρασις

Μ. Μ. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗ

ΜΙΑ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΜΑΙΩΝ

Ἄριθ. Πρωτ. Ε3γ/1708

Ἄριθ. Ἐγκ. 350

Ἀθῆναι τῆ 25ῃ Ἀπριλίου 1962

Πρὸς

Ἄπαντα τὰ Γενικὰ Κρατικὰ Νοσοκομεῖα

Θέμα: «Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν πρὸς ἐνιαυσίαν ἐξάσκησιν τοποθετουμένων παρ' ὑμῖν Μαιῶν.»

Πληροφορούμεθα ὅτι ἕνια τῶν Γενικῶν Νοσοκομείων τῆς Χώρας, εἰς τὰς τοποθετουμένας ἐν αὐτοῖς Μαιᾶς διὰ τὴν ἐνιαυσίαν αὐτῶν ἐξάσκησιν, βάσει τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Ν.Δ. 2593/53 «Περὶ ἀσκή-

σεως τοῦ μαιευτικοῦ ἐπαγγέλματος κλπ.», ἀναθέτου καὶ ἐπιπρόσθετα ἐνίοτε καθήκοντα, καὶ δὴ ἄσχετα πρὸς τὸν σκοπὸν δι' ὃν προορίζονται αὐταί, τοῦτέστιν ἄλλοτε μὲν ἐκτελοῦν ἐργασίαν Νοσοκόμου, ἄλλοτε δὲ καθαριστριάς.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς τοιαύτης τοποθετήσεως τῶν ἐν λόγῳ Μαιῶν δι' ἕν μόνον ἔτος μετὰ τὴν ἐκ τῶν Σχολῶν Μαιῶν ἐξοδὸν τῶν εἶναι ἢ πρακτικὴ τούτων ἐξάσκησις, παραγγέλλομεν ὅπως τοῦ λοιποῦ αἱ Μαιαὶ αὐταὶ περιορίζονται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὰ κύρια αὐτῶν καθήκοντα, πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἐτοποθετήθησαν παρ' ὑμῖν, καὶ οὐχὶ νὰ ἐξέρχονται συνεπεῖρα τούτου ἄπειροι.

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς Ὑγιεινῆς
ΗΛ. ΜΑΥΡΟΥΛΙΔΗΣ

ΒΟΗΘΗΣΤΕ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΑΙΜΟΔΟΣΙΑΣ

ΑΠΕΥΘΥΝΕΣΘΕ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΤΑΘΜΟΥΣ ΑΙΜΟΔΟΣΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΙΩΣ :

1. Α' Περιφερειακὸν Κέντρον Αἰμοδοσίας Ἀθηνῶν. Τηλ. 627-640 (Ἰπποκράτειον Γενικὸν Νοσοκομεῖον).
2. Β' Περιφερειακὸν Κέντρον Αἰμοδοσίας Ἀθηνῶν. Τηλ. 627-035 (Γενικὸν Νοσοκομεῖον «Βασιλεὺς Παῦλος», πρώην «Λαϊκόν»).
3. Δρακοπούλειον Κέντρον Αἰμοδοσίας Ε.Ε.Σ. Τηλ. 819-391 (Ἀλκιβιάδου 4, Ἀθῆναι).
4. Περιφερειακὸν Κέντρον Αἰμοδοσίας Πειραιῶς. Τηλ. 494-216 (Γενικὸν Νοσοκομεῖον Πειραιῶς «Βασίλισσα Φρειδερίκη»).
5. Σταθμὸς Αἰμοδοσίας Γενικοῦ Νοσοκομείου Ἀθηνῶν. Τηλ. 628-410 (Γενικὸν Νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν, Σωτηρία).
6. Σταθμὸς Αἰμοδοσίας Ἀλεξάνδρου (Μαιευτήριον «Ἀλεξάνδρου», Τηλ. 714-091/94).
7. Σταθμὸς Αἰμοδοσίας Νέας Ἰωνίας. Τηλ. 819-111 (Νοσοκομεῖον Νέας Ἰωνίας «Ἀγία Ὀλγα»).

ΕΘΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΙΜΟΔΟΣΙΑΣ
(Κεντρικὰ Γραφεῖα, Τηλ. 524-859)

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΜΑΙΑΣ

Ὑπό

ΧΑΡΑΣ ΒΟΓΙΑΤΖΑΚΗ

Διευθύνουσης Μαιευτηρίου «Μαρίκα Ἡλιόδη»

Ὡς γνωστόν, ἐπάγγελμα εἶναι ἡ ἐπὶ σκοπῷ κέρδους συστηματικὴ διάθεσις τῆς δραστηριότητος τοῦ ἀτόμου ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ νόμου καὶ τῆς ἠθικῆς. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἢ σχεδὸν ὅλοι, ἀσκοῦν κάποιον ἐπάγγελμα, διότι ὅλοι ἔχουν ἀνάγκην οικονομικῶν μέσων διὰ νὰ συντηρηθοῦν.

Ἐνῶ ὅμως, διὰ τὴν ἄσκησιν πολλῶν ἐπαγγελμάτων, δὲν ἀπαιτεῖται τι πλεόν ὀρισμένων πρακτικῶν ἢ καὶ θεωρητικῶν γνώσεων καὶ ἡ γενικὴ συμμόρφωσις τοῦ ἀτόμου πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς στοιχειώδεις κανόνας τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς εὐπρεπείας, ὑπάρχουν, ἀντιθέτως, ἄλλα ἐπαγγέλματα, καὶ δὴ τὰ πλεόν σημαντικά, διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦνται, πλεόν τῶν καθαρῶς ἐπαγγελματικῶν γνώσεων, καὶ εἰδικὰ ψυχικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ παρ' ὀρισμένου ἀτόμου ἄσκησις τούτων ἀποβαίνει ὀλεθρία διὰ τὴν κοινωνίαν, προξενούσα μᾶλλον κακὸν παρά καλόν.

Τοιαῦτα ἐπαγγέλματα εἶναι ἐν γένει τὰ ἐπιστημονικά, καὶ ἰδίᾳ τὸ τοῦ Διδασκάλου, Ἱερέως, Ἱατροῦ, Μαίας κλπ.

Πρόκειται περὶ τῶν ἐπαγγελμάτων τὰ ὁποία ἐνέχουν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐννοίαν τῆς ἀποστολῆς, δι' ἃ καὶ εἶναι προτιμότερον ἄτομα τὰ ὁποία δὲν ἀντιμετωπίζουν ταῦτα ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς τῶν, εἰς ὃν ὀλοψύχως ν' ἀφοσιοῦνται, ν' ἀπέχουν τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν.

Οἱ ἀσκοῦντες τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα ἀποτελοῦν τοὺς πνευματικὸς ὁδηγοὺς τῆς κοινωνίας, ἢ συμπεριφορὰ δ' αὐτῶν, ἐν τῇ

ἀσκήσει τούτων, πρέπει ν' ἀποτελῆ ὑπόδειγμα πρὸς μίμησιν διὰ τοὺς πολλοὺς.

Ὅτι οὕτω καὶ ὁ πολὺς κόσμος ἀντιλαμβάνεται τὴν διαφορὰν τῶν δύο ἄνω κατηγοριῶν ἐπαγγελμάτων, καθίσταται πρόδηλον ἐκ τῆς διαφορῆς ἐντυπώσεως τῆν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ εἰδησις περὶ μιᾶς ἀνηθικοῦ πράξεως ἐνὸς ἐργάτου χειρώνακτος, φέρ' εἰπεῖν, καὶ ἐνὸς Ἱατροῦ ἢ ἐνὸς Διδασκάλου, ἐνὸς Ἱερέως ἢ καὶ μιᾶς Μαίας. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, οἰοσδήποτε ἐξανίσταται καὶ ἐξοργίζεται, διότι ἀπὸ τὸν Ἱατρὸν, τὴν Μαίαν, τὸν Διδάσκαλον καὶ τὸν Ἱερέα ἀξιοῦμεν ἠθικὴν συμπεριφορὰν ἀμεμπτον, ἐνῶ ἀπὸ τὸν ἐργάτην τὸ μόνον ποῦ ζητοῦμεν εἶναι νὰ κάμνη ἐπιμελῶς τὴν ἐργασίαν του.

Ἡ φύσις τοῦ μαιευτικοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ εἶδος τῶν ὑπηρεσιῶν ποῦ προσφέρει ἡ Μαῖα, τὰ πρόσωπα πρὸς τὰ ὁποῖα παρέχονται αἱ ὑπηρεσίαι τῆς καὶ αἱ συνθήκαι ὑφ' ἃς γίνεται ἡ προσφορά αὕτη, κατατάσσουσι τὸ ἐπάγγελμα τῆς Μαίας μεταξὺ τῶν πλεόν σημαντικῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὸ ἔργον τῆς Μαίας, ὡς γνωστόν, καθορίζεται ἐπακριβῶς ὑπὸ τοῦ Νόμου. Τὸ Ν.Δ. 2593/1953 ἐν ἄρθρῳ 11 ἀναφέρει ἐπὶ λέξει:

Αἱ Μαῖαι ὀφείλουσι νὰ περιορίζωνται κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των εἰς τὰ κάτωθι:

α) Τὴν προετοιμασίαν τοῦ φυσιολογικοῦ τοκετοῦ, ἤτοι εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς πορείας τῆς κνήσεως (χορηγήσεως ὁδηγίων γενικῶν περὶ τῆς ἀγωγῆς κατὰ τὴν κύσιν,

διατηρητικῆς τῆς ἐγκύου, ἀναλύσεων οὖρων, περιφερειακῆς πιέσεως καὶ ὑγιεινῆς ἐγκύου).

β) Τὴν διεξαγωγὴν τοῦ τοκετοῦ κατὰ τοὺς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἐπιβαλλομένους ὅρους, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ φυσιολογικοῦ τοκετοῦ. Ἐν περιπτώσει ἀνωμαλίας τινός, ἡ Μαῖα ὑποχρεοῦται νὰ παραπέμψῃ πάραυτα τὴν ἔγκυον πρὸς ἰατρόν.

γ) Τὴν διαπαιδαγωγῆσιν τῆς μητρὸς διὰ τὴν περαιτέρω ὑγιεινὴν ἀνάπτυξιν τοῦ βρέφους (παραπομπὴ εἰς παιδίατρον ἢ Βρεφικὸν Σταθμὸν κτλ.).

Ἡ ἀπόκτησις τῶν γνώσεων αἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν καλὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἄνω καθηκόντων τῆς Μαίας, εἶναι ἔργον τῆς Σχολῆς ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε, καὶ περαιτέρω αὐτῆς τῆς ἰδίας, ἣτις ὀφείλει πάντοτε νὰ παρακολουθῆ τὰς ἐξελίξεις τῆς ἐπιστήμης τῆς, διὰ τῆς συστηματικῆς μελέτης ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν, συγγραμμάτων, παρακολουθήσεως ἐπιστημονικῶν διαλέξεων, μετεκπαιδύσεως κλπ.

Τὸ πόσον ἀναγκαῖον εἶναι ἡ Μαῖα νὰ εἶναι ἀρτίως ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένη, δὲν νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ τονίσωμεν ἰδιαίτερος. Ἡ πλήρης καὶ ἀπόλυτος κατοχὴ τῶν θεμάτων τῆς ἐπιστήμης τῆς, τῆς δίδει εὐχέρειαν ἀντιμετωπίσεως ὄλων τῶν περιστατικῶν, ἀπλῶν ἢ καὶ περιπλόκων, τὰ ὅποια θ' ἀντιμετωπίσῃ εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τῆς. Διὰ τὴν ἀρτίως κατηρτισμένην Μαῖαν δὲν ὑπάρχουσιν, ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων τῆς, οὔτε δισταγμοί, οὔτε συγχύσεις, οὔτε λάθη. Θὰ πράξῃ παντοῦ καὶ πάντοτε πᾶν ὅ,τι ἐνδείκνυται ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ δὲν θὰ αἰσθανθῇ ποτὲ τύψεις συνειδήσεως, διότι, ἐνδεχομένως, ἂν ἐγνώριζε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ποῦ ὄφειλε νὰ γνωρίζῃ, θὰ ἐσώζετο ἡ ζωὴ ἐνὸς παιδιοῦ ἢ μιᾶς μητέρας.

Μελέτη, λοιπόν, συνεχῆς καὶ ἀδιάλειπτος εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων τῆς Μαίας. Εἶναι, ἄλλωστε, τοῦτο ἡ μοῖρα παντὸς ἐπιστήμονος ἀξίου τοῦ ὀνόματός του. Ὅφειλει νὰ εἶναι γνώστης τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καὶ ὄχι ἐκείνης μόνον ποῦ ἐδιδάχθη

πρὸ 10 ἢ 20 ἐτῶν. Ὁ ἀένας ροῦς τῆς ἐξελίξεως ἐν τῷ συγχρόνῳ βίῳ ὄλων ἐν γένει τῶν ἐπιστημῶν, τῆς τεχνικῆς κλπ. ὑποχρεοῖ τὸν ἄξιον τοῦ ὀνόματός του ἐπιστήμονα νὰ παραμείνῃ καὶ νὰ εἶναι ἔσαεὶ μελετητῆς τῆς ἐπιστήμης του.

Καὶ ταῦτα μὲν, ἥτοι ἡ πλήρης καὶ ἀπόλυτος κατοχὴ τῆς ἐπιστήμης τῆς Μαίας, ἀποτελοῦν τὸν ἓνα παράγοντα τῆς ἐπιτυχούς ἀσκήσεως τοῦ μαιευτικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ὁ ἕτερος παράγων, ὁ καὶ ἀναμφισβητήτως σημαντικώτερος, εἶναι ὁ τῆς προσωπικότητος τῆς Μαίας. Ἐκ τοῦ πολυσυνθέτου τοῦτου θέματος ἀποσπῶμεν καὶ σημειώνομεν τὰ κάτωθι:

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, τὸ μαιευτικὸν ἐπάγγελμα ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποστολῆς καὶ ἀπαιτεῖ ὀλόψυχον ἀφοσίωσιν εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς.

Τὸ γεγονός καὶ μόνον ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπιμέλειάν τῆς, τὴν εὐσυνειδησίαν τῆς, τὰς γνώσεις τῆς, τὰς ὀρθὰς συμβουλὰς τῆς, ἐξαρτᾶται ἡ ὑπαρξὶς δύο ζῶων, τῆς μητέρας καὶ τοῦ παιδιοῦ, προσδίδει εἰς τὸ ἔργον τῆς μίαν ὑψηλὴν εὐθύνην, ἡ ὅποια δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὴν ἀφήνῃ ἡσυχον οὐδ' ἐπιστιγμῆν. Τὰ περιστατικὰ ποῦ παρακολουθεῖ πρέπει νὰ τὴν ἀπασχολοῦν ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ ὅταν εὐρίσκειται μακρὰν τῶν ἀσθενῶν τῆς, καὶ ὅταν ἀκόμη ἀναπαύεται. Τὸ μαιευτικὸν ἐπάγγελμα δὲν πρέπει καὶ δὲν δύναται ν' ἀσκήται παρὰ μόνον ἀπὸ πρόσωπα τόσο ὑψηλῆς ἠθικῆς στάθμης ὅσον ὑψηλὸν εἶναι καὶ τὸ ἔργον τῶν.

Ἰδοὺ πῶς ἐχαρακτήρισε τὸ ἔργον τῆς Μαίας ὁ Πάπας Πῖος ὁ XII:

«Τὸ νὰ παρακολουθῆς με ἀφοσίωσι πάνω σ' αὐτὸ τὸ εἰρηνικὸ λίκνο ὅπου ὁ Θεὸς ρίπτει μιὰ ἀθάνατη ψυχὴ δοσμένη ἀπὸ τὰ κύτταρα τῶν γονέων, τὸ νὰ δώσης ὅλη σου τὴν φροντίδα στὴν μητέρα καὶ τὸ παιδί ποῦ φέρει μέσα τῆς, με σκοπὸ νὰ τὴν οδηγήσης σ' ἓνα εὐτυχισμένο τοκετό, αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπαγγέλματός σου καὶ συγχρόνως τὸ μυστικὸ τοῦ μεγαλείου του καὶ τῆς ὁμορφιάς του.»

Ἄλλά, πλεον τούτου, προσέξατε καὶ τὴν διατύπωσιν τοῦ ὄρκου τῆς Μαΐας:

Ἔρχομαι ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων νὰ ἐργάζωμαι μετ' ἀφοσιώσεως ὡς Μαῖα καὶ νὰ διάγω βίον ἐνάρετον.

Ἔρχομαι νὰ πράττω πᾶν τὸ δυνατόν πρὸς ἐξύψωσιν τοῦ γοήτρου τοῦ ἐπαγγέλματος μου καὶ νὰ τηρῶ ἀπόλυτον ἐχεμύθειαν διὰ πᾶν ὅ,τι ἤθελον ἀντιληφθῆ ἢ μοὶ ἤθελεν ἀνακοινωθῆ ἐμπιστευτικῶς ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων μου.

Ἔρχομαι νὰ ἀσκῶ τὸ μαιευτικὸν ἐπάγγελμα συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ νὰ βοηθῶ πιστῶς τοὺς Ἰατροὺς εἰς τὸ ἔργον των.

Ταῦτα ὀρκιζομένη, παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ με βοηθῆ εἰς τὸ ἔργον μου.

Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ ὅτι, ἐν ἀρχῇ τοῦ ὄρκου, ἀναφέρεται ὅτι ἡ Μαῖα ὀρκίζεται ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων «νὰ ἐργάζεται μετ' ἀφοσιώσεως ὡς Μαῖα».

Ἡ ἀφοσιώσις ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον ὄρον, τὸν πρῶτον παράγοντα τῆς καλῆς ἐνασκήσεως τοῦ μαιευτικοῦ ἐπαγγέλματος—καὶ ἔπονται ὅλα τ' ἄλλα!

Ἡ Μαῖα ἐνασκεῖ τὸ ἐπάγγελμά της ἐντὸς ὀρισμένης κοινωνικῆς μονάδος, μέσα σὲ μιὰ πόλι, σ' ἓνα χωριό, ἢ καὶ σ' ἓνα Ἴδρυμα.

Ἡ ιδιότης αὐτῆς ὡς ἐπιστήμονος καὶ ὡς γυναίκας—καί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νέας γυναίκας—τὴν καθιστᾷ ἀμέσως στόχον τῆς προσοχῆς καὶ τῆς κακεντρεχοῦς περιεργείας τῶν συμπολιτῶν της. Τοῦτο ἐπιβάλλει ἀπόλυτον προσοχὴν εἰς αὐτήν, ὥστε ὁ βίος της καὶ ὁ ἔξω τοῦ ἐπαγγέλματος της, εἰς τὰς ἐξωεπαγγελματικὰς σχέσεις καὶ ἐκδηλώσεις της, νὰ εἶναι ἄσπορος ἀπὸ πάσης πλευρᾶς. Ὀφείλει, κατ' ἀρετὴν διαβιοῦσα, ν' ἀποτελῆ φωτεινὸν παράδειγμα δι' ὅλους καὶ νὰ ἐπισύρῃ τὴν γενικὴν συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν τῶν συμπολιτῶν της, τοὺς ὁποίους ἐνδεχομένως θὰ κληθῆ νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς ἓνα σοβαρῶτατον καὶ εὐαίσθητον τομέα.

Εἶναι προφανές ὅτι ἐκεῖνη ἡ ὁποία θὰ γίνῃ γνωστὴ διὰ τὴν ἀνήθικον διαβίωσιν

της, διὰ τὰ σκάνδαλά της, διὰ τὰς κακὰς ἔξεις της, ἢ ἔστω καὶ διὰ μόνας τὰς ἰδιοτροπίας της, πολὺ δύσκολα, καὶ πάντως μετὰ πολλῶν ἐπιφυλάξεων καὶ δυσπιστίας, θὰ κληθῆ διὰ νὰ παρακολουθήσῃ μίαν ἔγκυον γυναῖκα. Δύσκολα θὰ τῆς ἀνοίξουν τὰ σπύτια τὴν πόρτα των, καὶ πάντως θὰ δυσκολευθῆ πολὺ νὰ ἐπιτελέσῃ ἐπιτυχῶς τὸ καθῆκον της. Ὡς πρόσωπον ἀνυπόληπτον καὶ ἀνάξιον ἐμπιστοσύνης, δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ μάθῃ ὅσα λεπτὰ καὶ ἐνίοτε ἐπικίνδυνα πράγματα πρέπει νὰ γνωρίζῃ. Μὲ ἀτελεῖς δὲ γνώσεις περὶ αὐτῶν, δύσκολα θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιτελέσῃ ἐπιτυχῶς τὸ καθῆκον της, ἢ καλυτέρα δὲ ἐπιστημονικῆ κατάρτισις θὰ τῆς εἶναι ἄχρηστος. Ὅπως δὲν ἐξομολογεῖται κανεὶς πρὸς Ἱερέα τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ἀνυπόληπτον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ἐπίτοκος ἢ ἡ ἐν γένει ἔχουσα ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Μαΐας δὲν θ' ἀνοίξῃ τὴν ψυχὴν της εἰς αὐτήν, καὶ ἡ Μαῖα δὲν θὰ δυνηθῆ ν' ἀποσπάσῃ τὸ βαθύτερον μυστικόν, ὅπου συνήθως εὐρίσκεται ἡ βαθύτερα αἰτία ἐνὸς δράματος, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ τὸ θεραπεύσῃ.

Ἐν ὀλίγοις, ἡ Μαῖα εἰς τὰς πρὸς τρίτους σχέσεις της πρέπει νὰ συγκεντρώνῃ ὅλα τὰ προσόντα τῶν σοβαρῶν, εὐγενῶν, ἐντίμων, εὐυπολήπτων, συμπαθῶν καὶ ἐναρέτων προσώπων. Ἡ προσήθεια καὶ ἡ ἰκανότης νὰ ἐμπνέῃ τὴν συμπάθειαν, ἰδίως πρὸς τὰς γυναῖκας, ἀποτελεῖ, ἐπίσης, σοβαρὸν παράγοντα ἐπιτυχίας εἰς τὸ ἔργον της.

Ἡ Μαῖα, ὡς εἶπομεν, πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἐνήμερος τῶν τελευταίων ἐξελίξεων τῆς ἐπιστήμης της.

Ὁ κύκλος, ὅμως, τῶν γνώσεων τῆς Μαΐας δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται εἰς τὰς καθαρῶς ἐπιστημονικὰς μαιευτικὰς γνώσεις της. Ἡ θέσις της ὡς προσώπου ἀνήκοντος εἰς μίαν ἐκ τῶν ἡγετιδῶν τάξεων τῆς κοινωνίας ἐπιβάλλει νὰ διαθέτῃ καὶ εὐρυτέραν μόρφωσιν. Ἰδίως θέματα κοινωνικά, ψυχολογικά, οικονομικά καὶ πολλὰ ἄλλα πρέπει νὰ τῆς εἶναι κᾶπως οἰκεῖα.

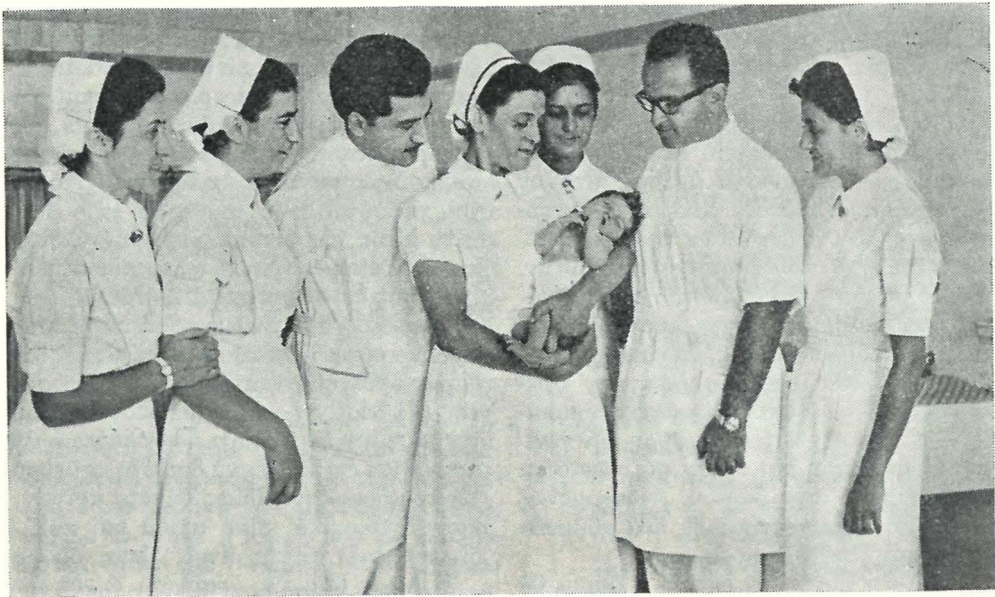
Ἡ Μαῖα ἰδίᾳ τῆς ὑπαίθρου, ὡς ἐκ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἀσκεῖ τὸ ἐπάγ-

γελμά της, ἐπιβάλλεται νὰ ἔχη ἔτι μεγαλύτεραν εὐρύτητα γνώσεων. Στὴν ἑλληνικὴν ὑπαιθρον, παραπλεύρως τοῦ Ἱερέως καὶ τοῦ Διδασκάλου, τίθεται ἐφεξῆς καὶ ἡ Μαία, καλεῖται δὲ καὶ αὐτὴ νὰ βαστάσῃ τὸ βάρος τῆς διαφυλάξεως τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν. Ὅφειλει καὶ αὐτὴ, παραλλήλως πρὸς τὴν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός της, νὰ μορφῶνῃ, νὰ φωτίζῃ καὶ νὰ ὀδηγῇ τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαιθρου. Τὰ ὅσια καὶ τὰ ἱερά τοῦ Ἔθνους ἐναποτίθενται ἤδη καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῆς Μαίας, ἔργον τῆς ὁποίας δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι μόνον ἡ ἐξασφάλις ἐνὸς καλοῦ τοκετοῦ, ἀλλὰ καὶ πλείστα ἄλλα, ἰδίᾳ δ' ἡ ἐξαγωγή τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαιθρου ἀπὸ τὴν πρόληψιν, τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν ἀμάθειαν, καὶ ἡ χάραξις εἰς αὐτὸν τῆς ὁδοῦ τῆς γενικωτέρας πολιτιστικῆς ἀνόδου του.

Βεβαίως, τὰ προσόντα τῆς καλῆς Μαίας καὶ τὰ γενικώτερα καὶ ἐιδικώτερα καθήκοντα αὐτῆς δὲν ἐξαντλοῦνται δι' ἐνὸς συντόμου ἄρθρου. Βιβλία ὀλόκληρα ἠμποροῦν νὰ γραφοῦν γύρω ἀπὸ αὐτά.

Ἐνταῦθα, ἠθελήσαμεν ἀπλῶς νὰ τονίσωμεν ὀλίγα ὅσον ἀφορᾷ γενικώτερα τινὰ προσόντα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κοσμοῦν τὴν Μαίαν, καὶ νὰ ἐξάρωμεν τὸν ρόλον ποὺ δύναται καὶ πρέπει νὰ διαδραματίσῃ ὁ Μαιευτικὸς κόσμος ὡς νέα ἡγέτις τάξις τῆς κοινωνίας εἰς τὴν προαγωγὴν ὄχι μόνον τῶν ὄρων περιθάψεως τῆς μητέρας καὶ τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γενικωτέραν πολιτιστικὴν ἀνοδὸν τοῦ τόπου. Ἡ νέα αὐτὴ ἡγέτις τάξις τῶν Ἐπιστημόνων Μαιῶν ὀφείλει νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ πραγματώσῃ τὸν μεγάλον σκοπὸν ποὺ τίθεται ἐνώπιόν της, μὲ ὄλον τὸν ἔνθεον ζῆλον ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς νεοφωτιστοὺς. Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία, καὶ ἰδίᾳ ἡ δυστυχούσα ὑπαιθρος, ἡ ἀνεξάντλητος αὐτὴ πηγὴ ἐθνικῶν δυνάμεων, ἀναμένει πολλὰ ἀπὸ τὰς Μαίας. Καὶ αἱ Μαῖαι πρέπει νὰ δικαιώσουν τὰς μεγάλας αὐτὰς ἐλπίδας, ἡ δικαίωσις δ' αὐτὴ θὰ εἶναι μία σημαντικὴ νίκη ὄχι μόνον τῶν Μαιῶν, ἀλλὰ γενικώτερον τῆς γυναίκας ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸν ἀγῶνα της διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς θέσεως ποὺ τῆς ἀξίζει.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔργου μας.

**ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**

Υπό

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ-ΔΙΑΚΑΚΟΥ

Διευθύνουσης Σπουδών Σ.Ε.Α.Ν.

Την 25ην Νοεμβρίου 1959 υπεγράφη εν Αθήναις σύμβασις μεταξύ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς Π.Ο.Υ. καὶ UNICEF, ἀφ' ἑτέρου, διὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς Πειραματικῆς Ὑγειονομικῆς Μονάδος (Π.Υ.Μ.) Θεσσαλίας, τῆς ὁποίας κύριος σκοπὸς εἶναι ὁ συντονισμὸς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπαρχόντων διαφορῶν φορέων ὑγιεινῆς, ἡ ἀναδιοργάνωσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν ὑγειονομικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ὑπαίθρου καὶ ἡ ἐφαρμογὴ προγραμμάτων προληπτικῆς ἰατρικῆς καὶ περιθάλψεως τοῦ πληθυσμοῦ ἰδίᾳ τῆς ὑπαίθρου.

Καίτοι ἡ σύμβασις υπεγράφη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1959, ἡ λειτουργία τῆς Π.Υ.Μ. ἤρχισε κανονικῶς τὸ δεῦτερον ἐξάμηνον τοῦ 1960.

Βάσει τῆς συμβάσεως, ἡ ἐναρξίς τῆς ἐφαρμογῆς τῶν προγραμμάτων τῆς Π.Υ.Μ. γίνεται ἀπὸ τὸν Νομὸν Λαρίσης καὶ βαθμηδὸν θὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τοὺς ὑπολοίπους τρεῖς Νομοὺς τῆς Θεσσαλίας.

Δημογραφικὰ στοιχεῖα

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Νομοῦ Λαρίσης, συμφώνως πρὸς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1951, ἀνέρχεται εἰς 208.000 κατοίκους, ἐκ τῶν ὁποίων 148.000 εἶναι ἀγροτικὸς καὶ 60.000 ἀστικὸς.

Ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία.

Κατανομὴ πληθυσμοῦ καθ' ἡλικίας

0-19 ἐτῶν	88.771	ἦτοι	42,61%
20-64 »	107.643	»	51,76%
65 καὶ ἄνω	11.706	»	5,60%
	<u>208.120</u>		<u>99,97%</u>

Βρεφικὴ θνησιμότης

Κατὰ τὸ 1960 ἀνήρχετο εἰς 31,44‰/οο ἐπὶ γεννηθέντων βρεφῶν.

Εἰδικὴ θνησιμότης ἐκ διαφορῶν αἰτίων ἐπὶ χιλίων κατοίκων κατὰ τὸ ἔτος 1961:

Κακοήθεις ὄγκοι	9,84
Νόσοι καρδίας	9,66
Γῆρας	6,41
Ἀτυχήματα ἐν γένει	2,81
Νεφρίτιδες	3,03
Ἀγγειακαὶ ἀλλοιώσεις	6,76
Λοιμῶξεις νεογνῶν	0,99

Κίνησις λοιμωδῶν νόσων κατὰ τὸ 1961

1) Διφθερίτις	117
2) Τυφοειδῆς πυρετὸς	38
3) Παράτυφος	3
4) Ἐπιδημικὴ μηνιγγίτις	13
5) Κοκκύτης	112
6) Ἀνεμοσευλογία	147
7) Παρωτίτις	21
8) Μελιταΐος	53
9) Πολιομυελίτις	29
10) Λοιμῶδης ἥπατιτις	23
11) Ὄστρακιά	4
12) Τέτανος	11
13) Ἴλαρά	68

Τὰ στοιχεῖα τῆς νοσηρότητος συνεκentrώθησαν ἀπὸ τὰ Κοινοτικὰ καὶ Ἀγροτικὰ Ἱατρεῖα, διότι συνήθως οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων πρὶν καταφύγουν εἰς ἰατροὺς τῶν πόλεων ἢ κλινικὰς προσέρχονται εἰς τὸν ἀγροτικὸν ἢ κοινοτικὸν ἰατρόν. Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἕνα μικρὸν ποσοστὸν τῶν ἀνωτέρω διαγνώσεων πιθανὸν νὰ μὴ εἶναι ὀρθόν, λόγῳ τῶν περιορισμένων μέσων διαγνώσεως τῶν Κοινοτικῶν Ἱατρείων.

Σύνθεσις τοῦ ὑγειονομικοῦ προσωπικοῦ

1) Διευθυντῆς Π.Υ.Μ. ὁ κ. Λάζαρος Στρακαλιῆς	
2) Διοικητικὸν προσωπικὸν Π.Υ.Μ.	3
3) Ἀδελφὴ Ἐπισκέπτρια, Προϊσταμένη εἰς Π.Υ.Μ.	1

Προσωπικὸν ἰατρείων

1) Ἴατρος Ψυχιάτρος	1
2) Ἀφροδισιολόγος	1
3) Ἴατρος Φυματιολόγος	1
4) Ἴατρος Ὀδοντίατρος	1

Προσωπικὸν Κοινοτικῶν καὶ Ἀγροτικῶν Ἰατρείων

1) Ἴατροὶ	36
2) Ἐπισκέπτρια Ἀδελφαί	14
3) <u>Μαῖαι</u>	21

Προσωπικὸν Ὑγειονομικῶν Σταθμῶν

1) Ἴατροὶ	5
2) <u>Μαῖαι</u>	4
3) Πρακτικοὶ Νοσοκόμοι	4
4) Βοηθητικὸν Προσωπικὸν	4

Δράσεις τῆς Π.Υ.Μ. κατὰ τομεῖς

- 1) Μέτρα Δημοσίας καὶ Κοινωνικῆς Ὑγιεινῆς
- 2) Πρόληψις καὶ καταπολέμησις νόσων. Κατὰ τὸ ἔτος 1961 ἐγένοντο οἱ ἐξῆς ἐμβολιασμοί:

— Salk	6.595
— Διπλοῦν ἀντιδιφθεριτικὸν ἀντιτετανικὸν	4.796
— ἀντιλυσσικὸν	247
— ἀντιτυφικὸν	3.099
— δαμαλισμοὶ	639
- 3) Ἐργαστηριακαὶ ἐξετάσεις
- 4) Ἀστυϊατρικαὶ ἐπιθεωρήσεις καταστημάτων
- 5) Καταπολέμησις ἐλονοσίας
- 6) Καταπολέμησις ἀφροδισίων καὶ δερματικῶν νόσων
- 7) Ἀντιφυματικὸς ἀγὼν
- 8) Ψυχικὴ ὑγιεινὴ
- 9) Ἀντικαρκινικὸς ἀγὼν
- 10) Ἐξυγιάνσις τοῦ περιβάλλοντος (μικρὰ ἔργα ὑδρεύσεως καὶ ἀποχετεύσεως)
- 11) Προστασία μητρότητος καὶ παιδιοῦ.

Ὁμάδες ἐργασίας τῆς Π.Υ.Μ.

1η Ὁ μ ἄ ς 8 Κοινοτικῶν καὶ 4 Ἀγροτικῶν Ἰατρείων. Διατίθενται ὑπηρεσιακὰ μέσα κινήσεως (4 αὐτοκίνητα). Εἰς αὐτὰ ὑπηρετοῦν:

Ἴατροι	12
Ἐπισκέπτρια Ἀδελφαί	7

Μαῖαι 8

Ἐκαστον Κοινοτικὸν Ἰατρεῖον περιλαμβάνει μαζὶ μὲ τὴν ἔδραν του 12-13 χωρία. Σύνολον πληθυσμοῦ 5.000 κάτοικοι.

Τὰ 8 Κοινοτικὰ καὶ Ἀγροτικὰ Ἰατρεῖα ἐξυπηρετοῦν πληθυσμὸν 39.000. Πραγματοποιοῦν ἐπισκέψεις εἰς ἕκαστον χωρίον τῆς περιοχῆς τῶν ἀνὰ δεκαπενθήμερον καὶ καθιστοῦν συμβουλευτικὸν σταθμὸν μητρότητος καὶ βρέφους, ὡς καὶ παιδίων προσχολικῆς ἡλικίας, παρέχουν σχολικὴν παρακολούθησιν τῆς υγείας τῶν μαθητῶν, κάνουν διαφώτισιν.

Ἐντὸς τοῦ Κέντρου τοῦ Κοινοτικοῦ Ἰατρείου πραγματοποιοῦν Βρεφικὸν Σταθμὸν, Ἰατρεῖον Γενικῆς Νοσηλείας, κατ' οἶκον ἐπισκέψεις.

Ἡ Ἐπισκέπτρια Ἀδελφὴ μία φορὰ τὸ 15ήμερον ἐπισκέπτεται τὸ ἴδιο χωριὸν καὶ πραγματοποιεῖ κατ' οἶκον ἐπισκέψεις μὲ τὴν Μαῖαν.

2α Ὁ μ ἄ ς 20 Κοινοτικῶν καὶ Ἀγροτικῶν Ἰατρείων, μὴ διαθέτουσα εἰσέτι ὑπηρεσιακὸν μέσον κινήσεως καὶ 4 Ὑγειονομικοὺς Σταθμοὺς. Ὑπηρετοῦν:

Ἴατροὶ	26
Ἐπισκέπτρια Ἀδελφαί	7
Μαῖαι	13

Ὀδοντολογικὴ Μονάς. Ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν ὀδόντων τῶν παιδίων καὶ τῶν ἐγκύων, δι' ἐπισκέψεως ἀπάντων τῶν χωρίων.

Ψυχιατρικὴ Μονάς. Ἐχει ὡς κέντρον τὴν Λάρισαν, ἀλλὰ ἐπισκέπτεται τὰ χωρία. Τὸ προσωπικὸν τῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑνα Ψυχιάτρον Ἰατρὸν καὶ μίαν Ἐπισκέπτριαν Ἀδελφὴν.

Ἀντιφυματικὴ Μονάς. Ἐπισκέπτεται ὁ Φυματιολόγος Ἴατρος μὲ τὸ κινητὸν ἰατρεῖον του τὰ χωρία καὶ τὰ Κοινοτικὰ Ἰατρεῖα. Πραγματοποιεῖ ἀκτινοσκοπήσεις καὶ ἰατρικὰς ἐξετάσεις. Δὲν ἔχει παρασκευαστὴν διὰ νὰ κἀνη ἀκτινογραφίας, ἀν καὶ ὑπάρχει τὸ μηχανήμα.

Κινητὰ μονάδες ἰατρείων τῆς Π.Υ.Μ.

Εἰς τὴν περιοχὴν Φαρσάλων, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ κέντρον ἐκπαιδεύσεως, ὑπάρχουν τρία αὐτοκίνητα τζίπ, ἕκαστον τῶν ὁποίων

ἐξυπηρετεῖ δύο Ἱατρεῖα—ἐν Κοινοτικὸν καὶ ἓνα ἄγροτον Ἀγροτικόν.

Τὸ πρόγραμμα ἐργασίας των δὲν διαφέρει ἀπὸ τῶν ἄλλων Κοινοτικῶν Ἱατρείων.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω κινητὰς μονάδας ὑπάρχουν 4 Ἐπισκέπτρια Ἀδελφαί, Ἱατροὶ καὶ Μαῖαι.

Σκοπὸς τῆς ἐργασίας τῶν Ἐπισκεπτριῶν Ἀδελφῶν εἶναι τὰ 4 Κοινοτικὰ Ἱατρεῖα τῆς περιοχῆς Φαρσάλων, πρότυπα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ἱατρῶν, Ἐπισκεπτριῶν Ἀδελφῶν καὶ Μαιῶν, αἱ ὁποῖαι προσέρχονται κατὰ διαστήματα εἰς τὴν Σχολὴν Φαρσάλων διὰ νὰ μετεκπαιδευθοῦν εἰς τὰ θέματα Προληπτικῆς Ἱατρικῆς καὶ ἐφαρμογῆς αὐτῶν εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς.

Ἐκαστὸν Κοινοτικὸν Ἱατρεῖον περιλαμβάνει 10-12 χωρία καὶ μὲ πληθυσμὸν ὄχι περισσότερον τῶν 5.000.

Ὅλα τὰ Κοινοτικὰ καὶ Ἀγροτικὰ Ἱατρεῖα ἐξυπηρετοῦν πληθυσμὸν 120.000.

Εἰς τὴν περιοχὴν Λαρίσης ἐργάζονται διὰ τὴν προστασίαν μητρότητος καὶ παιδιοῦ, ὅπου τὰ Κοινοτικὰ Ἱατρεῖα δὲν μποροῦν νὰ βοηθήσουν, αἱ κινητὰι μονάδες τοῦ Π.Ι.Κ.Π.Α., αἱ ὁποῖαι εἶναι πλαισιωμέναι ἀπὸ ἓνα Ἱατρόν, 1 Ἐπισκέπτριαν Ἀδελφὴν καὶ μίαν Μαῖαν.

Ἐπεύθυνος τοῦ προγράμματος αὐτῶν ὁ κ. Λ. Στρακαλῆς, Διευθυντῆς τοῦ Π.Υ.Μ. Λειτουργοῦν 2 κινητὰ Ἱατρεῖα, 1 εἰς Λάρισαν καὶ 1 εἰς Ἐλασσόνα.

Ἱατρικὴ ἀντίληψις

1) Τὸ Γενικὸν Νοσοκομεῖον Λαρίσης, δυνάμει 100 κλινῶν.

2) 4 Ὑγειονομικοὶ Σταθμοί, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν κρεβάτια διὰ τοὺς φυσιολογικοὺς τοκετοὺς τῆς περιοχῆς καὶ τὰ ἐπίγοντα περιστατικὰ πρὶν μεταφερθοῦν εἰς τὸ Γενικὸν Νοσοκομεῖον.

Ἐντὸς τῶν Ὑγειονομικῶν Σταθμῶν λειτουργοῦν ἐξωτερικὰ Ἱατρεῖα.

Ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Σχολὴν Ἀγροτικῆς Ὑγιεινῆς Φαρσάλων

Διευθυντῆς τῆς Σχολῆς εἶναι ὁ κ. Σ. Σιμισιόρογλου, Ὑγιεινολόγος Ἱατρός μὲ εἰ-

δικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἦδη ἔχουν ἐκπαιδευθῆ:

- 1) Ἱατροὶ 40. Ἡ ἐκπαίδευσίς των διαρκεῖ ἓνα μῆνα.
- 2) Ἐπόπται ἐξυγιάνσεως (15 ἡμέραι).
- 3) Ἐπισκέπτρια Ἀδελφαί (2 σειραὶ διαρκείας ἑνὸς μηνὸς ἐκάστη).
- 4) Μαῖαι.

Ὑλικὰ καὶ οἰκονομικὰ μέσα τῆς Π.Υ.Μ.

Ἡ Π.Υ.Μ. ἐπιχορηγεῖται ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Προνοίας. Ἡ U.N.I.C.E.F. διέθεσεν ὕλικὸν καὶ αὐτοκίνητα διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν αὐτῆς. Ἡ ἀγροτικὴ ἀσφάλισις ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας. Ὁ κλάδος τῆς Ἱατρικῆς περιθάλψεως τῶν ἀγροτῶν ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω Ὑπουργείου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Προνοίας, ὅπερ καὶ ἐπιχορηγεῖται παρὰ τοῦ πρώτου.¹

Ἐντυπώσεις ἐπὶ τῆς συντελουμένης ὕγειονομικῆς ἐργασίας

Ἡ ὅλη ἐργασία εἶναι εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς, ἀλλὰ ἤδη φαίνεται ὅτι θὰ μπορέσῃ πολὺ σύντομα νὰ καρποφορήσῃ, νὰ γίνῃ πλέον ἀποτελεσματικὴ. Καὶ θὰ ἦτο εὐχὴ ἔργον τὸ Ὑπουργεῖον καὶ τέλος καὶ ἡ Σχολὴ νὰ μὴ ἀφήσωμεν τὰς νέας ἀποφοίτους μας μόνας. Ἐχουν ἀνάγκην βοήθειας, ἡθικῆς συμπαραστάσεως, ἀλλὰ καὶ καλοῦ συντονισμοῦ τῆς ἐργασίας. Μέσα στὰ χωρία δὲν ὑπάρχει μόνον τὸ πρόβλημα τῆς βρεφικῆς ἡλικίας. Ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα σοβαρὰ προβλήματα ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ δῆ ἡ Ἐπισκέπτρια, ἀλλὰ ποῦ ὁ φόρτος τῆς ἐργασίας τῆς δὲν τὸ ἐπιτρέπει. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι κάθε μία ἔχει 12-15 χωρία—ὄχι ὀλιγώτερα—νὰ παρακολουθῇ.

Καὶ νομίζω τώρα ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ γίνῃ περισσότερον συστηματικὴ ἡ ἐργασία μέσα στὸ ἀγροτικὸ σπιτί. Νὰ μὴν πηγαίνη ἡ Ἐπισκέπτρια μόνον γιὰ τὸ βρέφος, ἀλλὰ γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ σπιτιοῦ.

Σοβαρὸν πρόβλημα διὰ τὴν Θεσσαλίαν εἶναι ἡ διατροφή. Ὁ θεσσαλικὸς πληθυσμὸς

1. Ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐλήφθησαν κατόπιν ἀδείας τοῦ Νομιάτου Λαρίσης κ. Κ. Στρακαλῆ ἀπὸ τὴν ἐτησίαν Ὑγειονομικὴν Ἐκθεσιν αὐτοῦ.

δὲν σιτίζεται καλά. Τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο —σὲ μεγάλο ποσοστὸν—πηγαίνουν τελειῶς νηστικά ἢ μὲ τσαί καὶ ἐλιές, καὶ ἡ οἰκογένεια πωλεῖ τὸ γάλα στὸν ἔμπορο.

Ἐξακολουθεῖ καὶ ἡ μονοκαλλιέργεια εἰς τὴν Θεσσαλία, ἀλλὰ καὶ ἡ παρασκευὴ τοῦ ἰδίου φαγητοῦ ἐπὶ μῆνας, πού εἶναι ἀνάλογον τῆς ἐποχῆς.

Ἄν δὲ κανεὶς σκεφθῇ ὅτι ἡ περιοχὴ προσφέρεται καὶ γιὰ κτηνοτροφία καὶ γιὰ κάθε καλλιέργεια καὶ τὰ προϊόντα εἶναι ἀρκετά —βγάζει κανεὶς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κακὴ διατροφή τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μᾶλλον θέμα ἀγνοίας. Ἄγνοιας πού ἐπεκτείνεται καὶ στὰ θέματα ὑγιεινῆς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπάρχῃ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς παρασιτικῶν νοσημάτων.

Ἄλλο πρόβλημα εἶναι ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῶν κατοίκων. Αὐτὸ πού χρειάζεται ὁ χωρικὸς εἶναι νὰ ἀφήσῃ τὴν μοιρολατρεῖαν καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ μὲ ἐνεργητικότητα τὰ προβλήματά του. Ἡ Ἐπισκέπτρια εἶναι αὐτὴ πού θὰ προσφέρῃ στοργήν, ἠθικὴν τόνωσιν καὶ συμπαράστασιν στὶς χάρεις καὶ τὶς λύπαις του.

Δὲν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις πού ἐνωῶ διαβεβαιώνετε τὴν μητέρα ὅτι μιὰ ἀλλαγὴ στὴν σπαργάνωσιν τοῦ βρέφους θὰ τὸ βοηθήσῃ νὰ ἀναπτυχθῇ καλύτερα, σᾶς ἀπαντᾷ: «Ἐ, Ἀδελφῆ, εἶναι χωριατάκι αὐτό. Δὲν παθαίνει τίποτα! Εἶναι βλαχάκι, θὰ μεγαλώσῃ!»

Ἄλλοτε πάλι βλέπει τὶς νοικοκυρὲς νὰ μὴν αἰσθάνωνται ἄνετα στὸ σπίτι καὶ νὰ πηγαίνουν στὸ χωράφι, συχνὰ ὄχι γιὰ νὰ προσφέρουν μιὰ θετικὴν ἐργασία, ἀλλὰ μόνον γιὰ νὰ μὴ μείνουν μέσα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς ἄνδρες. Συνήθως ἀπασχόλησις τὸ καφενεῖον, καὶ σὲ ὥρες ἀκόμη ἀποδοτικῆς.

Κάποτε μιὰ μαθήτρια μᾶς βεβαίωσε ὅτι ἔλεγε στὸν Πρόεδρο ἑνὸς χωριοῦ ὅτι θὰ ἦταν καλύτερα νὰ φυτεῦν κάτι στὸν κήπον τοῦ σπιτιοῦ τους παρὰ νὰ κάθωνται στὸ καφενεῖο οἱ συγχωριανοί του. Καὶ ὁ Πρόεδρος ἀπήντησε: «Μὰ... θὰ κουραστοῦν!»

Πολλὰ εἶναι τὰ προβλήματα στὴν Θεσ-

σαλία. Καὶ ὅσο περισσότερο μένεις κοντὰ τους, τόσο καὶ περισσότερο ἀντιλαμβάνεσαι πόσον ἀναγκαῖα εἶναι ἡ παρουσία τῆς Ἐπισκεπτρίας Ἀδελφῆς, διότι αὐτὴ πραγματικὰ μπορεῖ νὰ τοὺς βοηθήσῃ σ' ὅλα τὰ παραπάνω προβλήματα.

Ἴσως νὰ μὴν εἶναι μακριὰ ὁ χρόνος διὰ τὴν Θεσσαλίαν πού ἡ Ἐπισκέπτρια, μαζί μὲ τὸν Ἰατρὸν καὶ τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος τοῦ χωριοῦ καὶ τὰ ἄλλα μέλη αὐτῆς, θὰ συμβάλλῃ εἰς τὸ πρόγραμμα κοινωνικῆς ἐργασίας. Μὲ τὸν Δάσκαλο τοῦ χωριοῦ θὰ ἐτοιμάζῃ τὸ πρόγραμμα Σχολικῆς Ὑγιεινῆς. Μὲ τὶς κοπέλες, τὴν σειρὰν μαθημάτων βρεφοκομίας, πρώτων βοηθειῶν, νοσηλείας καὶ μέρος τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας. Καὶ μὲ τὸν Ἰατρὸν καὶ τὸν Ὑγειονομοφύλακα θὰ συλλέγῃ τὶς παρατηρήσεις της, πού θὰ τὶς ἀναφέρῃ εἰς τὴν Προϊσταμένην της ἀρχὴν διὰ νὰ καταρτίσῃ τὸ πρόγραμμα τῆς προσεχοῦς ἐργασίας της στὰ χωριά τῆς περιοχῆς της.

Ἦδη γίνονται πολλὲς προσπάθειες, καὶ δὲν εἴμαστε πολὺ μακριά—ἀλλὰ ἄλλος αὐτὸς ὁ ὑγειονομικὸς κόσμος χρειάζεται βοήθεια ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ συμπαράστασι.

Πόσο συγκινημένους ἦταν ὁ κ. Σ. Σιμισρογλου ὅταν, ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὸ ταξεῖδι του εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μᾶς παρουσίασεν ἕνα χαρτόδεμα μὲ ὅ,τι χρειάζεται διὰ νὰ σχηματισθῇ ἕνα κρεββατάκι γιὰ τὸ νεογέννητο καὶ ὁ πρῶτος βρεφικὸς ἱματισμὸς!

Ἄλλα αὐτὰ τὰ διανεμὸν εἰς τὴν Φιλλανδίαν, νομίζω, σὲ κάθε πρῶτο παιδί τῆς οἰκογενείας.

Σκέπτομαι πόσο καλά θὰ ἦταν ἐὰν μιὰ ἰδιωτικὴ ὀργάνωσις ἀνελάμβανε νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν Π.Υ.Μ. μ' αὐτὰ τὰ δέματα. Ἡ Ἐπισκέπτρια θὰ μπορούσε νὰ κάμῃ πραγματικὴν διαπαιδαγωγίαν ἐπὶ ἀντικειμένων.

* * *

Προσπάθησα νὰ περιγράψω τὴν πραγματικότητα, τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν πού γίνεται εἰς τὰ χωριά τοῦ ὄμορφου θεσσαλικοῦ κάμπου.

FISSAN

Τὰ ἰδιο-
σκευάσματα
ΦΙΣΣΑΝ

Ἀπαραίτητα διὰ τὴν
περιποίησιν τοῦ δέρματος
καὶ τὴν θεραπείαν τῶν
δερματοπαθειῶν

FISSAN

• Πούδρα • Ἀλοιφαὶ • Σάπων

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ
DEUTSCHE MILCHWERKE ZWINGENBERG / BERGSTR.

HESSEN - GERMANY

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
Κ. ΚΑΝΑΡΟΓΛΟΥ - ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 12 - ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 612-421

Θυμηθείτε!

...πρίν ἀπό τὸν τοκετὸ
τὸν

ΜΑΙΕΥΤΙΚὸ ΣΑΚΚΟ ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Διαχωρισμένος ἐσωτερικῶς καταλλήλως σᾶς προσφέρει τὴν δυνατότητα νὰ τοποθετήσετε τὰ ὄργανά σας, γιὰ νὰ τὰ ἔχετε πρόχειρα κατὰ τὴν ἐπέμβασίν σας.

...μετὰ τὸν τοκετὸ
οὐστήσατε
τὴν διατροφή τῶν παιδιῶν
μὲ βρεφικὲς τροφές

Gerber

Π. Α. ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ — Πατησίων - Βενιζέλου ΧΑΥΤΕΙΑ
Ι. Π. ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ — Κανάρη 23 - ΚΟΛΩΝΑΚΙ
ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ — Πατησίων 171 - ΠΛ. ΑΓΑΜΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΜΑΣ

*Αρραβώνες

Ἡ Μαῖα Χρηστίνα Θεοδωρέλλου καὶ ὁ κ. Νικόλαος Παπαγεωργόπουλος ἤρραβωνίσθησαν.

Ἡ Μαῖα Ἀρετὴ Νάνου καὶ ὁ κ. Ἀνδρέας Ἰωαννᾶτος ἤρραβωνίσθησαν.

Γάμοι

Ἡ Διπλωματούχος Μαῖα τοῦ Μαιευτηρίου «Ἀλεξάνδρα» Δις Ἀγάπη Σταματάκη καὶ ὁ Ἰατρός κ. Ἰωάννης Ἐμμανουήλ, Διευθυντὴς τοῦ Νοσοκομείου «Ἁγία Ὀλγα» Νέας Ἰωνίας ἐτέλεσαν τοὺς γάμους των.

Ἡ Διπλωματούχος Μαῖα τοῦ Μαιευτηρίου «Ἀλεξάνδρα» Δις Παγώνα Γιακουμογιαννάκη καὶ ὁ Ἰατρός κ. Χρῆστος Ἀντωνίου, Μαιευτῆρ-Γυναικολόγος, ἐτέλεσαν τοὺς γάμους των.

Γεννήσεις

Ἡ Μαῖα Κα Ἐρασμία Αὐγουστάτου-Τσιγάντε ἀπέκτησεν ἄρρεν.

Ἡ Μαῖα Κα Σοφία Ἰατροπούλου-Φαμέλου ἀπέκτησε θῆλυ.

Βαπτίσεις

Ἡ Μαῖα Κα Ἄρτεμις Φωτίου-Κωσταπάνου ἐβάπτισε τὴν κόρην της, ὀνομάσασα αὐτὴν Αἰκατερίνην.

Ἡ Μαῖα Κα Θωμαῖς Χριστοδουλάκη-Παγιώτα, Ὑποδιευθύνουσα τοῦ Μαιευτηρίου «Ἀλεξάνδρα», ἐβάπτισε τὴν κόρην της, ὀνομάσασα αὐτὴν Δέσποιναν.

Ἡ Μαῖα Κα Εἰρήνη Δανδύλου-Μαντζώρου, Προϊσταμένη τοῦ Μαιευτηρίου «Ἀλεξάνδρα», ἐβάπτισε τὸν υἱόν της, εἰς τὸν ὄποιον ἐδόθη τὸ ὄνομα Κωνσταντῖνος.

Διορισμοί

Αἱ Διπλωματούχοι Μαῖαι τοῦ Μαιευτηρίου «Ἀλεξάνδρα» Δις Παρασκευὴ Χανιωτάκη καὶ Κα Κωνσταντίνα Σιμωνᾶ-Χριστοπούλου διορίσθησαν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Παιδῶν «Ἁγία Σοφία», Κλινικὴ κ. Δοξιάδη.

Μετεκπαιδευσις Μαιῶν

Ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. ἤρχισεν ἡ μετεκπαιδευσις τῶν Μαιῶν εἰς τὰ Μαιευτήρια «Ἀλεξάνδρα» καὶ «Μαρίκα Ἡλιάδη».

Διὰ τὸ 1ον 20ήμερον προσήλθον αἱ κάτωθι Μαιῖαι:

Εἰς τὸ Μαιευτήριον «Ἀλεξάνδρα»: 1) Μαρίκα Φαραοῦ, 2) Ἀγγελικὴ Τυρογαλά, 3) Κασσιανὴ Φεραδούρου, 4) Γεωργία Παναγιωταροπούλου, 5) Ἑλένη Κωστοπούλου, 6) Λεμονιὰ Μαυρογεωργίου, 7) Ζωὴ Βελικοπούλου, 8) Φωτεινὴ Λιβανίου, 9) Ζωὴ Γεωργιοπούλου, 10) Γεωργία Κοντοῦ, 11) Καλλιπὴ Μπαλλαντινάκη, 12) Ἀγάπη Ἀρβανίτου, 13) Γεωργία Γρηγορίου.

Εἰς τὸ Μαιευτήριον «Μαρίκα Ἡλιάδη»: 1) Ἀφροδίτη Σοφιανίδου, 2) Μαρίκα Παλαιοκαστρίτου, 3) Χρυσάνθη Ἐμμανουηλίδου, 4) Πελαγία Μερτζανάκη, 5) Ἀκριβὴ Γκιουλέα, 6) Ἄννα Δεληγιαννάκη, 7) Μαργαρίτα Ἐλευθερίου, 8) Ἀναστασία Ἱεροπούλου.

Διὰ τὰς μετεκπαιδευμένας Μαιῖας ἔχει ὀργανωθῆ παρα τῷ Δ.Σ. τοῦ ΣΕΜΑ εἰδικὸν πρόγραμμα, περιλαμβάνον ἐνδιαφέροντα μαθήματα παρὰ Ἰατρῶν ἀφοτέρων τῶν Μαιευτηρίων, ὡς καὶ ἐπισκέψεις εἰς Νοσοκομεῖα καὶ Ἰδρύματα.

*Αφίξεις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ἀφίκετο ἐκ Μεγάλης Βρετανίας, μετὰ τριετῆ ὑποτροφίαν παρὰ τοῦ Βασιλικοῦ Κολλεγίου Μαιῶν, ἡ Διπλωματούχος Μαῖα τῆς Σχολῆς Μαιῶν «Βιργινία Σκυλίτση» τοῦ Μ.Μ.Η. Δις Μαρίκα Μαστοράκη. Ἡ Δις Μαστοράκη ἔξεπαιδεύθη ἐπὶ τριετίαν ὡς Μαῖα καὶ ὡς Διδάσκουσα.

Τὸ Διεθνὲς Συνέδριον Μαιῶν

Αἱ ἐκ τῶν Μαιῶν ἐπιθυμοῦσαι νὰ συμμετάσχουν εἰς τὸ προσεχὲς Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Ἰσπανίας, παρακαλοῦνται ὅπως μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου ἐ.ἔ. υποβάλουν αἴτησιν εἰς τὸν ΣΕΜΑ διὰ τὴν συμμετοχὴν των. Δικαίωμα συμμετοχῆς δραχμαὶ 500.

Πλήρωσις κενῆς θέσεως

Προκειμένου τὸ Γενικὸν Νοσοκομεῖον Διδυμοτείχου νὰ προβῆ εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως Μαιῖας τοῦ Ὑγειονομικοῦ Σταθμοῦ Δικαίων διὰ μίαν τριετίαν, καλεῖ τὰς ἐνδιαφερομένους καὶ ἐχούσας τὰ πρὸς τοῦτο προσόντα, ὅπως ὑποβάλωσιν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Νοσοκομείου αἴτησιν μετὰ τῶν νομίμων δικαιολογητικῶν, διὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς. Περισσότερας πληροφορίας εἰς τὴν Γραμματεῖαν τοῦ Ἰδρύματος.

Αἱ τροποποιήσεις τοῦ Συνταξιοδοτικοῦ Νόμου 3163/55

Ὁ Διοικητὴς τοῦ ΙΚΑ, δι' ἐγγράφου του ἀπὸ 23/8/61, διεβίβασε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας τὸ σχέδιον Νόμου περὶ βελτιώσεως τῆς Συνταξιοδοτικῆς Νομοθεσίας τοῦ Προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος (Ν. 3163/55). Διὰ τούτου: α) ρυθμίζεται τὸ θέμα τῆς διατηρήσεως τοῦ δικαίωματος τῆς ἐπιλογῆς τῆς συντάξεως τοῦ κοινῶ ἠσφαλισμένου ἢ ὑπαλλήλου, β) καταργεῖται ἡ εἰσφορὰ ἐξαγορᾶς ἐκτάκτου ὑπηρεσίας, γ) μειοῦται ἡ εἰσφορὰ τοῦ συνταξιούχου ὑπαλλήλου διὰ τὸν κλάδον ἀσθενείας ἀπὸ 4% εἰς 0,5%, δ) ἀναγνωρίζεται ἡ ὑπηρεσία τῶν Τραυματισομένων εἰς Σταθμὸν Α' Βοηθειῶν τοῦ Ε.Ε.Σ., ε) ἀναγνωρίζεται ἡ ὑπηρεσία τῶν Μαιῶν εἰς τὸ Μαιευτήριον «Μαρίκα Ἡλιάδη».

Γάλα κατ' έξοχην « προφυλακτικόν »

Διά τήν κανονικήν διατροφήν τών υγιών βρεφών. Τò Πελαργκόν αύξάνει τήν αντίστασιν εις τας λοιμώξεις, προλαμβάνει τας δυσπεψίας, καταπολεμεί τας αναγωγάς, έμποδίζει τήν υποχλωρουδρίαν.

Έτοιμον πρός χρήσιν.

Pelargon

Γάλα πλήρες όξινοσδέν εις κόνιν

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ Ι. ΔΡΙΤΣΑΣ & ΥΙΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ: ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ 18 — ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: ΑΚΤΗ ΜΙΑΟΥΛΗ 3

ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 27.033 — 26.602

